

2017 Ny
Mission

33

Reformatorisk kristendom
i et globalt-missionalt perspektiv

Redigeret af Andreas Østerlund Nielsen

Reformatorisk kristendom i et globalt-missionalt perspektiv

Redigeret af

Andreas Østerlund Nielsen

Ny Mission nr. 33 • 2017

Reformatrisk kristendom i et globalt-missionalt perspektiv

Redigeret af Andreas Østerlund Nielsen

Ny Mission nr. 33

c)Dansk Missionsråd

Peter Bangs Vej 1D

2000 Frederiksberg

Telefon: 3961 2777

Fax: 3940 1954

E-mail: dmr@dmr.org

www.dmr.org

1. udgave, 1. oplag

Omslag: Charlotte Munch, charlottesmunch.dk

Omslagsfoto: *Ærkebiskop Musa Panti Filibus fra The Lutheran Church of Christ i Nigeria vælges til præsident for Det Lutherske Verdensforbund, maj 2017. LWF/ Albin Hillert*

Tryk: AKA Print, Århus

Korrektur: Edith Aller

Layout: Charlotte Munch • www.charlottesmunch.dk

ISBN: 87-87052-51-2

ISSN: 2446-0427

Indhold

Forord	7
<i>Af Andreas Østerlund Nielsen</i>	
Mission i en luthersk kontekst	11
<i>Af Eberhard Harbsmeier</i>	
Hvad har vi brug for at lære af de globale lutherske kirker?	21
<i>Af Birger Nygaard</i>	
The Lutheran Heritage in the Evangelical Lutheran Church in Tanzania	29
<i>By Brighton Juel Katabaro</i>	
Fattigdom, ulighed og globalisering udfordrer de lutherske kirker i Cameroun.....	37
<i>Af Samuel Dawai</i>	
Africa – the New Wittenberg of Reformation	45
<i>By Clement S. Dchet</i>	
A Messianic Jew Looks at Luther	53
<i>By Richard Harvey</i>	
Her står jeg: Om det palæstinensiske kristenmenneskes frihed	61
<i>Af Mitri Raheb</i>	
Missio Dei or Holistic Mission: The Challenge of Mekong Churches.....	67
<i>By William Chang</i>	

Protestantisk kristendom i Japan.....	77
<i>Af Christian Morimoto Hermansen</i>	
Luthersk mission i et synkretistisk Peru	85
<i>Af Roar Kloster Steffensen</i>	
Nåden alene skal stadig forkyndes – Mission Afrika	93
<i>Af Peter Fischer-Nielsen</i>	
Reformationen lever stadig – Promissio	99
<i>Af Frede Ruby Østergård</i>	
Reformatorsk kristendom og Brødremenighedens mission.....	103
<i>Af Jørgen Bøytler</i>	
Hvad toregimentelæren har adskilt, må integreret mission sammenføje	111
<i>Af Andreas Østerlund Nielsen</i>	
Er det ikke på tide med en ny reformation?.....	119
<i>Af Mark W. Lewis</i>	
En ny reformation af mission?	129
<i>Af Viggo Mortensen</i>	
Har reformationen en fremtid? Om unge, mission og reformationen	137
<i>Af Kent Grinderslev Rasmussen</i>	
Om Ny Mission	145

Forord

Af Andreas Østerlund Nielsen

Med dette nummer af *Ny Mission* ønsker vi fra DMR's side at bidrage til reformationsjubilæet 2017 fra en i øvrigt noget overset vinkel, når der drøftes reformation og lutherdom i Danmark: Det globale missionsperspektiv. Det er et helt afgørende perspektiv. Forsidebilledet af den nigerianske ærkebiskop Musa Panti Filibus, der overtager præsidentskabet for det Lutherske Verdensforbund efter sin palæstinensiske forgænger Munib Younan, illustrerer således, at protestantisk kristendom ikke længere er et europæisk eller vestligt, men et globalt fænomen med flertallet af sine kirkemedlemmer bosiddende i det globale syd.

Vi præsenterer her artikler, der udfordrer vores danske kirke- og missionskontekst med nutidig, global reformatorisk, herunder særligt luthersk, kristendomsforståelse fra missionsorganisationernes arbejdsområder og hos deres internationale partnere. Derefter bliver der i en række artikler reflekteret over forholdet mellem kristen mission og reformatorisk/luthersk kristendom i dag.

Bogens tre afsluttende artikler drøfter alle spørgsmålet om, hvorvidt der

er brug for en ny reformation, eller den gamle reformation har en fremtid (blandt de unge)?

Den gennemgående problemstilling, som alle artikler på forskellig vis forholder sig til, er: Hvilke særlige ressourcer ligger der i nutidige reformatoriske/lutherske kristendomsforståelser og kirker til at indgå i Guds mission i vores globale verden? I de globale refleksioner bliver det tydeligt, i hvor høj grad reformationens styrke og ressourcer har med kontekst at gøre. Reformation er kontekstualisering i en opbrudstid. Reformationen var en følge og en del af sin egen historiske opbrudstid. Ikke desto mindre har de reformatoriske grundanliggender ladet sig re-kontekstualisere i nye kulturer og tider. Reformationen var nemlig også en stor pædagogisk præstation. De såkaldte soli – troen alene, nåden alene, Kristus alene og Skriften alene – har både substans og vidde til at have haft og stadig have relevans for evangeliets og kirkens møde med stadig nye udfordringer og menneskelige situationer og livssammenhænge.

Det er dog ikke altid lykkedes lige godt, hverken for reformatorerne selv eller

for kirken i mission siden hen. Derfor er problemstillingen om magt og frihed i mødet med andre mennesker og overbevisninger fortsat helt central. Der spørges således i artiklerne: Kan palæstinensiske kristne opleve et kristenmenneskes frihed, som ikke reduceres til et "åndeligt" begreb uden politisk betydning? Vil den lutherske kirke forholde sig til Luthers retoriske magtmisbrug overfor jøderne? Er behovet i Afrika i dag ikke et opgør med kirkelige men i højere grad med politisk magtmisbrug? Det globale missionsperspektiv på reformationen rejser dermed også spørgsmålet om frihed til kontekstuel teologi. Er reformationen (og dette års europæiske glorificering af dens kulturelle og samfundsmæssige betydning) i dag en hindring eller en mulighed for, at Gud kan møde alle slags mennesker på alle steder med sin befrielse og frelse?

Det reformatoriske arvegods støder også ind i spørgsmålet om integreret/holistisk mission. Har vi i de vestlige protestantiske kirker og i vores missionsarbejde svigtet reformationen altafgørende fokus på Gudsrelationen til fordel for et rent "menneskeligt", immanent hjælpearbejde, som en af forfatterne anfører? Eller er integrationen af disse indenfor samme helhed, som det er på spil i de fleste af artiklerne, måske netop et bud på en ny reforma-

tion, som vestlig kristendom for øjeblikket er på vej imod i kølvandet på en gold, postmoderne, relativistisk sekularisme og i mødet med globale økonomiske, samfundsmæssige og klimatiske omvæltninger? Problemstillingen italesættes i hvert fald præcist af det Lutherske Verdensforbunds hovedoverskrift for deres fejring af reformationsjubileet: *Liberated by God's Grace, "Befriet af Guds nåde"*.

Artiklerne i denne bog følger nye facetter til reformationsfejringen i Danmark og viser den fortsatte relevans og levedygtighed af nogle af reformationens mærkesager, måske ikke mindst de fire soli, men også friheden til kontekstuel teologi. Ikke uansvarligt, historieløst eller ukritisk tilpasset samtiden, men som en kristendom og kirke, der fortsat lever i stadig reformation i et dynamisk samspil mellem Guds ord og tidens udfordringer.

God læselyst!

Fra og med dette nummer har jeg overtaget redaktørposten for Ny Mission efter Mogens S. Mogensen. Der er ikke i denne forbindelse lagt op til ændringer i tidsskriftets stil eller indhold. Det er dog hensigten på sigt i samarbejde med generalsekretær Jonas A. Jørgensen at videreudvikle DMR's platforme for vidensdeling mellem medlemsorganisationerne. Ønsker og forslag er me-

get velkomne (mail: andreas@helsyn.dk /tlf.: 30295614). Andreas Ø. Nielsen.

N.B.: For at åbne for et globalt perspektiv har vi gjort brug af en række inter-

nationalle artikelforfattere. Derfor er et større antal artikler end vanligt engelsksprogede.

Mission i en luthersk kontekst

Af Eberhard Harbsmeier

Det er fortsat en problematik, hvordan kristen mission skal foregå uden misbrug af magt og uden skjult strategisk bagtanke. Der er hjælp at hente i det lutherske princip om "Ordet alene", men ellers stammer vores nutidige mere dialogiske missionsforståelse først og fremmest fra den senere protestantisme og pietismen. Senest er det blevet tydeligere, at mission ikke er en strategi, men hører til kirkens væsen. Derfor er kirken også "kirke for andre" og skaber troen ved at forudsætte den hos tilhørerne.

Problematikken

Missionsvirksomhed møder i dag ikke kun kritik fra ikke-kristne, men er også omstridt indenfor kirken. Det er historien, der skræmmer, og også i dag forbinder de fleste mennesker noget negativt måske ikke med selve begrebet 'mission', men med det at missionere. Når vi diskuterer religionsfrihed og åndsfrihed i vore dage, er der to frihedsbegreber eller synspunkter, der står overfor hinanden. På den ene side fremhæves frihed som frihed fra at blive udsat for missionerende virksomhed, deraf kravet om at religion skal ud af det offentlige rum og være en privatsag. Ligesom vi gerne vil være fri for uønsket reklame i telefonen og i postkassen, vil vi frabede os missionerende tiltag og henvendelser, som vi ikke har bedt om. Men der er også et andet synspunkt og

et andet frihedsbegreb, nemlig frihed til selv at missionere, det vil sige at stå inde for sin egen tro og kunne give den videre til andre.

I den forstand er mission problematisk – der er så at sige både en ret til at missionere, at stå inde for sine synspunkter og overbevise andre - vi har jo ytringsfrihed – men også en ret til at være fri for uønsket missioneren og uønsket reklame. Det er slet ikke så nemt at finde en passende balance i vores mediasamfund, der respekterer både retten til at missionere og retten til at være fri for at blive missioneret. Vi vil jo alle sammen gerne missionere for egne synspunkter – og samtidigt helst være fri for at blive missioneret af andre. Men vi kan vel ikke have det ene uden det andet. Mission, har teologen Ernst

Troeltsch sagt, er kun legitim, hvis man også er villig til at lære af de andre, og en alt for målrettet, strategisk missioneren for egne synspunkter har som bekendt ofte modsat virkning. "Man merkt die Ansicht, und man wird verstimmt", man mærker hensigten, og man bliver ilde berørt, har allerede Goethe sagt.

I diskussionen om de kirkelige handlinger har man talt om, at der jo ofte kommer ganske ukirkelige mennesker, der ellers aldrig kommer i kirke – men at det jo er en god missionarisk mulighed for præsten. Dertil har den praktiske teolog Rudolf Bohren med rette indvendt, at det er en ganske uhæderlig måde at udnytte situationen på: "Lejlighed gør tyve". Her skal man hjælpe mennesker – men da ikke udnytte situationen ved at missionere.

Når ordet mission eller værre 'at missionere' for mange både i og udenfor kirken har en negativ klang, så har det naturligvis også en begrundelse i missionens historie. Goethes ord om kirkehistorien som et "miskmask af fejltagelser og vold" gælder jo i særlig grad også missionshistorien. Den er præget af europæisk overlegenhedsbevidsthed, ødelæggelse af fremmede kulturer, ringeagt for andre religioner, intolerance overfor anderledes troende, og ikke mindst også af tvang og direkte vold og en alliance med kolonialisme og impe-

rialisme. Der blev jo ikke kun missioneret gennem forkyndelse, men også med magt og vold. Selvfølgelig er det for tid, og alene det, at der nu er opstået unge, selvstændige kirker, har ændret missionsvirksomheden radikalt, så det i dag mere er en støtte til kirkerne i den tredje verden. Og mission forstås i dag i realiteten som en dialog og ikke som magtanvendelse.

Den lutherske arv

Når vi i dag ser anderledes på mission, så har det også med vores lutherske arv at gøre. Der er godt nok en tendens til her i jubilæumsåret at gøre reformationen ansvarlig for alt, hvad der er godt i vores kirke og samfund i dag, om det nu er demokrati, skolevæsen og almen dannelse, tolerance, religionsfrihed eller kvindefrigørelse. Det meste af det skyldes jo oplysningstiden og dens idealer, og desuden Grundtvig – en tid, som man vel med rette også kan kalde for en reformation, eller et nødvendigt supplement og en opfølgning af Luthers reformation. Alligevel kan man vel sige, at alle disse oplysningstidens og romantikkens idealer er en *indirekte* følge af reformationen, en for Luthers vedkommende ofte utilsigtet konsekvens af hans tanker om retfærdiggørelse af troen alene og om, at ethvert menneske har et umiddelbart forhold til Gud – uden nødvendighed af klerikal

eller kirkelig formidling eller formynderi.

Luther selv drev ikke mission i moderne forstand, og hans forhold til anderledes troende var yderst problematisk set med vor tids øjne. Han betragtede tyrkere og jøder som en trussel mod kristenheden. Selvom han i starten skrev et venligt skrift om jøderne, fordi han håbede, at de ville tilslutte sig reformationen, var der ikke tale om en organiseret missionsvirksomhed. Da disse forhåbninger viste sig at være en illusion, endte Luther med sine jødefjendske skrifter, hvor han endda advarer imod at døbe eller omvende jøderne. Også i hans skifter imod tyrkerne er der ikke tale om noget missionarisk initiativ.

Alligevel er der et reformatorisk princip, som er vigtigt for missionsforståelsen i dag, et princip, som er grundlæggende for reformationen, selvom reformatorerne selv senere ikke levede op til det. Det er valgsproget *Sine vi sed verbo*, "uden magt, men med ordet", som Melancthon formulerede det i Den Augsburgske Bekendelse. Enhver form for magt og tvang hører ikke hjemme i kirken – og øvrigheden kan og skal ikke tvinge nogen til tro eller forbyde nogen at tro. Kætteri og vantro er en hjertesag, der ikke skal bekæmpes med trusler og magt, men kun med ordet. I disputationen i Leipzig vendte Luther

sig direkte imod at brænde kættere, det var noget, der "strider imod Helligånden".

Men reformatorerne levede ikke op til dette princip. Fra 1524/25 forfulgte man anderledes troende med vold, gendøbere blev henrettet eller drevet ud af landet, og ledelsen af kirken blev lagt i hænderne på den verdslige øvrighed, der gjorde den lutherske tro til tvang i deres territorium – sådan jo også i Danmark under Christian III.

I denne forstand er reformationen både en inspiration og en tung arv for moderne missionsteologi. Det er vel ikke tilfældigt, at det formelt den dag i dag ikke er kirken – stats- eller folkekirken – der driver mission, men frie missionselskaber, der formelt agerer uafhængigt af den officielle kirke. Sådan er det i øvrigt i de fleste lutherske kirker i verden. Man driver ikke mission for statspenge eller kirkeskatten. Det er så at sige en frivillig sag.

En anden arv fra Luther er princippet om at læse Bibelen på modersmålet, nok Luthers mest epokale præstation sammen med hans bibeloversættelse. Det var protestantiske missionærer, der i høj grad var med til at dyrke folks eget sprog, skabe bibeloversættelser og udvikle skriftsprog.

Det er dog efter min mening overdre-

vent at kalde Luther for en "missions-teolog". Egentlig organiseret missionsvirksomhed kendte Luther ikke, det hører en senere tid til, og mødet med andre religioner og kulturer havde for reformatorerne kun marginal betydning – man levede i en kristen verden.

Mission og globalisering – den nye tid

Selve ordet 'mission' kendte Luther ikke. Oprindeligt blev ordet brugt af Jesuitterne i Spanien som betegnelse for deres virksomhed i de spanske og portugisiske erobringer. Vor tids opfattelse af mission er derfor ikke en arv fra reformationen, men fra hele det kulturelle opbrud siden opdagelsen af Amerika ved Columbus 1482. Mellemeuropæerne var ganske vist på denne tid meget kontinentalt orienterede, men fra Spanien og Portugal begyndte invasionen af blandt andet Indien og Sydamerika. Det første – og mest omfattende – missionsprojekt er kristianiseringen af Syd- og Mellemamerika under ledelse af jesuiterordenen. I virkeligheden historiens mest succesrige og omfattende missionsprojekt. Selvfølgelig foregik denne mission i kølvandet på kolonialismen og imperialismen – på mange måder med vold og tvang og undertrykkelse af en anden kultur. Det er dog ikke hele sandheden – for der er mange eksempler på missionærer, der vendte

sig kritisk imod kolonialismen og dens undertrykkelse af andre folkeslag og imod slavehandlen. Jesuitterne blev da også senere bortvist fra Sydamerika, fordi de ikke fremmede kolonialismen, men mere stod i vejen for den.

Først meget senere begynder den protestantiske mission med Tranquebar-missionen i 1705/6 som den første lutherske mission med Bartholomäus Ziegenbalg og Heinrich Plütschau som de første missionærer. I protestantismen er mission et barn af pietismen, der forstod sig selv ikke som en modsætning til reformationen, men som en fortsættelse og en realisering af dens intentioner. Det nye ved pietismen er sansen for det praktiske, for praxis pietatis, for realforandring – og så åbenhed for sociale problemer og den globale verden og andre kulturer. Ziegenbalg er et godt eksempel på, at mission ikke bare var kolonialismens forlængede arm. Han lærte befolkningens sprog, var forfatter til den første malabariske grammatik og levede blandt befolkningen og klædte sig som den – den såkaldte "pedalmission". Det førte faktisk til, at han blev arresteret af kommandanten.

Et vigtigt princip for den første lutherske mission var en kombination af forkyndelse og humanitær hjælp, en kombination, der gælder den dag i dag for

sund missionsvirksomhed. *Dienst des Leibes und der Seele*, "tjeneste for legeme og sjæl", som det hed dengang. Man kan næppe drive troværdig mission i dag uden denne sammenknytning med humanitær hjælp.

For ortodoksiens lutheranere var denne tankegang imidlertid fremmed. Hvis Gud har indrettet verden sådan, at nogle er fattigere end andre, skal man ikke ville lave om på det, Gud har bestemt. Det var deres grundlæggende tankegang. At ville forandre eller forbedre verden var for dem en form for sværmeri. Her tænkte pietisterne med August Hermann Francke i spidsen anderledes. De tænkte eskatologisk om Guds riges fremtid – og dermed om muligheden for en verdensforandring gennem menneskeforandring (*Weltveränderung durch Menschenveränderung*). En opfølgning af Luthers indsigt i, at troen altid også er en praksis, ikke kun en viden. De tvivlede ikke på, at alt, hvad de ortodokse prædikede, var rigtigt – det var bare ineffektivt! Derfor hang for dem forkyndelse og praksis, lære og liv sammen, og kun ud fra en sådan tankegang kan man drive hæderlig og effektiv mission.

Bibelske motiver

Til den lutherske arv hører selvfølgelig også, at mission må have en bibelsk begrundelse. I Det nye Testamente er der

efter sagens natur ingen forskel mellem forkyndelse og mission, da al forkyndelse jo oprindeligt er mission. Grundlaget for missionen er her *universaliseringen* af frelsen i Jesu forkyndelse. Frelsen gælder alle folkeslag. Man skal ikke begrunde missionen isoleret på enkelte skriftsteder som for eksempel dåbsbefalingen fra Matt 28, men lægge vægt på, at hele frelsesforståelsen er universel og derfor missionærisk. Medens der i de johannæiske skrifter kun tales *indirekte* om mission gennem kirkens eksemplariske måde at være på, vidner de paulinske og lukanske skrifter om en missionspraksis med intentionen om at formidle evangeliet i hele den kendte verden.

Grundlæggende for en bibelsk forståelse af missionen er, at det er Gud, der er både subjekt og objekt for missionen, således forstået, at missionæren ikke taler i eget, men i Guds navn og på Guds vegne, og han forkynder ikke sig selv og sin egen religiøsitet, men evangeliet om Guds frelse i Kristus. Hvad Luther siger om prædikenen, gælder i høj grad også for missionen: Når en præst går ned fra prædikestolen, skal han ikke bede om syndernes forladelse men sige: *Deus dixit*, Gud har talt. Hvis ikke man har frimodighed til det, duer man ikke som prædikant. Man har udlagt det – med en vis ret – som problematisk hovmod, at tage Gud til indtægt for sine ord, men det kan – med lige så stor ret – også tol-

kes som en form for frimodig ydmyghed – det at lade en anden komme til orde og ikke sig selv. Det er i grunden missionens væsen, og derfor er det vel også karakteristisk, at moderne missionsteoretikere i dag mere end før vender tilbage til missionens bibelske rødder. Også deri ligger en reformatorisk arv. Mission ikke som en strategi på kirkens (eller sin egen kirkes) vegne, men som det at lade Gud komme til orde og ikke sin egen religiøsitet. Det er jo kernen i det nytestamentlige *kerygma*-begreb, billedet af den herold, der forkynder ikke sit eget men sin Herres budskab.

Den missionariske kirke

I dag har mission i kirken dog i det moderne samfund og under sekulariseringens betingelser fået en ganske anden betydning end den klassiske forståelse af mission som forkyndelse af evangeliet for andre folkeslag. Mission forstås nu ikke længere som en særlig – ofte marginaliseret – aktivitet i kirken eller i kirkeligt regi, men som et kendetegn ved kirken selv, noget der hører med til dens væsen. Kirken 'driver' ikke mission, den 'er' mission, hvis den er tro overfor sit væsen. Man kan sige, at rangfølgen nu er omvendt: Før i tiden var det kirken, der drev – mere eller mindre – mission, nu er det mission, Guds sendelse, der er det overordnede begreb, og som så at sige driver kirken.

At vi tænker sådan, har mange årsager. En af dem er selvfølgelig, at vi statistisk ikke længere lever i et kristent land. Omkring 1 million mennesker er ikke kristne, og af disse er ½ million mennesker ikke medlem af et religionssamfund. Det er jo ikke en bagatel, det er faktisk flere ikke-kristne end landets største parti har vælgere. Alene det betyder, at kirken er i en missionarisk situation. Mange vil måske begræde situationen og ønske de gode gamle dage tilbage med medlemsprocenter nær de 100. Andre vil måske betragte det som en berigelse og fornyelse, at vi lever i et multireligiøst samfund; det svækker ikke, men styrker religionens rolle, og vi skal ikke længes tilbage efter de angiveligt gode gamle dage med høje dåbs-, medlems- og andre procenter. Selv Luther, der levede i en tid, hvor alle var døbt, *pro forma* kristne (sådan noget bureaukratisk som medlemskab – og kirkeskat – fandtes ikke dengang), var jo klar over, at der var langt mellem sande kristne, det var "sjældne fugle".

For fire år siden holdt jeg foredrag i Altenkirchen i Tyskland på øen Rügen. Jeg skulle tale om Søren Kierkegaard og hans syn på kærligheden. Altenkirchen er i øvrigt øens berømte, ældste kirke. Selveste Absalon lagde grundstenen, da han – på en ret voldsom måde – for mange år siden missionerede på øen. Præsten ringede mig op forinden og

sagde, at nu skulle jeg jo være opmærksom på, at mange, ja de fleste af tilhørerne var "hedninge", som han sagde, for på den ø og i det tidligere DDR er der jo kun højst 20% kristne. Jeg svarede dengang, at det ikke var noget problem for mig, for jeg var jo vant til at tale for hedninger, "døbte hedninger", sagde jeg i spøg og lidt "kirkepolitisk" ukorrekt. Man skulle tro, at det gjorde en enorm forskel, i forhold til de utallige foredrag, jeg har holdt om Kierkegaard i Danmark – men det gjorde det ikke. Fuldt hus på Rügen – og det mest oplagte og engagerede publikum, jeg nogensinde har mødt. Hedninge, ja vel; Kierkegaard havde de aldrig hørt om før – men lydhørheden var enorm, og sjældent har jeg fået så meget respons. Var det en missionærisk situation? Næppe! Skulle jeg have en særlig strategi i mit foredrag? Næppe! Jeg skulle bare være autentisk, være mig selv og optaget af sagen. Det er den bedste måde at være missionærisk kirke: at være autentisk og optaget af sagen og lydhør overfor de mennesker, vi møder.

Jeg husker, at jeg for mange år siden engang skrev om den missionæriske "dobbelstrategi" i kirken i dag. Den gik ud på både at være udadvendt, få kontakt med såkaldt ukirkelige mennesker, og samtidig også at være indadvendt, at skabe en trofast kernemenighed så at sige som basis, hvorudfra kirken kunne

virke. Det var dengang en udbredt teori. Sjældent har jeg fået så megen kritik, især af gode venner. Jeg følte mig helt bæret og holder da også stadig fast på mit synspunkt fra dengang, dog med én undtagelse, hvor jeg må give kritikerne ret: De brød sig ikke om ordet "strategi", og det kan jeg godt forstå. Jeg går ind for al opfindsomhed, babbysalmesang, natkirke, spaghettigudstjeneste, alle slags gudstjenester – men hvis folk opdager, at alt dette er led i en missionærisk strategi, så tror jeg, de vil få spaghettien galt i halsen. Det missionæriske er ikke en særlig strategi eller et tiltag – men selve kirkens væsen, det at være kirke på en autentisk og redelig vis. På det punkt hylder jeg mere det johannæiske kirkeideal. Missionærisk er noget man skal være, ikke en strategi.

Mission og at være kirke for andre

Selvfølgelig kan vi ikke leve med en kirke, der kun er optaget af sig selv og sin egen institutions ve og vel. Det ligger også i det moderne missionsbegreb *missio Dei*, Guds mission. Det er ikke kirkens interesser, vi skal propagere – men Guds vilje. Vi skal ikke bevare folkekirken og slås for høje medlems- og dåbsprocenter for enhver pris. Det var den lutherske teolog Dietrich Bonhoeffer, der prægede begrebet om at være "kirke for andre" – altså det at være

optaget ikke kun af sin egen institution men af andre. Der er bevægende vidnesbyrd om Bonhoeffers ophold i fængslet, hvor han skrev bønner for en ikke-kristen medfange, en italiensk kommunist. Det var jo ikke del af en missionærisk strategi – men en smuk solidaritet med et andet menneske.

Der er grund til at diskutere det perspektiv også i dagens folkekirkelige situation. Har folkekirken ikke også en forpligtigelse overfor ikke-medlemmer? Eller skal den være en forening for åndelig livsforsikring, hvor man kun betjener dem, der har betalt kontingent? Man har vel ikke ret til at nægte et andet menneske evangeliets trøst, og Det nye Testamente forbyder ikke, men påbyder tværtimod at forkynde det glade budskab for hedninger. Jeg har aldrig forstået, at udøbte mennesker har ret til at gå til alters i den danske folkekirke, men ikke må blive viet i en kirke og kan blive nægtet en kirkelig begravelse. Så er vi pludselig kun kirke for de kontingentbetalende medlemmer, men ikke for andre.

Mission og forkyndelse

I moderne homiletik (prædikenlære) diskuterer man meget spørgsmålet, hvorvidt prædikenen nu er en menighedsprædiken, rettet til kernemenigheden, eller mission, rettet til de kirkefremmede – døbte eller udøbte?

Udelukker de to ting hinanden, eller er det to sider af samme sag?

Det var den moderne teologis grundlægger, den tyske protestantiske teolog Friedrich Schleiermacher, der i sin prædikenlære var af den opfattelse, at prædikenen og forkyndelsen på ingen måde havde en missionærisk opgave. Enhver prædiken skal ikke have som formål at skabe troen, den må forudsætte den. Prædikenen var, efter Schleiermachers opfattelse, i virkeligheden et kunstværk og det at prædike et kunsthåndværk, for præstens opgave er at formulere og artikulere troen – og derved bekræfte folk i deres tro. Prædikenen duer, ifølge Schleiermacher, som kommunikationsform ikke til at omvende folk – vil man omvende folk, ændre deres indstillinger, så er samtalen et meget vigtigere medium. Man er jo tilbøjelig til at give Schleiermacher umiddelbart ret, envejskommunikation er ikke særlig egnet til at ændre folks meninger – og som tilhører til prædikener har jeg da sjældent fundet anledning til at ændre mine meninger – derimod ofte være irriteret over, at prædikanten – missionærisk – retter misforståelser, som ingen har; alt det der, som evangeliet og kristendom "ikke er". Polemik på prædikestolen er ikke en særlig god missionærisk strategi – den overbeviser kun dem, der er enige i forvejen.

Nogle har dog indvendt imod Schleiermacher, at prædikanten ikke bare kan forudsætte troen. Netop på Schleiermachers tid, i 1800-tallet, var det ikke særligt populært at være religiøs. Schleiermacher stiller selv spørgsmålet i forordet til en af sine prædikensamlinger og svarer: Nej, men, hvis troen ikke findes, så må man vel "skabe den ved at forudsætte den". En genial formulering. Man skal ikke tale ned til folk. Troen kan man kun skabe, ved at forudsætte den. I den forstand var Schleiermacher en benådet – indirekte missionærisk – prædikant, der *talte* til mennesker og ikke belærende *ned til* dem.

En præst fra Fyn kommenterede en gang denne pointe for mig med følgende historie. Han prædikede tit på et sygehus og spurgte så engang patienterne, hvad de syntes om de forskellige prædikanter, der kom og prædikede. Så var der en, der sagde: Forleden havde vi en rigtig god præst, "han talte til os, som om vi var kristne". Det er en god, fynsk måde at udtrykke det på. Det er også en virkelig evangelisk pointe angående, hvad mission er: Ikke at skræmme folk efter mottoet: "Tag dig nu sammen for at blive frelst", men: "Du er frelst, Kristus døde for dig". Troen er ikke noget, man *skal* præstere for at blive frelst, men noget, man har *lov til*, fordi man er frelst.

Ser man på forholdet mellem mission og forkyndelse i et luthersk perspektiv, så gælder for mig at se to teser: For det første: Al mission er forkyndelse, og for det andet: Al forkyndelse er mission.

Opsummering og konklusion

I et luthersk perspektiv skal man både se kritisk og positivt på mission. Kritisk på missionens historie, hvor man i kølvandet på imperialismen og kolonialismen ikke altid levede op til reformati- onens ideal om evangeliets magtfrie kommunikation med ordet alene og uden magt. Det er ikke en kritik udefra, men en nødvendig kritik, som missions- selskabernes repræsentanter selv har stået i spidsen for. Mission er i dag ikke længere imperialismens forlængede arm, men finder sted i stor respekt for og dialog med andre kulturer og religi- oner i bevidstheden om at mission for- udsætter lydørhed og evnen til dialog. På den anden side har vi i dag lært og lærer af missionen – måske netop i en luthersk og reformatisk kontekst – at kirken ikke *driver* mission, men *er* efter sit væsen mission.

For en tid siden var jeg med i en konkurrence i anledning af en kirkedag i den tyske by Magdeburg. Jeg skulle, sammen med mange andre teologer fra nær og fjern, formulere en moder- ne tese om, hvad jeg forventer mig af kirken i dag. Jeg er helt stolt af, at jeg

var blandt de 35 vindere med følgende "tese": "Jeg ønsker mig en kirke, som ikke er optaget af sig selv, men af de mennesker, som den er til for, og den Gud, som "æren alene tilhører". Jeg fik senere en mail tilsendt med et billede, der viste denne tese på en plakat i Magdeburg – i en tøjforretning! For mig et billede på den missionariske kirke: Optaget af andet end sig selv, at give Gud

æren og ikke sig selv, og at være udadvendt, at møde mennesker der, hvor de er (Kierkegaard).

Reformatorerne drev ikke mission som en målrettet, særlig aktivitet, men det reformatorisk kirkesyn er i høj grad missionarisk i denne forstand – både ude i verden og hos os selv. I denne forstand er mission kirkens væsen.

Eberhard Harbsmeier, f. 1943, er dansk/tysk teolog, adjungeret professor ved Aarhus Universitet i praktisk teologi og tidligere rektor for Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster. Lektor ved Københavns Universitet fra 1986 til 1996 og medforfatter til lærebogen "Praktisk teologi".

Hvad har vi brug for at lære af de globale lutherske kirker?

Af Birger Nygaard

Med den globale udvikling af den lutherske tradition er lutherdommen ikke længere en entydig størrelse. Lutherdommens møde med ikke-vestlige kulturer skaber nye synteser. Måske har de noget nyt at sige til os i den gamle lutherske verden, som er under pres for at finde farbare veje fremad i en vestlig kultur, der selv er under kraftig forandring. De peger på læringsmuligheder fra at være unge kirker i vækst, at forstå folkelighed på nye måder, at begå sig mellem ortodoksi og synkretisme, at være ludfattig på penge men rig på ånd, at bringe økumenisk samvirke til et nyt niveau og at arbejde sammen om at forstå konsekvenserne af global migration.

Denne artikel er skrevet, efter at jeg i maj måned 2017 deltog i to store begivenheder: Det lutherske Verdensforbunds generalforsamling i Namibia med den globale reformationshovedfejring på stadion i Windhoek, og de tyske Kirkedage i Berlin og Wittenberg med den 120.000 mand store reformationsgudstjeneste, der markerede 2017-højdepunktet i Luthers hjemby og hjemland. Disse to begivenheder står som symboler på den spændvidde, luthersk-protestantisk kristendom har fået anno 2017.

De tyske Kirkedage er et monumentalt arrangement med 2.500 events. Med Merkel og Obama i debat ved Bran-

denburger Tor var linjen lagt for en tysk protestantisk tradition, hvor ministre og andre politikere står i kø for at medvirke i det protestantiske kor, der opfattes som en stærk, samfundsopbyggende bevægelse. Festgudstjenesten på engene uden for Wittenberg bevidnede alt det bedste, som en 500-årig velafprøvet, stærk kirkelig tradition formår teologisk, liturgisk, æstetisk og åndeligt. Man kunne ikke høre én eneste af de 6.000 blæsere spille en note forkert.

Den tilsvarende globale begivenhed i Namibia var ikke mindre veldrejet. Men her med masser af farver, kor, dans og optræden. Ikke begrænset til 65 mi-

nutter som i Wittenberg, men op mod 5 timer med frokost indbygget sideløbende med nadveren. Grundliturgien var den samme luthersk-protestantiske. Men indpakningen anderledes, umiskendeligt præget af 22 grader sydlig bredde. Da de 5 timers gudstjeneste var til ende, gik afrikanerne først for alvor i gang under *afterparty* med dans og optræden.

Den globale fejring skulle netop holdes i Namibia, som et udtryk for at det nu er i Afrika, vi finder de to største lutherske kirker. Her er en medlemsskare i vækst, mens det gamle Vestens kirker er i tilbagegang. Kirkedagsfejringen i Tyskland var dog samtidig en oplevelse af en gammel-luthersk kirke, der har 4-500 års forspring og derfor er så vel indarbejdet i samfundet, at det er vanskeligt at tænke sig et Tyskland uden denne stærke lutherske tradition og bevægelse.

Vandringen fra Wittenberg til det globale syd

At det begyndte i Wittenberg i 1517, er vi med 2017-fejringerne blevet gjort meget grundigt opmærksomme på. I refleksionen over global lutherdom i dag er dette mere end en historisk oplysning. Skønt reformationen er fundet i et universelt *sola Scriptura* (Skriften alene), er der noget i det lutherske, som lever og ånder af stedet Wittenberg, ti-

den, kulturen, opgøret – og ikke mindst den europæiske udviklingshistorie siden da. Derfor har vi i vores del af verden i høj grad fejret reformationen som et kulturhistorisk fænomen. Af samme grund er det kun naturligt, at der er en god del af den lutherske arv, som ikke lader sig overføre til kirkerne i syd – på samme måde som den luthersk-reformatoriske tradition har vanskeligt ved at gøre sig i forhold til de dele af vores egen kultur, der er formet af andre strømninger. Kun få unge finder frem til kirkebænkene hos os.

Der sker noget, når luthersk kristendom forlader vores nordlige breddegrader. Missionærene søgte helt naturligt i udgangspunktet at overlevere arven, som de selv havde modtaget den. Så det var vanskeligt at se forskel på en nybygget kirke i Vestjylland og i Kina. Mange former blev overført rimeligt direkte. Samtidig hermed var de lutherske ydre missions traditioner blev beriget af og i høj grad igangsat af impulser, der ikke kom direkte fra luthersk (omend reformatorisk) tradition. Et stærkt element af vækkelseskristendom fra både den tyske og den angelsaksiske verden blandede sig med det lutherske. Skønt de nye kirker i syd bekendelsesmæssigt var lutherske, var de båret af noget, der var af bredere, protestantisk-økumenisk karakter. Lutherske missionskirker voksede endvidere op side om side med an-

dre kirkesamfund. Mange steder kom det lutherske derfor til at betyde mindre end hos os, hvor det lutherske blev indlagt i kongemagt og statsmagt og grundlov med videre. Dette er ingenlunde blevet mindre i nyeste tid, hvor mange lutherske kirker i syd er vævet sammen med forskellige former for karmatiske/neopentekostale traditioner.

Hertil kommer, at en god del af det lutherske hjerteblod ikke nødvendigvis er det, der formidler evangeliet klarest i andre kulturkredse. Jeg husker et møde med en ganske from japaner, der ikke kunne få noget meningsfuldt ud af Romerbrevet. De centrale tanker, der flyder ud af dette skrift, og som blev grundlag for reformationen, var simpelthen for fremmede og uforståelige for ham. Vi ved, hvordan afrikansk kristendom ofte vægtlægger andre dele af evangeliefortællingerne, end vi gør. Kristus som den nærværende Herre, der går ind i kampen mod og vinder over dæmonerne taler umiddelbart til en afrikansk virkelighedsforståelse. Og ikke mindst er der noget med musiktraditionen, hvor afrikanere nok synes, at en god del af vores salmetradition trænger til at blive kristianiseret med noget rytme og dans.

Luthersk kristendom i det globale syd er således ikke en kopi af vores euro-lutherske tradition. Det er en kristendom,

der er blevet udsat for en globalisering, der overskrider vores europæiske provinsialisme, samtidig med, at den er formet lokalt. Skønt kirkerne nok ikke selv har højtflyvende tanker om det globale, er de med deres løse lutherdom på nogle punkter bedre rustet end os med vores fast cementerede lutherdom til at fungere i en kaotisk verden i opbrud. Dog er reaktionerne på dette opbrud forskellige. Nogle (for eksempel små minoritetskirker i Asien) bruger tilhørsforholdet til lutherdommen til at skabe et identitetsanker, der gør dem til noget særligt i forhold til andre. Andre lader modsat det lutherske flyde sammen med andre traditioner, så det kan være svært at se, hvor det specifikt lutherske begynder og slutter.

Hvad kan vi lære?

Med denne forskellighed mellem det gammel-lutherske her i Vesten og de nyere lutherske kirker i syd burde der være de bedste forudsætninger for at lære noget af hinanden. Indtil andet er bevist, må vi fastholde en tese om, at vi som gamle lutherske kirker kan lære noget fra vore trosfæller i det globale syd – ligesom vi fremdeles har en tese om, at vi skylder at dele af al vores kunnen og erfaring med "de unge kirker" i syd. Vi må dog samtidig være ærlige og sige, at det har vist sig overmåde vanskeligt for os at modtage læring, så

det virkelig nytter noget. I mange år er der gjort forsøg hermed (for eksempel masser af studierejser for danske præster og lægfolk og "ind-stationering" af en afrikansk præst på Fyn). Mens udveksling naturligvis bidrager til generel indsigt og inspiration, synes det at være meget vanskeligt at inkorporere sådanne indsigter i vores lokale måder at se og gøre tingene på. Det kommer hurtigt til at virke fremmed og akavet. Vi er således stadig i en proces med søgen efter frugtbare fællesmængder og inspiration, som kan få ben at gå på her hos os.

De følgende forslag, uden nogen særlig prioriteringsrækkefølge, skal således kun forstås som fabuleringer over nogle områder, hvor vi måske kan lære noget af vores lutherske trosfæller i det globale syd. Alt imens vi spejder efter mere konkrete muligheder for læring og interaktion.

At være ung kirke i vækst. Alle, der har været på besøg i store, voksende kirker i Afrika, er fascineret af den vitalitet, som kirkerne udviser. Vidnesbyrdet fra mennesker, der inden for de seneste få år eller måneder er blevet kristne, har en særlig indvirkning på os, der er så vant til, at folkekirkemedlemskab er noget, der er nedarvet. Vi har vanskeligt ved at forestille os kristentroen som et tilvalg for dem, der ikke har

en kristen kulturbaggrund. Vi får for øjeblikket lov at opleve dette på nært hold med mange muslimer (primært fra Iran) i Danmark, der de sidste par år er konverteret. Samtaler med dem afslører tydeligt, at de søger andet og mere end opholdstilladelse. På samme måde har det effekt på os, når en ærkedansk Peter Bastian i moden alder oplever en regulær omvendelse og giver udtryk for sin nyvundne kristne tro. Ingen kirke kan bevare vitalitet uden disse friske vidnesbyrd om kristentroens stadige evne til at nå ud og ind til mennesker.

Folkelighed. Vi har, så længe folkekirken har eksisteret, brøstet os af i Danmark at have fundet den fantastiske balance mellem det kirkelige og det folkelige, men vi er i dag i færd med en ny søgen efter, hvad det folkelige er for en størrelse. Der synes at være færre ting, der binder os alle sammen, mens der er frit slag for udvikling af subkulturer i alle retninger. Platformen for at være folkekirke er således under nedbrydning. Det giver sig udtryk i, at folkekirken for øjeblikket udvikler en stor produkt-portefølje, der imødekommer en række af disse subkulturer. Vi gør det imidlertid inden for den folkekirkelige ramme, hvor for eksempel kun akademisk universitetsuddannede kan være præster, og hvor den foretrukne musik er af en art, der er fremmed for folk flest. Vi når således kun frem til en

begrænset del af "folket", og rigtig meget af det "folkelige" virker for en kirkelig sammenhæng ofte plat og med en æstetik, der ikke lever op til den folkekirkelige standard. Kan vi på dette område lære noget af kirker i syd, der befinder sig på et helt andet niveau af folkelighed, og som i høj grad lever af den folkelighedspuls, som gør kirken til ugens højdepunkt i en i øvrigt udfordrende tilværelse? En teologi, som på en sund måde antager en mere kropslig karakter.

Synkretisme versus den rene lære. I skrivende stund er der udbrudt religionskrig på Sjælland som følge af alternativ/folkereligøs udfoldelse relateret til folkekirken. Denne sag – sammen med talrige andre – minder os om, at der ikke som sådan er noget, der bare hedder, at "Danmark er et kristent land". Det kristne flyder side om side med mangfoldige former for anden og folkereligøs tro og ytring. Vi har en forestilling om "den rene lære", det der skal prædikes på prædikestole og læres i konfirmandstuer. Men kristendommens unikke væsen er dens evne til at bevæge sig ud over sin iboende "rene lære"-essens og ind i kulturer og religiøse forestillinger, som de findes og opleves af mennesker. De seneste mange års udvikling med mangfoldige former for spirituel udfoldelse, global interaktion og det allestedsnærværen-

de Internet har synliggjort, hvordan det folkereligøse lever i bedste velgående hos mange danskere. Som følge heraf bør de ikke længere betegnes som sekulariserede men som post-sekulære. Folkereligøsiteten har altid været og er stadig en udfordring i søsterkirkerne i det globale syd, og det kommer derfor ikke som nogen stor overraskelse for dem. At forhandle forholdet mellem kontekstuelle traditioner og en sammenhængende, ansvarlig kristentro er en proces, vi aldrig bliver færdige med. Det handler om at give plads for den positive synkretisme, som inkarnationen er udtryk for (det evigt guddommelige, der går ind i vores faldne verden), og den synkretisme, hvor kulturelle og religiøse elementer arbejder imod en sammenhængende og robust kristen tro og eksistens. Hvordan kan vi bruge økumeniske møder som for eksempel Det lutherske Verdensforbunds generalforsamlinger til at sætte fokus på dybtgående drøftelser af sådanne anliggender. Man ville her fungere som et globalt koncil, der kunne vejlede med gode fælles svar på problemstillinger, der hos os, som det er nu, ligger langt uden for normal teologisk stillingtagen, men som jo rent faktisk viser sig relevant på Sjælland og omegn.

Ludfattig kirke. Folkekirkeligt arbejder vi desværre i for høj grad med den præmis, at hvis der ikke er penge til en ny

aktivitet, kan det ikke blive til noget. Det har at gøre med dalende frivillighed og større afhængighed af ansatte kræfter, men det har også at gøre med en vestlig tankegang, som har en tydelig opfattelse af, at økonomien skal være i orden fremfor alt. Ser vi her på mange af de voksende kirker i syd ville denne tankegang betyde, at deres fremgang slet ikke var mulig. For det er vel mere reglen end undtagelsen, at der her er rod i disse kirkers økonomi, og at tænkning om økonomi slet ikke har samme styrende position som hos os. Det er naturligvis ikke noget ideal at overtage afrikaneres manglende styring af økonomi, men det vil være meget lærerigt at lytte sig ind til, hvordan man leder en kirke, hvor det i højere grad er ikke-økonomiske dynamikker, der former teologi, tænkning og adfærd. Man kunne måske støde ind i nogle sola Scriptura (Skriften alene) tanker, som vi ikke normalt øver os på.

Semper reformanda (altid reformerende) og økumenisk åbenhed. De lutherske kirker i syd skal ikke have ros for at være eksempler til efterfølgelse for kristen enhed. Ikke engang inden for samme konfession. Det er ikke mindst en følge af unoder fra missionærtiden, hvor hvert lands missionselskaber etablerede deres arbejde i separate kirkesamfund. Det skulle således ikke være nødvendigt med seks lutherske

kirkesamfund på Taiwan. Som ovenfor nævnt forandres lutherdommen imidlertid, når den overføres til andre kulturer. Det lutherske spiller de fleste steder sammen med mange andre kirkelige traditioner i en globaliseret verden, hvor vel alle lutherske kirker (undtaget Namibia) er mindretalskirker, der lever side om side med andre især protestantiske og katolske kirker, ofte i samfund med en stor muslimsk befolkningsandel. Dette kan i vores rendyrkede nordlige lutherdom opfattes som ødelæggende for det "sandt lutherske", men i en økumenisk tidsalder ved vi, at vores særtiditioner alle er en del af den ene, sande Kirke. Kan vi i vores sammenhæng lære noget af, hvordan kirkesamfund i for eksempel Tanzania, Nigeria og Malaysia står sammen i forhold til både regeringer og andre religiøse grupper for i det hele taget at få plads i samfundet? Vi oplever i Europa i denne tid en marginalisering af religion og en udbredt beskrivelse af religion som et onde. I denne situation har vi tilsvarende behov for at stå sammen på tværs for at fastholde kirkernes legitime stemme og plads som vigtige byggesten i det fælles Europa. Om ikke af lyst, skulle nøden få os til at virke sammen omkring alt det, der forener os, frem for at lade det, der skiller, bestemme.

Global migration. Endelig vil vi gensi-

digt have ganske meget at lære om global migration. Over 100 millioner af de omkring 250 millioner migranter i verden i dag er kristne. Det handler for det meste ikke om flugt fra krig og ulykker, men om mennesker, der af alle mulige grunde er på vej for at skaffe sig en farbar levevej i et nyt land; om 200 millioner migrantarbejdere, der forsørger 800 millioner familiemedlemmer; om mange tusinde danskere, der deltager i international uddannelse eller handel eller pensionisttilværelse (og som vi synes, vi skal have særlige danske menig-

heder til rundt omkring i verden). Vi er midt i en proces, hvor vi prøver at fatte de enorme forandringer, som menneskehedens mobilitet medfører. Vi tænker fremdeles alt for begrænset om, hvad der er i gang, og som ikke lader sig stoppe. I en politisk verden, som har vanskeligt ved at finde gode løsninger, er kirken et unikt redskab for Guds mission. Kirken blev i løbet af dens allerførste år verdens største globaliserede organisation. Det er den stadig i dag. Hvad siger vores søsterkirker globalt om betydningen heraf i dag?

Birger Nygaard, f. 1959. Cand. theol., MA i interkulturelle studier, sekretariatschef i Folkekirkens mellemkirkelige Råd. Han har tidligere været generalsekretær for Dansk Missionsråd, generalsekretær i International Association for Mission Studies, landsleder med videre i Areopagos.

The Lutheran Heritage in the Evangelical Lutheran Church in Tanzania

By Brighton Juel Katabaro

In this article, Brighton Juel Katabaro presents the history of Lutheran Christianity in Tanzania leading up to the formation of the Evangelical Lutheran Church in Tanzania (ELCT). ELCT continues to adhere to the foundational Lutheran teachings and acknowledges the core importance of its people, both ordained and laity, trained and untrained. However, ELCT encounters challenges both financial and doctrinal. The latter stemming from the Pentecostal movement's prosperity gospel and manners of praying and seeking healing.

Introduction

As the world commemorates the 500th anniversary of the Church Reformation this year, it is exactly 130 years ago since the Lutheran Christianity entered Tanzania. The first seed of the Lutheran Christianity was sown in Tanzania (then known as *Deutsch-Östafrika*) in 1887 by German missionaries who were sent by the Evangelical Missionary Society for East Africa (EMS), also known as The Berlin III Missionary Society. These were followed by other German Lutheran missionaries from the Berlin I, the Leipzig and the Bethel Missionary Societies who arrived in various parts of the country between 1891 and 1910.

Due to the good work done by those German missionaries as well as mis-

sionaries who came later from other European countries (such as Denmark, Sweden, Norway and Finland) and from the United States of America, the Lutheran Christianity penetrated into various parts of the country, resulting in the establishment of seven Lutheran churches before the outbreak of the Second World War in 1939. The missionary evangelisation enterprise of preaching and making disciples in Tanzania went along with the establishment of missionary stations, consisting mainly of church buildings, schools and health facilities. Many people converted to Christianity also because of the given or promised social services such as education, health and diaconal services.

Despite the remarkable work done by

the western missionaries, the participation of the local people in various parts of Tanzania has played a significant role in the spread of Lutheranism in the country. Since the era of the European and American missionaries until this day, there have always been local men and women who, after receiving the Gospel, devote themselves to God's mission, reaching out to other people and bringing them the Good News of salvation in Jesus Christ. While some local people were called, ordained and installed in the church ministry, others became evangelists and lay preachers. The participation of the locals increased the fire and vigour for the evangelism. Thus, the church continued to grow in church membership, congregations and in the provision of social services.

In 1963, the seven churches merged together and formed one united church, known as the Evangelical Lutheran Church in Tanzania (ELCT). At that time, the church membership had reached about 500,000 Lutheran believers throughout the country. Today, the ELCT comprises of about seven million followers, ranking the largest Lutheran church in Africa and the second largest Lutheran church worldwide. The church is headed by the presiding bishop and is divided into 25 dioceses, which are led by bishops. Dioceses are subdivided into districts, parishes and congregations.

The ELCT is rich in resources that have made the church grow and continue to participate in the *missio Dei* inside and outside the boundaries of Tanzania. This article reflects briefly on the most significant resource, namely the people, who have always devoted their time, energy, money and material goods to support the furtherance of the mission of God. Besides, the article highlights some challenges, particularly doctrinal ones, which threaten the teachings and the heritage of the Lutheran Church in Tanzania.

The Church's Theological Foundations

The Evangelical Lutheran Church in Tanzania is a fruit of the Church Reformation, which was spearheaded by Dr. Martin Luther in 1517. Thus, like other Lutheran churches in the world, the ELCT's theological teachings are basically guided by the confessional writings of the global Evangelical Lutheran Church as contained in the Book of Concord of 1580. These confessional writings include among others the three ecumenical creeds (i.e., the Apostles', Nicene, and Athanasian Creeds), the Unaltered Augsburg Confession, and the Luther's Large and Small Catechisms, which are recognized as true and genuine expositions of the revealed Word of God, contained in all the 39 books of the Old

Testament and the 27 books of the New Testament.

All teachings of the Church are based on the Bible (*sola Scriptura*), which is regarded as the only and infallible authority in matters of faith and life. The ELCT strives to ensure that the Word of God is rightly preached and the two sacraments of the baptism and the Holy Communion are administered correctly. The church acknowledges and underscores Luther's core doctrine of justification that asserts that the human salvation is only possible by grace alone (*sola gratia*) through faith (*sola fide*) in Jesus Christ. Continuing to adhere to these foundational Lutheran teachings will make the ELCT remain unique and different from other churches in the country.

The Role of the Clergy and Lay People

As mentioned above, the propagation and growth of the church depends chiefly on the contributions of its members. Since the missionary era, the evangelization work was done by people who, after hearing the Gospel, became enthusiastic and eager to share the Gospel with their families, neighbours and other people in the society. People are a great capital for the growing church. Men and women as well as youth and children have been devoting their time,

energy, talents and resources for the work of God. Faith drives people to dedicate themselves to the church's work because they believe they are serving God Himself.

Pastors, who have attained theological education at various theological colleges and universities in and outside the country, play the key role of preaching, teaching and safeguarding the foundations and doctrines of the Lutheran Christianity. They have the responsibility to ensure the Word of God is interpreted and taught appropriately. For the ministry of the Word and the leadership of the congregations, pastors are assisted by the evangelists. These are church leaders at the grassroots-level.

The evangelists and pastors have the duty of visiting church members in their homes. This aims at strengthening the congregants' faith and commitment for the church. Committed church members are the ones who in turn support the church through their offerings and volunteering work such as Sunday school teaching, participation in youth, choirs and so on. In many Lutheran congregations, youth groups, women groups and choirs are active and play a great role in serving the church. The ELCT has been and is still growing in numbers, having especially more children and young people than elderly people.

In order to strengthen people's faith and the sharing of the Word of God more effectively, the church has initiated small communities, where small groups of church members meet regularly on week days, in order to help one another in happy and in difficult times, and above all in order to read and study the Word of God together.

The church is striving to serve its members holistically. Thus, apart from engaging in the spiritual ministry, it also provides social, advocacy and economic services, aiming at ensuring that all people have life in abundance, which entails the soul, the mind and the body. Thus, the Lutheran Church has been in the forefront to build educational and health facilities such as schools, vocational training centres, colleges, universities, hospitals and other health centres as a way of fulfilling its mission of serving a human being spiritually, mentally and physically.

Challenges Encountered

Despite the various achievements made by the ELCT over the last 130 years of its existence, there are quite a number of financial and doctrinal challenges faced by the church.

Financial Challenges. Financially, the ELCT relies mainly on the contributions of its members. Unlike many churches

in Europe, which get subsidy from the government, the ELCT does not receive any subsidy from the government for its operations. It depends entirely on the people and some church's projects.

It is without doubt that the church members do love their church and they are willing to support it financially. Various stewardship campaigns are conducted at different levels of the church. However, the success of such campaigns depends on the financial situation of the people. In many rural congregations, the income of the congregations fluctuates drastically, depending on the economic situation of the people. Thus, sometimes, collections in some congregations are too little to pay the clergy and to sustain other congregational activities.

Doctrinal Challenges. Despite the official ELCT's acceptance of the basic Luther's teachings, there are many Lutheran pastors and evangelists, who nowadays imitate and propagate Pentecostal-charismatic teachings and practices. For the sake of clarity, I will give a few examples of the Pentecostal-charismatic teachings such as the teachings on the prosperity gospel, tithes and faith healing, which have been penetrating into the ELCT especially over the last 30 years. There is quite a good number of pastors, evangelists and lay

members of the ELCT who propagate these teachings, which endanger the theology and the Lutheran heritage in the ELCT.

The prosperity gospel, which is mainly propagated by the Neo-Charismatic-Pentecostal Churches has become very popular in Tanzania, and has also a great influence on the Lutheran Christian theology. It is without doubt that the prosperity gospel is one of the most challenging theological challenges of the 21st century. Its protagonists put emphasis on material blessings or/and miracles, claiming that Christians, saved by virtue of their faith in Jesus and by paying tithes and great offerings, must receive material blessings from God and have lifelong successes. Blessings include for example: getting rich, passing exams, fertility, and getting healed from various disease. (For details about this challenge, see: Brighton Juel Katabaro, *Hunger for Success*, Lambert Academic Publishing: Saarbrücken, 2013).

As mentioned, there is a growing tendency by some Lutheran pastors and evangelists to imitate and propagate the prosperity gospel in the Lutheran church. It is becoming popular especially in urban areas. The Lutheran pastors and evangelists who propagate the prosperity gospel are especially those who claim to have the gift of healing,

a claim which is also more neo-Pentecostal in nature. Their style of praying for the sick and the needy people is like that of the neo-Pentecostals. They also pray that the people may get material blessings and become affluent.

Like many neo-Pentecostal preachers, many Lutheran protagonists of the prosperity gospel demand money from the people before they pray for and lay hands on them. For example, evangelizing in one Lutheran congregation, Rev. Titus Bakenga of the Lutheran Church emphasized the issue of healing and prosperity by persuading his listeners to test God by offering all what they had. He insisted on Malachi 3:10 that goes: "Bring the full tithe into the storehouse, so that there may be food in my house, and thus put me to the test, says the LORD of hosts; see if I will not open the windows of heaven for you and pour down for you an overflowing blessing". Pastor Bakenga distributed envelopes to the people and urged them to put a lot of money in the envelopes and bring the envelopes back to the church so that he could pray for them to prosper. "The amount of blessings that one will receive from God", claimed Bakenga, "depends on the amount of money that one has put in the envelope". The more the money and the gifts one offers, the greater the prosperity one receives from God.

This is precisely what the neo-Pentecostal protagonists of the prosperity gospel teach and tell people. The Lutheran pastors and evangelists imitate what the famous neo-Pentecostal preachers like Pastor Anthony Lusekelo (popular as Mzee wa Upako), Bishop Zachary Kakobe and Pastor Gertrude Rwakatare do. This makes people believe that they must pay something to God in order to receive God's blessings. In other words, getting blessings from God has become conditional. People must pay for it. In some congregations, parents are forced to pay a big amount of money so that their children may be baptized or get confirmation. That is nothing but selling the sacraments to the people.

Such teachings are in contradiction to Luther's doctrine of justification. Compared with the indulgence trade in the 16th century, nowadays people are led to believe that they can buy the salvation and blessings of God. The salvation of a sinner, according to Luther's doctrine of justification, is a pure act of God towards the human being, without any contribution of the human being. In other words, God's blessings do not depend on what a person does for God, but what God does for the person. As we celebrate the 500th anniversary of the Luther's Reformation, this is one the great doctrinal challenges that

should be dealt with through proper Lutheran teachings.

Challenges in liturgy, songs and prayers. A worship service is at the centre of every religion or denomination. Each church has its way of worshipping that includes songs and prayers. The ELCT has also had its unique traditions, identity and ways of worshipping God. The ELCT's Hymnbook (*Tumwabudu Mungu Wetu*), which contains songs, prayers and various divine ordinances, is rooted in the global Lutheran theology and worship. Traditionally, it is a pastor or an evangelist who leads the worship service. The other participants participate by listening, singing and observing. The liturgical order shows where and what the pastor or the evangelist should do; and where and what the other participants are supposed to do.

This applies also to prayers. A pastor or an evangelist leads the prayers, while the other participants are listening and praying in silence. The prayers that all participants read or pray together are written in the hymnbook. But there is a tendency in the Lutheran worship services, where some pastors and evangelists of the ELCT imitate the Pentecostal way of praying. The way prayers are conducted nowadays in several congregations of the ELCT, especially in the big cities such as Dar

es Salaam, Mwanza, Arusha, Mbeya etc., are questionable whether they are still Lutheran. One cannot see the difference between them and the Pentecostal churches. Prayers are often said very loudly, and all the participants pray at the same time and with loud voices. It is hard for people to hear each other (compare: Bishop Prof. Hance Mwakabana, in *Umoja na Utambulisho Wetu*, Arusha, 2013, 9). People move from one place to the other during the time of praying. Some hit church walls. Some of the participants scream and raise their hands, trying to fight the devil and drive demons from themselves or from the other people. They jump up and shout as in the Pentecostal churches. In general, silence during worship services, which the ELCT inherited from the Lutheran missionaries, is disappearing nowadays (cf. Bishop Elisa Buberwa, in *Umoja na Utambulisho Wetu*, Arusha, 2013, 108-112). The tendency by some pastors and evangelists of the ELCT to imitate the neo-Pentecostal teachings and practices leads to the ELCT losing its Lutheran tradition and identity.

Challenges with healing prayers and demon exorcism. The Lutheran Church in Tanzania has had its way of practicing pastoral care and praying for the sick and for the needy. This includes visiting people in their homes, not only the sick, but also the elderly, the dis-

abled and other people with physical and spiritual problems. In such pastoral visitations, a pastor finds time to talk with people about various needs of the individual participants. People often tell the pastor their successes and challenges in life. The pastor and the entire visitation team pray for the sick and all people in need. Furthermore, the sick and other people partake in the Holy Communion. In addition, the pastor uses that opportunity to counsel people on various things in life. In the Lutheran Church, we recognize the existence of prayer healing and the gift of healing in the church. Nevertheless, we also recognize that God works through doctors, nurses and other medical practitioners. Usually, a Lutheran pastor is expected to direct the sick people to the hospital because the hospitals also do the work of God.

There is also a growing trend, whereby some Lutheran pastors and evangelists imitate the Pentecostal way of praying for the sick. Instead of guiding the sick people to go for the hospital treatment, such Lutheran pastors or evangelists (who believe or claim they have the gift of healing) are trying to conduct prayer healing for the sick people to the extent of delaying the sick people to go to see a doctor, something that endangers people's lives. As mentioned, mostly, such prayers are conducted

in a Pentecostal style. This includes the exorcism of the demons because it is often believed or asserted that the demons are the cause of all diseases and other problems in life. Healing prayers are so loud to the extent of even troubling the sick person to whom it is prayed for. Certain words such as "come out" (in Kiswahili: *toka*) or "be defeated" (in Kiswahili: *shindwa*) and "in the name of Jesus" are often and very loudly repeated. The people are touched on their foreheads and many fall down. Often, they go home, believing that

their problems have been solved and that God will shower material blessings on them. In the event that they do not receive any promised healing or material blessings, those people are blamed for not believing strongly enough.

It is evident that the ELCT lives in a changing society and that it must also change. But, it is dangerous for the Church to imitate things that endanger its basic teachings.

Brighton Juel Katabaro, b. 1969, is a Lutheran pastor and since 2009 the coordinator for the establishment of Karagwe University College. He holds his PhD on the relationship between Pentecostal charismatic churches in Tanzania and the Lutheran church from the University of Hamburg, Germany. He lives in Tanzania with his Danish wife, Anne, and their four children.

Fattigdom, ulighed og globalisering udfordrer de lutherske kirker i Cameroun

Af Samuel Dawai

Efter en kort præsentation af de lutherske kirker i Cameroun drøfter Samuel Dawai, leder af Den Lutherske Brødrekirke i Camerouns teologiske seminarium, disse kirkers vigtigste aktuelle udfordringer. Udfordringerne er fremgangsteologi, kønsspørgsmålet, mobilisering af ressourcer, sameksistens mellem kristne og muslimer og migration.

Den lutherske tro kom til Afrika gennem kristne missionærer fra Europa og fra Amerika. I dag er den lutherske tro i Afrika præget af forskellige teologier, forskelle i kirkernes organisering og forskellige gudstjenesteritualer og af de historiske forskelle mellem dem, som bragte den kristne tro til Afrika. De lutherske kirker i Afrika er historisk forskellige med hensyn til deres mission og formål, med udgangspunkt i de pietistiske bevægelser, en kongregationalistisk (menighedsbaseret) tilgang eller de såkaldte folkekirker under ledelse af biskopper.

De afrikanske lutherske kirker deler, sammen med andre lutherske kirker rundt om i verden, den lutherske identitet og dens fire grundpiller: retfærdiggørelse ved tro alene, nåden alene, Kristus alene, Skriften alene, og ønsker

alene at give æren til Gud. Kirken deler også, på lige fod med de andre afrikanske kirker, en kristen identitet kendetegnet af den afrikanske kultur og dens mange traditioner og udfordringer såsom polygami, marginaliseringen af kvinder indenfor kirken, fejring som inkluderer brugen af elementer fra den afrikanske kultur (musikinstrumenter, dans...), og problemer med ledelsen af kirken med magtkampe og så videre.

I denne artikel vil jeg fokusere på Cameroun, hvor der eksisterer to lutherske kirker som begge opererer i den nordlige region i landet: Den Lutherske Brødrekirke i Cameroun (EFLC, *L'Eglise Fraternelle Luthérienne du Cameroun*) og Den Evangelisk Lutherske Kirke i Cameroun (EELC, *L'Eglise Evangélique Luthérienne du Cameroun*).

Den Lutherske Brødrekirke i Cameroun

(EFLC) er stiftet af en amerikansk, luthersk missionsindsats udsprunget af kirken *Church of the Lutheran Brethren of America*, som var en luthersk kirke, missionerende, pietistisk, lavkirkelig og kongregationalistisk. EFLC har i 2014 911 sogne, 142.212 medlemmer og cirka 192 præster assisteret af 838 kateketer. EFLC er medlem af adskillige økumeniske organisationer, og partner med en række organisationer herunder Mission Afrika.

Den Evangelisk Lutherske Kirke i Cameroun (EELC) er stiftet af to lutherske missionsorganisationer: det amerikanske Sudan Mission (SM) og Norsk Missionselskab (NMS). EELC har 1300 menigheder i 10 regioner under lederskab af 180 pastorer og er som EFLC medlem af en række økumeniske organisationer.

De lutherske kirker i Cameroun er forskellige på det organisatoriske plan. EFLC er organiseret med en præsident og centrale præster som de øvrige præster arbejder under. EELC er organiseret med præster i menighederne, biskopper i regionerne og en landsdækkende biskop. De lutherske kirker udgør en minoritet blandt de protestantiske kirker i Cameroun. Ifølge de officielle tal, så er der 12,6 mio. kristne ud af landets 22 millioner indbyggere. Heraf er de fleste katolikker. Ud af de 5 millioner

protestanter udgør de lutherske kristne cirka 7%.

De lutherske kirker i Cameroun er kirker, der er involveret i socialt-diakonalt arbejde, og som driver mission. For EFLC er det et arbejdsområde for at øge antallet af medlemmer. Hvert år tilslutter 5000 nye voksne sig kirken. Ligesom hovedparten af de kristne kirker i Cameroun blander de lutherske kirker sig overhovedet ikke i den politiske debat og kun lidt i den offentlige debat og i spørgsmål om social retfærdighed. Kirken indtager en tilbagetrukket rolle.

De aktuelle udfordringer

De lutherske kirker i Cameroun ser i stigende grad fremad. De står over for samme udfordringer som de fleste kirker i Afrika. Kirkerne står over for flere vigtige spørgsmål, som vi kort vil berøre:

Hvordan videregives evangeliets budskab i dag til afrikanere, som er påvirket af globalisering, fattigdom og social ulighed?

De lutherske kirker i Cameroun er ofre for en forvrængning af evangeliet hos prædikanter fra den ny pinsebevægelse, som bruger medierne (radio, tv og sociale medier) til at forkynde det, som i dag er kendt som 'fremgangsteologi'. Evangeliets centrale budskab, det som prædikes af lutheranerne, er, at retfær-

diggørelsen af synderen eller syndsforladelsen af synderen kun kan ske ved Guds nåde og gennem tro. I Afrika i dag står vi overfor forskellige måder at fremstille frelsen og Guds nåde på.

Luthers historiske kontekst var kendetegnet af kirkens almægtighed. Kirken sad på al magt og havde det sidste ord i alle aspekter af et menneskes liv, både politisk, økonomisk, socialt og indenfor familien. I dag er vi en del af et samfund og et økonomisk system, som er domineret af en tøjlesløs, kapitalistisk ideologi, som kontrollerer og dirigerer hele verden. Profit- og forbrugermøntalitet præger vores samfunds måde at betragte verden, hvor alt er til salg og kan sælges. Det afrikanske samfund generelt og især samfundet i Cameroun befinder sig i økonomisk fattigdom og social ulighed og er derfor særdeles lydhørt overfor en forkyndelse af evangeliet, som lover rigdom, velsignelse og helbredelse – kort sagt lykken her på jorden. Fattigdom eller rigdom er blevet et spørgsmål om tro eller vantro. Sloganet synes at være: Hvis du er stærk i troen, bliver du rig, hvis du er usikker i troen, forbliver du fattig. I denne kontekst bliver forkyndelsen af nåde en forargelse for mange mennesker og ikke længere en god nyhed. Folk har svært ved at forestille sig en gratis frelse. De siger ofte: "Hvordan skal jeg kunne acceptere, at jeg bliver tilgivet

og frelst gratis, uden at der forlanges noget af mig til gengæld?"

Som præst eller biskop i Afrika spiller du en rolle som leder og er altså i besiddelse af en vis magt. Ære, fordele og autoritet er en del af vores stilling som præst. I mange tilfælde er utilstrækkelige økonomiske midler og mangel på materielle ressourcer årsag til, at kirkens ledere ikke udfører deres opgaver godt nok. Mange fristes således til at bruge deres autoritet til at sælge deres ydelser, hvilket skaber en situation, hvor den troende bliver gjort til en kunde. De lutherske kristne er også, ligesom andre kristne fra andre kirker, tiltrukket af fremgangsteologien. Der er endda nogle, som forlader vores kirker for at tilslutte sig disse nye kirker, som promoverer denne fremgangsteologi. Andre kristne bliver i vores lutherske kirker, men bruger deres tid på at hjælpe til i disse andre kirker.

Hvordan kan kirken, der er stærkt præget af tradition og patriarkalsk kultur, tage højde for kønsaspektet i sine funktioner, beslutningsprocesser og i ansvarsfordelingen?

Udfordringen med at implementere ligestilling og integrere kvinder og de unge i beslutningsprocesserne og ansvarsområderne i kirken er fortsat stor i de lutherske kirker, særligt i Den Lutherske Brøderkirke i Cameroun. De

patriarkalske traditioner vejer stadig meget tungt. Denne situation skyldes ikke kun den omgivende kultur, men også undervisningen i det nordlige Cameroun, hvor mange af de lutherske kirker ligger. Hertil må man også lægge indflydelsen fra den muslimske kultur, som i høj grad påvirker det daglige liv i samfundet, ja selv i kirken. Det er derfor, at kvinder endnu ikke har adgang til teologiuddannelsen og endnu mindre til at være præst. Men fortalerne for en ændring bliver flere og flere, og med uddannelsen af de troende kristne begynder mentaliteten at ændre sig. Den Evangelisk Lutherske Kirke i Cameroun har taget springet og er lykkedes med at få gennemført, at der om mindre end 5 år vil være uddannet de første kvindelige præster.

Hvordan kan man styrke den ringe mobilisering af kirkens ressourcer?

De lutherske kirker står over for udfordringen med at mobilisere deres ressourcer for at understøtte missionen. I Den Lutherske Brødrekirke i Cameroun har der været gjort en markant indsats for at mobilisere de finansielle ressourcer. I årene omkring 1960 var budgettet ikke over 25.000 XAF (under 300 kr.) men i dag er kirkens budget i forbindelse med driften af kirken på mere end 150 millioner XAF (omkring 1,7 mio. kr.). Kirken har fået stablet en administration på benene med et ho-

vedkontor, som de selv har etableret. Men i dag er behovet for mission, evangelisering, diakoni og teologisk uddannelse større. Alligevel vedbliver den interne mobilisering af ressourcerne at være svag. Denne situation med en ringe mobilisering af ressourcerne skyldes også utilstrækkelig ledelseskapacitet hos kirkens øverste ansvarlige. Der er brug for at styrke denne kapacitet hos præster og undervisere, så de bliver bedre til at mobilisere ressourcerne til kirkens arbejde.

Hvilken rolle skal kirken spille i et miljø, hvor truslen fra radikaliserings ikke kun kommer fra islam, men også fra kirken, som fører en aggressiv diskurs mod muslimer?

Den virkelighed, som gør sig gældende verden over med terrorisme og radikaliserings hos både muslimer og kristne, udstiller en tendens i vores samfund til spændinger, som truer den sociale samhørighed. En samhørighed, som er nøglen til en bæredygtig udvikling. Spørgsmålet om samhørighed er meget essentielt for de to lutherske kirker i Cameroun, som er etableret i den del af landet, som er mest præget af islam. Siden deres stiftelse har kirkerne sameksisteret med islam og er lykkedes med at gøre hundredvis til lutherske kristne. Mange kristne er en del af en familie, som er blandet muslimsk og kristen. Denne sameksistens var fredelig indtil

omkring år 2000, hvor de to trossamfund (kristne og muslimer) begyndte at blive påvirket af radikale tendenser.

Flere og flere unge muslimer forlader Cameroun for at studere islam i Saudi-Arabien, Egypten og Sudan. Efter deres tilbagevenden afviser de den form for islam, som de har lært om fra deres forældre. Det har ført til radikalisering af unge, som lider under fattigdom og arbejdsløshed, og ført til at de tilslutter sig terrorgrupper som Boko Haram, der er stiftet i Nigeria, nabolandet til Cameroun. For at håndtere denne trussel mod freden og mod sameksistens har de to lutherske kirker udviklet en tilgang til dialog på tværs af religioner gennem en radio kaldet 'Evangeliets stemme' (Sawtu Linjiila). 'Evangeliets stemme' producerer både religiøse og samfundsøkonomiske udsendelser. Der er også særlige skoler for at udbrede kendskabet til islam, og der afholdes seminarer for kristne og muslimske ledere både regionalt og nationalt. Det første seminar fandt sted i januar 2013.

Hvad kan kirken gøre for at forhindre, at de unge tager afsted mod Europa og Mellemøsten? Hvad kan kirken gøre, når de står overfor migrationsstrømmene, som skyldes krige og miljømæssige udfordringer?

Den migrationskrise, som verden befinder sig i, er ikke gået udenom Came-

roun. Fra 2013 og frem til i dag har Cameroun taget imod hundredtusindvis af flygtninge fra Centralafrika og Nigeria samt tusindvis af internt fordrevne. Denne krise med de mange flygtninge skyldes borgerkrigen i Den Centralafrikanske Republik og terrorgruppen Boko Haram. De områder, som er hårdest ramt af den vandrende strøm af flygtninge i Cameroun, er de områder, hvor de lutherske kirker befinder sig. Man må derfor sige, at de lutherske kirker i høj grad har mærket ankomsten af flygtninge fra Nigeria og Centralafrika, herunder vores egne medtroende. I denne situation har de lutherske kirker ydet bistand enten i flygtningelejrene eller ved at byde dem velkommen i lokalområdet og i familierne.

Denne krise skal betragtes i lyset af, at der også er andre problemer og kriser, som de lutherske kirker i Cameroun bør engagere sig i gennem diakoni. Flere og flere afrikanske lutheranere står overfor stigende fattigdom, uretfærdighed, korruption og udnyttelse af Guds skaberværk og af mennesker. At være lutheraner er at være forpligtiget til at tjene andre. At frelsen er af nåde betyder for kristne, at det at leve fremover er at tjene sin næste. Men i dag betyder indflydelsen fra fremgangsteologien, at mange synes, at de har ret til at kræve Guds daglige velsignelse. Gud bliver en slags fjernbetjening i vores hænder,

og vi kan bede ham gøre, hvad vi vil, fremfor hvad han ønsker. Det kristne liv bliver mere individualistisk end præget af sammenhold.

De lutherske kirker i Cameroun er klar over, at de ikke kan løse alle disse udfordringer, som de står overfor, alene. Derfor er de alle engagerede i økumeneri. De to lutherske kirker er medlemmer af 'Rådet for protestantiske kirker i Cameroun' og i andre internationale, økumeniske organisationer som Det Lutherske Verdensforbund. Faktisk er kristendommens indførelse i Afrika frugten af arbejdet i de europæiske og amerikanske kristne missioner, som bragte evangeliet til afrikanerne ved at oprette nye afdelinger af kirken i Afrika. Det resulterede imidlertid i barrierer mellem kirkerne og fordomme, frygt og mistillid blandt kristne. Opdelingerne og forskellene mellem de kristne, særligt blandt protestanterne, kan ikke retfærdiggøres i dag. Flere faktorer bidrager til at forene de kristne i Afrika. Først og fremmest en ny fortolkning af evangeliet. De kristne i Afrika opfatter i stigende grad evangeliet mere som en oplevelse, som noget der leves, end som et dogme. Denne forståelse har fremmet gensidig accept mellem kristne og hjulpet til at stå sammen i udfordringerne med fattigdom, udvikling, sikkerhed i verden, fred, terrorisme, radikaliserings og evangelisering

og mission. Ydermere er der de sociale problemer og kirkernes respons på dette. Kirkens sociale ansvar har fået forrang. Nød og elendighed ude i samfundet har ført de kristne tættere sammen om at yde social bistand. Endelig er der også demokrati og globalisering. Fremgangen for demokrati i verden har åbnet vejen for globalisering og fri bevægelighed. Udviklingen af samhandel mellem nationer har været fordelagtig for erhvervslivet. Rundt omkring findes der også flere steder kun få kristne, hvilket gør at de i højere grad bliver nødt til at involvere sig med hinanden og lære hinanden at kende.

Hvordan støtter man bæredygtig uddannelse og teologiuddannelse i kirken, når behovet er stort?

For at kunne håndtere disse udfordringer, har vores lutherske kirker i Cameroun og Church of the Lutheran Brethren of America haft behov for at styrke og støtte teologisk uddannelse. Det er nemlig gennem teologisk refleksion og kristen undervisning af de troende, at spørgsmålene om forvanskning af evangeliet, køn, mobilisering af ressourcer og fredelig sameksistens kan drøftes i god ro og orden. Det er grunden til, at hver af de to lutherske kirker har åbnet en teologiuddannelse, som følger samme system som universitetet med en bachelor og masteruddannelse i teologi. De holder også kurser i religi-

on, for eksempel om islam. Den ringe mobilisering af de finansielle ressourcer tillader imidlertid desværre ikke den optimale drift af vores teologiske institutioner. Ikke alle studerende får stipendier, og vores lokaler er meget gamle.

Det skal bemærkes, at på trods af disse udfordringer og vanskelige spørgsmål, som de lutherske kirker i Afrika og i Cameroun i særdeleshed står med, er der

dynamik inden for de kristne samfund. Menighederne er stærkt påvirkede af pietismen. Livet i kirken er præget af engagement og aktiviteter (bedegrupper, bibelstudie, kor, søndagsskole, katekismusskole), hovedsagelig ledet af kristne foreninger inden for kirken (kvinder, ungdom, børn og korgrupper).

Artiklen er oversat fra fransk af Merete Vinther

Rev. Dr. Samuel Dawai er rektor på EFLC's præsteskole i Kaéle og har stået i spidsen for kirkens teologiske uddannelse igennem flere år. Skolen i Kaéle står både for at uddanne nye præster og for efteruddannelse. Samuel Dawai har samtidig en vigtig rolle i Det Lutherske Verdensforbund, hvor han sidder i det styrende råd og komitéen for teologi og økumeniske relationer.

Africa – the New Wittenberg of Reformation

By Clement S. Dachet

In this article Nigerian/Danish theologian Clement Dachet engages the importance of the transition of African Christianity from the margin of the reformation to its important centre and describes the appropriate directions, trends and trajectories of this tectonic shift in the heart of the Reformation.

A new paradigm shift

There is a seeming paradigm shift in the centre of Christianity and the conservative ideals of the reformation from its Euro-American residential homelands to the regions of the Global South: Africa, Asia and Latin America. This paradigmatic shift is intriguing because, during the 16th-century reformation, the African continent was one of the world's biggest hub for unreached people groups. Africa was once referred to as the dark continent and became a mission frontier following the Great Mission Wave of the Protestant evangelical churches in the nineteenth century. This wave of missionary activities saw a sustained growth in mission activities which resulted in the spread and growth of Protestant evangelical Christianity across the sub-Saharan African regions. This missionary movement was not the very first-time missionary activi-

ties that would be carried out in sub-Saharan Africa. Christians fleeing the spread of Islam by Jihad in the North Africa may have crossed the Sahara and would have introduced Christianity there. The Portuguese, also, seeking to expand their trade influence and to help widen the power of the papacy of Rome, had introduced the Roman Catholic faith in parts of sub-Saharan African. Overall, the Protestant missionary push into foreign territories was to become the second wave and the most significant in Africa and one that will set a new trajectory in the continent as a whole.

Five hundred years since the birth of the reformation, Christianity has not only come to Sub-Africa, it has also moved from the margin of the Reformation to be one of the very significant centres of the celebration of the Reformation

values and ideals. In this sense, modern Africa is an emerging centre for the preservation of the reformation theology. Thus, it is only appropriate to underscore that, at the face of what appears to be the twilight of the Reformation ideas in the West, the importance of African Christianity in this fifth hundred year of the reformation as a type of a new 'Wittenberg' for global Protestant Reformation cannot be undermined.

According to a Pew Research in 1910, Sub-Saharan Africa accounted for just about 1.4 percent of the global Christian population. However, by 2011 this same region grew to account for 23.6 percent of the global Christian population. Ironically, Europe, which in 1910 accounted for over 60 percent of the global Christian population and with the highest Protestant population, declined by over 30 percent. Consequently, sub-Saharan Africa now has twice as many Protestants (broadly defined to include Anglicans and independent churches) as Germany, the birthplace of the Protestant Reformation. The largest Churches in the Lutheran World Federation communion today are in the Global South with Ethiopia and Tanzania having the largest membership records respectively.

Upholding Reformation Ideals

The African church has continued to

work towards articulating the ideals of the reformation as framed in the *Solas*, namely *Sola Fide* (faith alone) *Sola Scriptura* (Scripture alone), *Solus Christus* (Christ alone) *Sola Gratia* (grace alone) and *Soli Deo Gloria* (glory to God alone), for it's theological, doctrinal and traditional identities. These ideals are in recognition of the infallibility of the Bible as authoritative for matters of faith and practice. The centrality of Christ in the proclamation of the message of salvation is inalienable. The message of the crucified Christ becomes not only the demonstration of God's immeasurable grace but also the satisfaction of God's justice for the forgiveness of sinful men and women. African Protestant Christianity is founded and driven on these fronts, in its ecclesial operations and ministries, as it engages the need for active evangelism, discipleship and the need for social justice. The roles of active evangelism and discipleship have resulted in conversions, the planting of evangelical churches and stimulation of church growth across Africa, while the church has continued in the forefront to find a voice to speak for the poor, the marginalised, religious equity, etc.

A contrast and a confluence

The milieu within which the Reformation emerged and spread was vastly different from that of Africa. There-

fore, when we consider the Reformation as an African experience, we may have to clarify what we mean by the reformation in an African context. This clarification is regarding who or what the agent(s) of the Reformation in the African context are (and were).

The reformation of the 16th century by the Augustinian monk, Martin Luther, who nailed his 95 theses on the castle door of the University of Wittenberg, is undoubtedly one of the defining moments in the history of the western European societies. This event transformed the general fabric of the western societies, and the value of the reformation now transcends the man who sparked it and its ideals held as universal. It has become significant in defining the pretext for liberty as an act of the conscience of individuals and communities towards self-actualization. Over time it has also established the pretext for protest against institutionalised corruption and abuse of power – be it within the church or the political sphere of society. By confronting the infallibility of the papacy and the abuses of the Roman Catholic Church, Luther's protest proved to be not merely a religious one, but it has cultural and even wider ramifications.

He led a de-Latinization of the Church by seeking to translate the scripture

into the German vernacular. This act resulted in a larger quest for the contextualization of Christianity for the German people. Luther translated the Bible into German language and composed hymns in German tongue for the German people, thus breaking away from the authority of Latin language as the sole language for matters of faith. This act of translation will set the tone for the way the reformation would expand to other European regions: Belgium, France, Switzerland, The Netherlands, Scandinavian and part of Great Britain and later beyond the Atlantic by pilgrims and people fleeing persecution in Europe. Although maintaining its foundational ideals, the reformation was not a 'one size fit all' model. Every country and people could re-interpret it within their immediate cultural context.

Unusual contexts

The history of Christianity among many ethnic groups in Sub-Saharan Africa dates only as far back as to the close of the 19th and into the 20th centuries. From a broad perspective, it is noticeable that Christian missionary activities in Africa were done on four primary matrices namely: Commerce, Christianity, Colonization and Civilization. These four areas shaped the Western impact on Africa. Slave trade was

replaced with commerce and industry – a model thought to provide mutual benefits for the West but also development in Africa. Therefore, the creation of colonies was assumed to be the best way to help build political and social structures to develop this new world and promote an agenda of westernisation (civilisation) of the African people. Although this arguably seen as a positive development in the start, today, colonisation was purely a tool of western imperialism for the exploitation of the colonised people.

As the conquest of Africa came after the end of the slave trade, the Protestant Mission enterprise seems to become increasingly visible around the same time. The first Mission agencies at this period were from Britain with the Church Missionary Society in West Africa in 1804. Its work was mainly along the Coastal areas of West Africa in the former slave port of Freetown and the surrounding villages of Sierra Leone, as well as along the coast of Liberia among freed and returned slaves who lived in deplorable conditions.

The need to intensify mission activities in sub-Saharan Africa continued to the campaign of the likes of the German Karl Kumm on the churches of the West to send missionaries to evangelise the heathen people of Africa that lie south

of the Sahara. This call to send missionaries was also a socio-political call to use Christianity to stop the furtherance of Islam further south of Africa. This same plea made at the famous Edinburgh Mission Conference of 1911 resulted in increased number of missionaries sent to Africa. This moment was significant in underscoring the participation of Denmark in what would become a European Ecumenical mission movement to Africa, with the birth of The Sudan United Mission Danish branch.

Missionaries with Biblical Convictions and Colonial Ideology

Interestingly, the different churches around Europe and other Western regions worked ecumenically, yet, in most cases, some of them sought to replicate the colonial and political structures as models for extending their religious influences through the colonies in Africa and beyond. In fact, most reformation churches in Europe went to Africa to plant churches with a biblical conviction for missions but shaped by a colonial ideology. The African churches planted were perceived as spiritual/reformation colonies, which were the direct extensions of the mother churches abroad. The impact of colonisation in shaping the thought of the

church was profound because the church saw itself in relation to the worldly empire seeking to spread, extend and annex lands and people for God and herself in the new world. The church in Europe and North America understood and operated the Great Commission within the political mandate and administrative operations of colonisation. While it is unfair to muddle up the spiritual goals of the church with the mundane activities of secular governments and empire builders, it is no exaggeration to say that the churches in Europe employed this vehicle of colonisation to accomplish a spiritual objective.

The preceding should not, however, cloud the significant transforming work of the mission agencies in Africa. These impacts of the Protestant missionaries are comparable to the institutions that brought about the Reformation across the western world. Similarly, the missionaries as agents of the Reformation Christianity in Africa took as a priori the need for a church that was for Africans. This impact was evident in need to translate the Bible and other Christian literature into the local languages of the people. This act of contextualization was a cardinal element in the reformation narrative of Luther, and everywhere the Reformation went it took an immediate cultural coloration. The missionaries effort to make the go-

spel relevant could have been impossible if the missionaries had not championed literacy among the locals who were trained to read and write so they could access the bible and Christian teachings in their languages. Consequently, as missionaries planted churches, there was also literacy class organised with the new congregations.

Most important for impacting social and cultural changes that were entrenching to the African society were the early schools (largely boarding schools) mostly missionary founded. These schools were instrumental in the training and formation of young Africans with fundamental Protestant teachings and values. Recipients of such western education would become the new elite group of the African society and significant part of seeking independence from colonial rule and find a rather nationalist agenda. Thus, while the missionary agencies were instrumental in westernisation, they also were the very impetus to forming the ground for the consciousness of liberty and the pursuit of independence both politically and religiously.

Reformational Contextualization in Africa Today

The reformation theology in Africa has also taken a critical disposition towards the African cultures in places where

African cultures seek to undermine the supreme authority of the Bible. As many African countries became decolonized and independent, so also were the missionary founded churches turned over to indigenous people with the intention of making them self-governing, self-supporting and self-propagating. Included in its self-governing was a new era for the African Church to become responsible for defining the theological framework that would shape its future. Since the close of the 1950's, there has been an ever increasing number of African theological scholarship that engages the African church critically as it seeks to maintain an evangelical Protestant orthodoxy in Africa. Byang Kato, one of the earliest modern African theologians, the first African to become the General Secretary of the African Evangelical Alliance outlined four items that would become pivotal in defining the future of evangelical protestant theology in Africa:

1. We need African biblical scholars writing and publishing African theology.
2. We need graduate schools in theology so that our best students do not leave the continent to learn: one school in French-speaking Africa in the west and another in English-speaking Africa in the east.

3. We need a journal. African scholars of theology will seek a place to publish their ideas and read the responses of their evangelical peers across the continent.
4. We need an accrediting agency to set standards of theological education and monitor the progress of schools to maintain those standards.

In assessing the theological landscape of the Sub-Saharan Africa church today, it only reveals a significant advance in the achievements of the above vision. Africa is not where it used to be, and of course, it is not entirely where it would love to be, but it has indeed continued to inch its way forward. There are theological institutions, seminaries, Bible schools today cut across Africa training men and women to serve in both the local churches and local communities.

Although the ratio per capita of trained people has increased in the past half a century, there is a continuous gap that needs to bridge between the institution as a place of learning and the impact it is making in the social and public spheres of African societies.

Conclusion

The reformation was originally a European event, but after 500 years, the Reformation has increasingly become a

defining African activity or even movement with more than half of the population of global reformation adherents currently situated in Sub-Saharan Africa. This shift of the population of advocates of Reformation from Europe and North America to Africa has serious theological implications. It suggests that Africa is now the new Wittenberg of reformation, and the new reformational hinterland is no longer Germany but the suburbs of Johannesburg and the ghettos of Lagos. While the nailing of the 95 theses on the walls of the Wittenberg's church sparked protests around Christendom against the abuses of the papacy, the churches in the Global South must also nail new theses not only on the walls of our churches but on the walls of our governments and in public places. Through this act, we could spark a new protest not against the church, but against the oppressive regimes which have continually undermined the humanity and dignity of the African people. The church must exercise its prophetic mandate and duly protest against political and ecclesiastical structures which challenge the exclusive lordship of Jesus Christ, the defining place of the Scripture in matters of life and faith, and the sanctity of human lives are daily killed through the negligence of many African governments. The African church must engi-

neer a reformation not merely of the church, but also of the many insensitive regimes in Africa and even beyond. The African church is the new Wittenberg, and we must re-enact reformation and protest against the status quo which has largely undermined the biblical truths namely: our faith in Christ and the dignity of the human lives. Like Martin Luther King Jr, the namesake of the reformer, Martin Luther, the nailing of our theses/protests will be against unjust policies and ideologies of the modern society. As a Christian social activist, King's protest was not against Roman Catholicism, but against racism and social inequality which has dehumanized the African-American persons in the socio-political climate of the pre-civil right American society. The African church must nail her theses/protests against social injustices, inequality, poverty and oppressive regimes whether within the ecclesiastical hierarchies or within the larger society which has continually sabotaged the desires of most African people - to live a dignified life as Christians and God's people.

Thanks to Matthew Michael (PhD) for his insightful inspiration

Note

1. They did not participate or engage in the material exploitations or annexing of geographical territories for the European monarchs, and in fact, in many places in Africa, there are unresolved tensions between the colonial administrators and the missionary enterprise. Similarly, the colonial conquest of Africa helped to provide the needed missionary access and protection for missionaries to the interiors of Africa. The spiritual character

of this missionary enterprise in Africa is bedevilled since by the historical ambiguities between the operations of the missionaries and their colonial counterparts. The relative peace provided by the colonial regimes among warring African tribes also helped to create an administrative cover and protection for the missionary activities in the Global South.

Clement S. Datchet is born and raised in Nigeria, but lives today in Aarhus. He is Theologian, ordained priest from Nigeria, former coordinator of church and culture in Mission Afrika. He has great insight in political, religious, cultural and ecclesial relationships in both Africa and Europe where he has lived for the past 13 years. Clement is co-founder of Helsyn, which is a Theology bureau (www.helsyn.dk).

A Messianic Jew Looks at Luther

By Richard Harvey

Messianic Jew, Richard Harvey, in this article, presents his personal story of the embarrassing encounter with the anti-Judaism and anti-semitism of Martin Luther and the persisting hesitation among Lutherans in repenting and distancing themselves from this. Nonetheless, Harvey seeks reconciliation and challenging conversations between Messianic Jews and Lutherans.

For five years now Luther's writings and impact on the Jewish people have burdened me. I have visited Wittenberg three times to protest at the continued offence of the Judensau (Jew-Pig) sculpture on the wall of the Stadtkirche where Luther preached. I am writing two books, *Luther and the Jews: Putting Right the Lies* (will be out this autumn) and *Luther and the Messianic Jews: Strange Theological Bedfellows*. One is at a popular level addressing the impact of Luther's legacy of Christian anti-Judaism that influenced the anti-Semitic genocidal program of the National Socialists culminating in the Holocaust. The other brings Lutheran and Messianic Jewish scholars together to engage with each other's differing theological views and traditions.

Good News for Jewish Believers

I grew up in the UK, where the Protestant Reformation resulted in the for-

mation of the Church of England, and where the Anglican Church, like the Lutheran Church around the world, combines elements of Catholic and Reformed tradition. When I became a believer in Jesus my early years of discipleship were within a Protestant Evangelical context, so the works of Luther, his classic statements of the doctrines of justification by faith, the supremacy of scripture and the need for personal faith, were taught as fundamental to the life of a believer.

When I began to study theology in the 1970s there was a revolution in Pauline studies brought about by E.P. Sanders' book *Paul and Palestinian Judaism* (1977), which questioned what he characterized as the "Lutheran reading of Paul" as someone who set Law as revealed in the Old Testament against Gospel and Grace as revealed in the New. My New Testament teacher, John

Ziesler, was in regular conversation with Sanders as we worked through the Greek Text of Romans in class. I realized that this “New Perspective on Paul” was good news for Jewish believers in Jesus like myself, who often felt forced to choose between Torah and Messiah, and were accused of legalism and ‘going back under the law’ if we chose to be Torah-observant as Jesus-believing Jews.

I was part of the movement of Messianic Judaism and was involved in the London Messianic Congregation in the 1980s. Much of Messianic Jewish theology at the time was in reaction to anti-Jewish elements of Christian theology, particularly the arguments against supersessionism, that the Church had replaced the Jewish people to become the ‘new’ or ‘true’ Israel, and repudiated the ‘teaching of contempt’, that the Jews, because of their crime of deicide, deserved exile and continuing punishment because of their rejection of Jesus.

Encountering Luther’s Anti-semitism

My encounter with Martin Luther brought into sharp focus the place of Luther in the tradition of Christian anti-Judaism and popular anti-semitism in a way that has challenged my own faith perspective, my ability to forgive

Luther and Lutherans for the sufferings brought about by him on my people, and a strong desire to see reconciliation between Lutherans, Jews and Jewish Christians today.

I was staggered to read the anti-Jewish writings of Luther. His constant litany of abuse, insult, hatred and hostility against Jews and Judaism is shocking and unacceptable. His vicious, obscene and inflammatory language is inexcusable. His mixing of racial and religious hatred, his claims to be based on Scripture and the teaching of Christ and the Apostles, his murderous threats and poisonous accusations and libels against the Jewish people are probably the worst examples ever of Christian anti-Judaism. He mocks Jewish respect for the sacred name of God and argues that the Talmud comes out of a pig’s anus (Stjerna & Schramm 2012).

No wonder his works were praised and republished by the Nazis, who claimed he would be proud of their actions on Kristallnacht (1939)³ and appealed to him for justification of their actions in their defense at Nuremberg (1945)⁴. He argues that the Jews should be thrown out of Germany, their property confiscated, their books burnt, their synagogues destroyed, and they should be given no safety. He backed up his inflammatory language with repeated

attempts to persuade German leaders to carry out this program. His theological anti-Judaism and social and political anti-Semitism cannot be disentangled or excused.

There are two commonly believed myths about Luther's views on the Jewish people, neither of which are correct but in some way are used to justify what in my opinion are Luther's inexcusable attitudes to the Jewish people. The first is that Luther started off his ministry with a positive attitude to the Jewish people, believing that they would, if treated considerately, become true believers in Jesus and aid him in his struggles against the Roman Catholic church. The second is that Luther, for all his anti-Semitism and anti-Judaism, finally repented of these sins on his deathbed.

Whilst it is correct that Luther's early works, especially "That Jesus Christ was born a Jew" have some positive statements about how Jewish people should be treated, and that the means of persuasion he advised that did then include sanctions and violence against them, from his earliest writings such as his lectures on the Psalms and on Genesis Luther uses an anti-Jewish polemic that he inherited as an Augustinian monk from Augustine's belief that the Jews were condemned to be 'reluctant

witnesses' of the truth of Christianity by their rejection of Jesus and consequent sentence and punishment to be a 'wan-dering people' within Christendom.

As for the imagined death-bed repentance, whilst it is true that Luther confessed his sins, his hatred, fear and attacks on the Jewish people persisted right up to the time of his final sermons a few days before he died. In his imagination it was the Jews who were attacking him, trying to kill him, and against whom in his final public sermons and private words to his wife he gave admonitions and vitriolic condemnations.

There are strains of theological anti-Judaism and popular anti-Semitism running throughout Luther's life and works. Theologically, because the Jewish interpretation of Scripture as handed down by rabbinic tradition denies that Jesus is Messiah such interpretations must be opposed by Luther's own method of translating, interpreting and applying scripture. 'On the Jews and their Lies' is a 65,000-word tirade against the Jewish people and their interpretation of scripture, particularly their interpretation of the Messianic prophecies of the Old Testament, which Luther attempts to show have been fulfilled in the coming of Christ. For Luther, the continuing exile of the Jewish people from their land for

the past 1500 years is a further proof of the condemnation and judgment of God upon them.

My Messianic Jewish Perspective on Luther

First, my Messianic Jewish perspective on Luther recognizes all the good that Luther did. His bold and faithful proclamation of the Gospel, his willingness to stand against the abuses and evils of the Church of his day, his contribution to the development of the Reformation and the modern world, his introduction of the Bible into the vernacular language, his influence on the formation of the modern world and the nation state, his development of popular Christian life and culture. All these things I affirm and appreciate Luther's contribution.

Second, it offers forgiveness. For my people, Luther's Anti-Judaism cannot and should not be separated from later Anti-Semitism that culminated in the Holocaust, the genocidal murder of 6 million of my people, and 6 million others (communists, homosexuals, Jehovah's witnesses, the disabled and mentally ill, travellers and others). My people still suffer from a multi-generational post-traumatic stress that has equally unfortunate and unintended consequences such as the victimized becoming the victimizer, particularly in the Israeli-Palestinian conflict – ano-

ther tortuous and complex subject. So reconciliation, first between German Christians and Messianic Jews, and then more widely between Jews and Lutherans, is greatly needed. Sadly I have observed little of this, and find that many Lutherans just do not understand how Jewish people and Jewish believers in Jesus feel. This grieves me greatly, as I would like my family, most of who do not believe in Jesus, to hear genuinely good news from Lutherans, or at least an expression of regret, a note of apology, and a willingness to do something to put matters right.

I pray daily the prayer of forgiveness that an orthodox Jew prays from the Jewish prayer book, and which echoes closely the words of Jesus on the cross: "Father forgive them, they know not what they do". It goes:

I hereby forgive anyone who has angered or provoked me or sinned against me, physically or financially or by failing to give me due respect, or in any other matter relating to me, involuntarily or willingly, inadvertently or deliberately, whether in word or deed: let no one incur punishment because of me. (Sacks 2009, 294-295).

Third, it calls for repentance and the fruits of repentance. After 500 hundred years of Luther's Antijudaism, and

thousands of years' of Christian anti-semitism, Lutherans need to go out of their way to show the Love of Yeshua to his people Israel. I am waiting for that to happen, and have yet to see evidence of it. One very powerful symbol of Luther's Antijudaism, the Wittenberg Judensau, should be removed with a public act of repentance, and placed in a study centre rather than left on the wall of a church building dedicated to the worship of God.

So I am waiting for Lutherans, both as church bodies and as individuals, to show the fruits and action of repentance. Many expressions of regret and remorse have been made over the years for the sufferings of the Jewish people, but few actual acts of repentance, requests for forgiveness and demonstrations of a new heart, attitudes and actions to restore relations between Jews and Lutherans.

Fourth, it looks for the reconciliation that only Yeshua can bring. Messianic Jews and Lutherans have one thing in common – we both believe in Jesus/ Yeshua, the Son of God who took on Jewish flesh, who died on the cross and rose again from the dead to reconcile us to God and to reconcile us to one another. We are called to be God's ambassadors of reconciliation to the world, and this must begin between the divi-

ded peoples, ethnicities and histories that we have within the *ekklesia*, the Body of Christ. When I get to heaven I look forward to embracing Martin Luther and thanking him for blessing me. I hope he too will embrace me with tears of repentance in his eyes, and we will be truly reconciled together in the love and fellowship of the God of Israel and all nations.

Lutherans and Messianic Jews Together

Lutherans have by and large yet to take cognizance of the young, small, and challenging Messianic movement. Have Luther's greatest fears been realized: a group of Jesus-believing Jews is challenging the church and its teachings by maintaining not only their ethnic and cultural identity as Jews but seeing no contradiction between Torah observance and their place within the universal body of Christ? While recent studies such as the New Perspective on Paul (and now beyond that, "Paul within Judaism" (Nanos & Zetterholm 2015)) advocate the Jewishness of life, faith and practice of the first followers of Jesus, it seems a step too far to allow such continued identification with Jews and Judaism within the church itself.

Furthermore, for Jews and Messianic Jews, Luther's legacy of anti-Judaism remains a barrier to understanding

the truth of the Gospel for which Lutherans stand. In the light of the five hundredth anniversary of the posting of Luther's Ninety-Five theses, many Lutheran groups have made statements distancing themselves in repentance and shame for Luther's views and their effects, but there is still much ground to be covered, both theologically and interpersonally. I would dearly like my family to hear some positive good news at this time of celebration and commemoration, and also for my fellow Messianic Jews to know they will be welcome in Lutheran churches and not accused of legalism or Judaizing if they retain aspects of Jewish life and practice. I dare say that for a church with such strong emphasis on the nature of grace and the problem of law this takes some doing.

However, on the positive note, Lutherans have much to teach Messianic Jews about the nature of the gospel, the freedom that it brings, and the nature of the universal body of Christ. Especially in Israel/Palestine, Lutherans can bring together the divided peoples in the unity of faith, and in the honouring of Christ as Lord of the church and Lord of the nations. Messianic Jews have much to learn from Palestinian bishop Munib A. Younan's cry for justice, peace and reconciliation in the midst of conflict (2009).

There are indeed serious theological, social and political challenges which Messianic Jews pose to both Christians and Jews, and these cannot be quickly removed or easily avoided. What is needed is three different but related conversations. Not only that between Jews and Christians, but also between Jewish Christians and Christians from the nations, and between Jews who believe in Jesus, and the majority who do not. May this article be a small contribution to such conversations.

Resources for Mission in Luther

Despite Luther's own anti-Judaism, it is clear that his life, teaching and theology provide vital resources for effective engagement in mission. His focus on the Word of God, revealed in Messiah, in the Scriptures and in the proclamation of the Gospel, is the basis for all mission. Seeing the *Missio Dei*, God's mission, in the calling of Abraham, the mission of Israel, and through the sending of the Son of God, the sending and equipping of the Church, reminds us as it did Luther of the command to "make disciples of all nations", including Israel. Luther's forthright proclamation, by word and deed, can only strengthen our mission and ministry today. As Eugene Bunkowski has identified, Luther's mission theology is spontaneous, biblically based, with a priori

ty on prayer, people oriented, student centered, teaching focused and indigenously directed (Bunkowske 1986). If we can avoid Luther's own weaknesses and errors, and stay attuned to the best of his teaching, we will do well.

Bibliography

- Bunkowske, Eugene
1986 "Luther the Missionary", in *God's Mission in Action*. The Great Commission Library: Fort Wayne, 54-89
- Nanos, Mark & Magnus Zetterholm (eds.)
2015 *Paul Within Judaism: Restoring the First-Century Context to the Apostle*. Fortress: Minneapolis
- Sacks, Jonathan
2009 *Koren Siddur*, Jerusalem
- Sanders, E.P.
1977 *Paul and Palestinian Judaism: A Comparison of Patterns of Religion*. SCM Press: UK
- Stjerna, Kirsi I. & Brooks Schramm (eds.)
2014 "On the Ineffable Name and on the Lineage of Christ" (1543) in *Martin Luther, the Bible, and the Jewish People: A Reader*, Fortress Press: US, pp. 177-180
- Yunan, Munib A.
2009 "Beyond Luther: Toward A Prophetic Interfaith Dialogue For Life", in *The Global Luther: A Theologian for Modern Times*, ed. Christine Helmer. Fortress: Minneapolis

Notes

1. See "Fjern Wittenbergs jødesvin" and "Remove the Wittenberg Judensau" online at www.change.org.
2. For a survey of Messianic Jewish Theology see Richard Harvey, *Mapping Messianic Jewish Theology: A Constructive Approach* (Paternoster/Authentic Media: UK, 2000).
3. Richard Harvey, "On November 10, 1938, on Luther's birthday, the synagogues are burning in Germany" online at messianicjewishhistory.wordpress.com.
4. Julius Streicher's defence statement, 29th April 1945, "Dr. Martin Luther would very probably sit in my place in the defendants' dock today, if this book had been taken into consideration by the Prosecution. In the book *The Jews and Their Lies*, Dr. Martin Luther writes that the Jews are a serpent's brood and one should burn down their synagogues and destroy them..." online at <http://avalon.law.yale.edu/imt/04-29-46.asp>.
5. Two books in particular are recommended for this topic amongst the myriad of publications on Luther and the Jews: Thomas Kaufmann, *Luther's Jews: A Journey into Anti-Semitism* (Oxford University Press: UK, 2017) and Kirsi I. Stjerna and Brooks Schramm, *Martin Luther, the Bible, and the Jewish People: A Reader*. They introduce the reader to the world and writings of Martin Luther and the Jews, to help them form their own opinion of the subject.

Dr. Richard Harvey is Senior Researcher for Jews for Jesus and Associate Lecturer at All Nations Christian College. This article is his personal view and does not represent the views of any other individual or organization.

Her står jeg: Om det palæstinensiske kristenmenneskes frihed

Af Mitri Raheb

I denne artikel præsenterer Mitri Raheb sin egen historie som palæstinensisk kristen, hvis identitet er blevet befrugtet af reformationen og luthersk teologi. Han kritiserer imidlertid reformationens ankomst til Palæstina i form af missionsarbejde sammenvævet med imperialisme og bundet til tysk teologi og tyske idealer. Det medførte en spiritualisering af kristenmenneskets frihed og umuliggjorde en kontekstuel palæstinensisk teologi. I dag er en stærk forståelse af et kristent menneskes frihed fra politiske og religiøse bindinger imidlertid et afgørende vidnesbyrd i dialogen med islam i regionen.

Denne artikels vigtige tema knytter an til fejringen af 500-året for reformationens jubilæet, og temaet er: 'Her står jeg: Om det palæstinensiske kristenmenneskes frihed'. I 1987 skrev jeg i min doktorafhandling om 'Palæstinenserne reformatoriske arv: Den evangelisk-lutherske kirkes historie i Jordan'. Det ligger nu tre årtier tilbage. Jeg vil i artiklen nu og da vende tilbage til dette arbejde, men ønsker også at trække nye aspekter frem.

Jeg ønsker at begynde med nogle personlige bemærkninger om min identitet som evangelisk-luthersk kristen, og derefter at fremsætte tre teser om denne identitet – for det første ud fra mit perspektiv som kirkehistoriker, for

det andet som kontekstuel teolog, og for det tredje som mellemøstlig kristen.

Palæstinensisk kristentro befrugtet af reformationen

Jeg er et produkt af reformationen. Det var min bedstefar, som i 1868 blev optaget på Schneller Schule og tog afstand fra den ortodokse kirke ved efterfølgende at lade sig konfirmere på evangelisk vis. Min far og jeg selv er døbt i den tyske evangelisk-lutherske Julekirke (*Lutheran Christmas Church, Bethlehem*), er vokset op i og har holdt fast ved den lutherske overbevisning. Jeg har studeret evangelisk teologi i Tyskland og har de seneste tredive år tjent som evangelisk-luthersk præst. Jeg er uden tvivl et produkt af reformationens

tyske prægning. Men kristen er jeg ikke blevet gennem dette arbejde. Kristendommen selv er opstået i Palæstina, hvor den havde sin vugge, og hvor evangeliet først blev forkyndt. På den måde forstår jeg mig selv som arvtager til den tidligste palæstinensiske kristne menighed. Palæstina er i den forstand min legemlige såvel som åndelige far og mor.

Reformationen forstår jeg derimod som noget udefrakommende, som har befrugtet min og mine forfædres identitet. En interkulturel impuls er noget positivt, befrugtende og nødvendigt for udviklingen af en identitet. Det er en fejltagelse at tro, at et liv indesluttet i sig selv som et lukket system er muligt eller ønskeligt. Vi har alle brug for den befrugtning, som kommer udefra. En dialog mellem kulturer, en tagen-og-given, er en vigtig forudsætning for at bevæge sig ud af stedet. Det modsatte fører til en stejl nationalisme, religiøs fundamentalisme eller ideologisk selvbekræftelse.

Som evangelisk-luthersk kristen har jeg lært at sætte pris på reformationen. Det gør jeg dog uden at forherlige reformationen. Jeg ved, hvad det betyder at værdsætte reformationen og samtidigt at forsøge at forstå dens datidige kontekst. Af Luther har jeg lært meget, og det har præget mig. I dag kan jeg

kun læse og forstå verden med lutherske briller. Men på Luther tror jeg – tak Gud – ikke. Min tro er på Kristus alene. Friheden fra helgendyrkelsen er for mig også en frihed fra at dyrke Luther. Ligesom jeg selv forblev Luther *simul iustus et peccator* ('samtidig retfærdig og synder'). Jeg kan lære meget af Luther, men må ikke ubetinget stå fast på det, og skal samtidig lade mig befrugte af meget andet. Det palæstinensiske menneskes frihed giver mig frihed til at lade mig inspirere af den tyske reformation uden at forfalde til en Luther-agtighed. Min lutherske identitet er i dag økumenisk, og jeg er derfor selv aktiv i den økumeniske palæstinensiske kristenhed og i Kairosbevægelsen.

Reformationen kom til Palæstina uden frihed

Reformationens budskab nåede os i en kontekst af europæisk ekspansion og kolonialisme. Deri ligger et dilemma. Hvor reformationen i Tyskland var anti-imperialistisk, for så vidt at den havde anti-romerske træk og derfor bragte befrielse med sig, så kom reformationen til Palæstina med den europæiske kolonialisme. Det er det første problem. Derfor forkyndte tyske missionærer os kristenmenneskets frihed, men kun frihed i åndelig forstand som frihed fra 'orientalsk overtro', fra 'helgendyrkelse', og 'tilbagestående skikke'. På man-

ge andre områder blev de evangeliske kristne derimod ført i fangenskab. Deri ligger en spænding.

De fleste tyske missionærer anså deres palæstinensiske 'elever' som objekter og kun sjældent som ligeværdige partnere. Roland Löffler omtaler dette som en "kulturimperialistisk overlegenhedsfølelse". Dermed førte missionen – bevidst eller ubevidst – de palæstinensiske evangeliske kristne ind i en afhængighedsfølelse. Som jeg har beskrevet det i min afhandling, så var udviklingen af en stedegen evangelisk-luthersk kirke i Palæstina ikke endemålet for missionen. Det skyldtes måske ekklesiologien, men også foreningstænkningen. Den tyske mission forstod først og fremmest sig selv som en tysk mission for kristen enhed, og missionsarbejdet var derfor genforeningsarbejde. Der blev næppe gjort noget som helst for at fortsætte og udbygge de lokale kræfter, så at de en dag kunne overtage førerpositionen. Det var de to verdenskrige, som tvang missionen til at overgive en del af magten til lokale prædikanter og præster. Uddannelsen af lokale lederkræfter og den stedegne kirkes opståen skyldes derimod Det Lutherske Verdensforbund, som efter Anden Verdenskrig tog sig af den 'forældreløse' mission og førte den til uafhængighed.

Missionens tyske afhængighed hand-

lede ikke kun om personer men også om det forretningsmæssige grundlag for mission: Jordlodder og bygninger forblev (i modsætning til anglikansk eller presbyterianske kirker) i den tyske forenings besiddelse eller, efter 1948, israelske mod en mindre økonomisk sum. Dermed blev de evangeliske kristne udelukket fra et forretningsmæssigt eksistensgrundlag og efterladt uden et egentligt finansielt grundlag. Budskabet om det kristne menneskes frihed blev dermed fulgt af en personlig og finansiell afhængighed, som den evangeliske kirke i Palæstina den dag i dag ikke er kommet ud over. Kløften mellem det forkyndte budskab om et kristent menneskes frihed fra de tyske missionærer og den stedegne kristenheds personlige såvel som samfundsmæssige – historiske og langvarige – afhængighed fortjener yderligere opmærksomhed.

En spiritualiseret teologi om frihed

Denne spænding har ligget, ikke blot på det personlige og samfundsmæssige plan, men også på det politiske og teologiske plan. Kristenmenneskets frihed er blevet prædikatet for den kristne palæstinenser, men det har været uden samtidig politisk oversættelse. Friheden fra den israelske besættelse er sjældent blevet tematiseret. Det har ført til en spiritualiseret forståelse af frihed, hvor

den tyske fortid sikkert også har medvirket til at overskygge og forstumme talen om frihed. Den retfærdighed, som gælder i forhold til Gud, har dermed pludselig kun lidt at gøre med den retfærdighed, der gælder på jorden. Dogmatik og etik er blevet adskilt fra hinanden. Ja, hvad mere er, så vil enhver stedegen kristen palæstinensisk teologi, som udvikles i denne retning, blive beskyldt for at være en politisk ensidig teologi. Den 'kulturimperialistiske overlegenhedsfølelse' blev hermed tydelig. Det palæstinensiske kristenmenneskes frihed til kontekstuel teologi blev der dermed sat spørgsmålstegn ved, og den blev erklæret som ensidig – som om kun den teologi, der blev formuleret i Tyskland, var uden kontekst og gyldig for tid og evighed. Det vil sige, at det palæstinensiske kristenmenneskes frihed kun gjaldt så længe som palæstinenserne selv drejede sig om den tyske akse. Vores politiske frihed, friheden fra den israelske besættelse, et liv i værdighed og som fuldgyldige medborgere, blev sjældent teologisk tematiseret. Den tyske evangeliske teologi har i langt højere grad beskæftiget sig med Israels blivende udvælgelse, landløftet og den kristen-jødiske dialog. Det faktum, at hele Bibelen er blevet til i en kontekst af imperial magt og dermed også handler om politisk frihed, bliver sjældent overført til situationen i Pa-

læstina – om end det kan overføres på andre kontekster. Det betyder i sidste ende, at en af de vigtigste reformatoriske friheder – friheden til at udlægge den hellige skrift – er frataget os som kristne palæstinensere.

Med inspiration fra den lutherske reformation er dette dog ikke noget, som vi blot må eller vil affinde os med. Lige siden reformationen har vi som palæstinensere nydt den frihed også at kunne læse og udlægge skriften, uden at det nødvendigvis fører os den vej som den tyske teologi peger på. *Sola gratia* – 'nåden alene' – betyder, at der i dag er en direkte vej for palæstinensere til troen, uden at frelsen iklædes tyske gevandter. Hvad der engang gjaldt for galaterne, og hvad der på Luthers tid gjaldt for kristne i Tyskland, gælder også for os palæstinensere i dag: Vi vil ikke lade os forhekse af nogen. Derfor vil vi af al kraft udvikle en evangelisk teologi for en palæstinensisk kontekst, uden at vi hver gang skal bede om en tysk *kosher*-licens. På dette område har reformationen måske gjort os stædige.

Friheden i dialog med islam i dag

Kristenmenneskets frihed har i dag videre og vigtige konsekvenser. Ligesom Paulus i det første århundrede så friheden fra loven som central i sit virke, sådan gjorde Luther friheden fra den reli-

giøse tradition til et omdrejningspunkt i sit reformatoriske virke. *Sola scriptura* – ‘skriften alene’ – må forstås i denne sammenhæng. Grundintentionen i *sola scriptura* retter sig klart mod det klerikale autoritetskrav og mod traditionen. Men hvis man indskrænker alt til kriteriet om *sola scriptura* kan man nå til en evangelikal forståelse af skriften, som ender i den modsatte grøft af, hvad Luther tænkte sig. For Luther tænkte sig ikke en biblicisme, men en befrielse fra enhver religiøs tvang, som var blevet til et tyngende åg. Derfor fremhævede han Kristus overfor skriften. Her mener jeg, at Luthers budskab dengang er af største vigtighed for os i Mellemøsten i dag. I vores region begrænses mennesker af de mange selvplågede religiøse bud. Der er i vores del så mange religioner, at selv Gud ikke kan holde styr på dem!

Den lutherske forståelse af nåden (nådeslæren) er særdeles vigtig i dialogen med islam. For mange muslimer er religiøse regler essentielle – ja, ind i mellem i så ekstrem grad at *sharia* bliver til et åg for mennesker. Befrielsen fra sådanne overfladiskheder er for mig en af Luthers betydeligste og blivende fortjenester. Frihed som kommer af troen og ikke gennem gerningerne, er et budskab, som i dag vil høres som en befrielse i Mellemøsten. Mit mål som luthersk præst er derfor ikke, at flere mennesker

skal holde de blot ydre forskrifter, men at de kan forlade sig på nåden. Sagt med andre ord: Mindre religiøsitet og mere tro. Jeg ser, hvordan mennesker lider under religiøsitet og hvordan de bliver hykleriske.

I et interview med den interkulturelle dialogportal Qantara.de blev jeg spurgt, om islam i dag venter på en oplysningstid eller en Luther. Mit svar var, at jeg følger disse debatter med blandede følelser: "På den ene side anser jeg det for en risiko, at man forventer at hele verdenshistorien skal forløbe efter et europæisk mønster. Denne eurocentrisme er et grundlæggende problem i den vestlige overlegenhedstænkning. Men på den anden side ser jeg fordringen som berettiget. Den islamiske verden har brug for en Luther, som stiller spørgsmålstejn ved, hvem Gud er, og i Guds navn. Luther gik ud fra, at han havde blotlagt en grundlæggende Gudsforståelse, som var uafhængig af ydre omstændigheder. Jeg tænker, at den islamiske verden har det samme mål. Det drejer sig om en ny forståelse af religion, om en islam, som ikke kan reduceres til forskrifter og regler".

På spørgsmålet om der er en chance for en islamisk reformation i dag, svarede jeg: "Helt sikkert, og jeg ser også enkelte islamiske tænkere, som ytrer sådanne tanker. Men det handler ikke så meget

om enkeltpersoner, som det handler om den historiske kontekst. Luther kom på rette tid, det var et kairo-øjeblik. Tyskland og Europa var i opbrud, og humanismen, videnskaben og de politiske forhold, bogtrykkerkunsten – alt bidrog til udbredelsen af hans idéer. Dette rette tidspunkt i den arabiske-islamiske verden er endnu ikke kommet. Det gælder også de politiske forhold. Uden den rigtige politiske kontekst var Luther forblevet munk med storslåede ideer men uden betydning. Så det er tiden, som endnu ikke er moden”.

Det er interessant at se den debat, som interviewet afstedkom på internettet og de sociale medier. Det tager jeg som udtryk for, at regionen befinder sig

i opbrud. Desto vigtigere er det, at vi som evangeliske kristne her og nu prædiker og lever det glædelige budskab om kristenmenneskers frihed i denne kontekst. Den tænkende og i kærlighed handlende tro er der stærkt brug for i Mellemøsten i dag. Derfor må vi hverken skamme os over eller holde os tilbage med at aflægge vidnesbyrd om den frihed, som troen giver.

Artiklen er oversat fra tysk “Hier stehe ich: Von der Freiheit palästinensischer Christen Menschen” af Jonas A. Jørgensen.

Mitri Raheb, f. 1962, er en del af det kristne palæstinensiske mindretal og har siden 1988 været præst for en menighed i Betlehem. Han arbejder for forståelse og fred mellem parterne i konflikten i Mellemøsten og er blevet en vigtig stemme både i og uden for de palæstinensiske områder.

Missio Dei or Holistic Mission: The Challenge of Mekong Churches

By William Chang

The Lutheran churches of the Mekong Region is the result of mission initiatives from both North and South. However, they have not adopted the missio Dei model of mission that in practise has shifted the emphasis from mission as evangelism and church planting to transformation of the human world. Instead the Mekong churches engage in Holistic Mission, emphasising both proclamation and diaconia. This renders importance to their Lutheran denominational identity.

Introduction

In the early nineties, several of our European missions and churches from the Global North gravitated to the Mekong region to develop and engage in new mission initiatives, which were a mix of mainly diaconia (humanitarian and development work) and church work. The Mekong region suddenly became a new “mission field”. Interest in this new found “mission field” has been growing ever since. Soon some Southeast Asia Lutheran churches also came onto the scene due to their affiliation to the European missions.

The Mekong region referred to here is the *Greater Mekong Subregion*, or just *Greater Mekong*. It is an international region of the Mekong River basin in Southeast Asia. The region is home to

more than 300 million people and was designated with the launch of a development project formed in 1992 by the Asian Development Bank, that brought together the six states of Cambodia, the People’s Republic of China (specifically Yunnan Province and Guangxi Zhuang Autonomous Region), Lao People’s Democratic Republic, Myanmar, Thailand, and Vietnam (*Greater Mekong Subregion Secretariat 2017*).

Seeing that there was a keen interest in the Mekong region and that the interested parties from the Global North and Southeast Asia churches were either affiliated or its members, the Lutheran World Federation (LWF), upon consultation with these parties and with unanimous support, initiated the Mekong Mission Forum (MMF) in the year 2001.

It is a platform for Lutheran World Federation (LWF) and its related churches and mission agencies to cooperate and collaborate. It has evolved to be what it is today.

After existing for almost two decades, MMF is now comprised of nine Lutheran churches and mission agencies from the Global North, seven Lutheran churches and three Lutheran seminaries from Southeast Asia and East Asia, and six Lutheran churches and three non-Lutheran churches from the Mekong region. This is the diverse MMF community. The different socio-political background and church tradition, and the influence of or the lack of globalization and personal piety of those bringing in resources and of those receiving them form the intricate dynamics in MMF. The resources come in the form of finance, expertise in diakonia services (humanitarian and development work) and theological education.

The diversities described above beck the question, “Is there a common understanding of mission?” Those from the Global North are quite homogeneous, with a few exceptions, regarding a mission driven by the understanding of *missio Dei* (mission of God). This cannot be said of those from the Global South, especially those from the Mekong region.

The Global North Trend of *Missio Dei* as Model of Mission

The *missio Dei* model of mission rose to prominence in the last decades and became an important aspect of Protestant theology because of the influence of Karl Barth. It was the 2nd Vatican Council, when the Catholic church renewed its mission to the world to be more relevant, that provided the overall impetus to the adoption and practise of *missio Dei*. Prior to this, there were several models of mission. In his landmark publication in 1991, *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, the South African theologian David J. Bosch did a historical survey on the development of Christian mission, and at the same time described the transformation of the concept of mission throughout the 20th century. Although it was published more than 25 years ago, it is still a good read for mission. In the last section of the book, he presented an array of mission models that are still in use by different Christian groups. The adjectival phrases speak of the core idea of each model: Mission as: the Church-With-Others, *missio Dei*, Mediating Salvation, the Quest for Justice, Evangelism, Contextualisation, Liberation, Inculturation, Common Witness, Ministry by the Whole People of God, Witness to People of Other Living Faiths, Theology, and Action of Hope.

How is *missio Dei* to be understood and what are its implications for doing mission? According to *missio Dei*, mission does not belong to the church or the individual Christians, it belongs to God the Father. It is understood from the Creeds that the role of the Father is in creation – He is the Creator God. The role of the Son is to save the world from sin and the consequence of sin – eternal demnation in hell. And the Holy Spirit is the sanctifier who works holiness in the church and the Christians and convicts the world of sin. This model has widened the scope of traditional mission, which is essentially evangelism and church planting, in its emphasis of God's role as the Creator. It picks up the whole narrative of the creation of the world, how it is affected by sin and "groaning" in pain and its final perfection in the world to come.

To highlight my point, I quote from the LWF publication: *Mission in Context*:

"The biblical view of God's mission in creation affirms a relationship between God and the world. God created the world from nothing out of God's gracious will. Thus, the world is totally dependent on God who, as the source of all life, sustains, replenishes, transforms, and renews life in the world (Psalm 104). Creation belongs to the heart and substance of the gospel, for

God's limitless love and goodness are manifested in creation.

In love, God has also shared God's mission in creation with all people, created in God's own image to be God's co-workers. Women and men, as God's stewards, are accountable to God for the care of creation. This responsibility of the 'created co-creator' is intricately connected with human dignity. God in grace also sustains the world by working within human institutions and societies. It is the vocation of those who confess God's name to work in partnership with all people for the realization of God's purpose of peace and wholeness. This includes work for justice, trust among peoples, freedom from hunger, responsible use of the earth's resources, and the proper use of technology for human welfare.

Although humankind and the whole creation suffer from the powers and consequences of sin (Romans 8), as the context painfully attests, these do not have the final word. The message and reality of creation include also the promise that God will 'make all things new' (Revelation 21:5). The Trinitarian God, therefore, is calling people to participate in mission in creation, which even now, in the midst of evil, anticipates the coming consummation. Transformation and justice, forgiveness and reconcilia-

tion, healing and empowerment, are the signs of the future of the world with God. Christians, in their own contexts, can strengthen these signs in many ways” (LWF 2004, 24-26).

Although the mission of God is epitomised by the saving grace and transforming power from *sinner to saint* ensuing from the death and resurrection of our Lord Jesus Christ, in practise the focus is on the transformation of the world. It has become obvious that there is a shift in emphasis from mission as evangelism and church planting to transformation of the world, more precisely, the *human world*. This shift is evident in the last decades when churches and mission agencies reprioritized their work and went heavy on development, humanitarian and advocacy. It now aims at transforming human behaviour, human society, human relationships, human dignity, human order, human economy, and human environment. The heavy brush stroke is on the two key themes of justice and liberation that all its works come under. Most of the programmatic activities would come under the umbrella of diakonia and advocacy. For many churches and Christians in the Global North, doing diakonia and advocacy is tantamount to the “proclamation” of the gospel. Another reason that gave impetus to *missio Dei* over the traditional model

of mission is that the traditional model of “evangelism and church planting” seems to give raise to conflict within communities and societies and with other religious communities and faiths. It does not help in promoting religious harmony and inclusivism or in the transformation of societies.

This is evident in the growing trend that churches in the Global North are giving much more to diaconal and advocacy work than to evangelism and church planting. This is well attested in the case of LWF where Lutheran World Service (LWS) receives a far greater portion of funds than the Department of Missions and Development (DMD) and Department of Public Witness and Theology (DTPW). Of what is given to DMD, the mission arm of LWF, most is for diaconal and advocacy work in the churches and not for evangelism and church planting.

Mission in the Mekong Region is Holistic Mission

The Lutheran churches and the Lutheran affiliated churches in the Mekong region are a mix of newly established and old churches, ranging from seven to 100 years old. Only five are Lutheran to begin with and one had Baptist roots. The non-Lutheran churches are of Reformed tradition. Their societies are generally conservative but in recent

years have been impacted by globalisation and the influence of western societies. Things are similar with their wider Christian communities. Although they differ regarding denominational origin, theological inclination, and ethnicity, they generally have a similar outlook to mission which is reflective of most churches in Southeast Asia.

The main resource for understanding mission is essentially the words of Jesus enshrined in Matthew 28:16-20, passionately known as the Great Commission, and the example from Jesus' preaching ministry (Matthew 9:35). Mission is about evangelism, conversion and establishing churches, locally or overseas, for the nurturing of the believers through the word of God and empowering them to proclaim the gospel in their vocation. Mission is also about meeting the physical needs of people (diakonia).

The Mekong churches understand that mission and diakonia go hand in glove. They recognise that as Jesus went about to preach the gospel, he met the physical needs of people. In the context of the Mekong and as in some regions of Southeast Asia, some of our churches and Christian communities are located in challenging circumstances and environments regarding the basic essential of life. Very often, a lack of basic hygi-

ene, food security, and healthcare is a huge threat to human life. Healthcare, income generation and education are generally lacking which are essential for the preservation of the people. The churches believe that mission is not just about the proclamation of the gospel but is also about meeting the physical needs of the people. Often after a church is planted, diaconal ministry follow suit.

It is understood that diakonia is the Christian way of loving our neighbour. It's an act of sharing God's love with the God-given resources. But even more importantly, God's love in the form of the gospel ought to be shared as well. The diaconal services are provided as an obligation of love to the non-believers, they are not contingent on their acceptance of the gospel – in other words there is no string attached. But the gospel ought to be shared, otherwise the love of God is not fully given to our neighbour. We would only "short-change" our neighbour. Proclaiming the gospel to a person is not about forcing or coercing that person to believe against his or her will. It is giving that person the wonderful opportunity to receive the greatest gift of all – *the free gift of eternal life*. Jesus went about to save souls and along the way met their physical needs only to tell them of a far greater need – the need for salvation. Jesus said, "What good is it for some-

one to gain the whole world, yet forfeit their soul? Or what can anyone give in exchange for their soul?" (Mark 8:36,37). This is what the Mekong churches deem *Holistic Mission*. This model of *Holistic Mission* is also representative of most churches in Southeast Asia. Conceptually, both models are quite similar. The difference lies in the working out of the *Missio Dei*. The crux of the issue lies in the understanding of diakonia in relation to proclamation.

Mission and Lutheran Identity

There are many European and American churches, mission agencies and Christian non-governmental organisations (NGOs) working in the Mekong region. Some are strong and intentional in maintaining and propagating their denominational identity while others are indifferent. Within the MMF community, we do have such anti-identity sentiment but it is not strong. From time to time, we have had guests from European churches that voiced their opposition to any Lutheran label on our work and the MMF community. They advocated an ecumenical identity.

In my humble assessment of this predicament, I think that it has much to do with the current *missio Dei* model that sees mission more in the form of diakonia. Mission as diakonia does not involve doctrines and theology as much

as Holistic Mission or mission as proclamation and church planting does. Much of the theology that defines and undergirds its work is similar to that of the other churches and Christian NGOs. Hence, the downplaying of denominational identity. Here it is understandable that there is value in cooperation and collaboration with other churches and Christian NGOs. This is one area of work where an ecumenical outlook is profitable for profiling and even for fund raising.

Mission as proclamation and church planting would require much doctrinal and theological underpinnings to do its work. Our theology determines what we say and do in mission. We have a certain way of understanding the sacraments and ministry which are different from other Christian denominations. We have our Lutheran hermeneutics of Law and Gospel and the Theology of the Cross that are different from our Reformed brothers and sisters. This is our unique way of understanding the Bible. Theology not only gives shape and form to its mission work but also its identity. An identity is not empty of content. It speaks of the content.

The Lutheran churches in the Mekong region are young churches but churches who are well aware of the importance of identity. In the Mekong mis-

sion field, there are many churches and para-churches representing a wide range of Christian beliefs and teachings. Regarding the sacraments and the Holy Spirit for instance, there is a variety of interpretations. As much as this is enriching, it can be just as confusing. Having a denominational identity helps in the way forward. When the church is clear about its doctrine and theological heritage, it can build on its work and accomplish its purpose.

Our Mekong churches have great appreciation of our Lutheran heritage and theology. They are growing daily in their understanding and application through the intentional and committed support of mission partners and sister churches within the MMF community. They are clearer about what is and what it means to be a church. They are clearer about what the Christian life entails. They are clearer about the way to approach the Bible. This awareness gives rise to the Lutheran identity of the church and its individual members. It is more than a name, it is a way of life. Our identity speaks volumes of who we are. Having an identity is crucial to the Mekong model of *Holistic Mission*. It is not about marking out territory, it is about sustainability and accountability.

One important aspect of identity, in

view of the 500th anniversary of the Reformation, is that it ensured the sustainability and accountability of the church of the Reformation. The Lutheran identity speaks of its rich theological heritage that protected and preserved our forebears and their church for the last 500 years so that we are what we are now: 145 member churches in 98 countries with a population of 74 million, notwithstanding those who are not members of LWF. As far as the Reformation has travelled from Germany to different parts of the world, so far has it contributed to the church of God and the world. It is our identity that has preserved our heritage up until now and, by God's grace, will be for another 500 years to come.

Rediscover and Reclaim the Gospel

The platform for the Reformation in Western Catholicism was an exegetical discovery of a guilt-stricken monk named Martin Luther. His discovery centred on the meaning of the biblical term "righteousness of God". Through this term, he rediscovered the lost gospel from within the Catholic church.

Today, more than any other time in history, the gospel is lost in many churches. The world is getting more and more hostile towards the gospel and the churches of our Lord Jesus Christ.

Resulting in churches being afraid of proclaiming the gospel of the Reformation (Jn 17:3). It is only appropriate and true to the spirit of the Reformation that we Lutherans and our churches ought to rediscover and reclaim the gospel the way our founder, Martin Luther, did 500 years ago, which led to the Protestant Reformation. There is no sustainable and accountable mission without the gospel. The gospel is the foundation of all our mission enterprises. Not any gospel, but the gospel that Martin Luther has rediscovered, which is clearly hammered out in the *Formula of Concord, Solid Declaration paragraph V, 20*:

“Human beings have not kept the law of God but have transgressed it. Their corrupted human nature, thoughts, words and deeds, battle against the law. For this reason they are subject to God’s wrath, to death and all temporal afflictions, and to the punishment of the fires of hell. As a result, the gospel in its strict sense teaches what people should believe, namely, that they receive from God the forgiveness of sins; that is, that the Son of God, our Lord Christ, has taken upon himself the curse of the law and borne it, atoned and paid for all our sins; that through him alone we are restored to God’s grace, obtained the forgiveness of sins through faith, and are delivered from

death and all the punishments of our sins and are saved eternally” (Kolb and Wengert 2000, 585).

What will the next 500th anniversary of the Reformation be like? And where will it have travelled to? At this point of time, it is anybody’s guess. Mission as proclamation and church planting is the carriage in which the gospel of the Reformation will be carried from one person to another, one house to another, one city to another, one state to another, one country to another, and one generation to another. We and our churches are the horsemen that drive it. The Trinitarian God will be the guard that will accompany us on our journey.

And I tell you that you are Peter, and on this rock I will build my church, and the gates of Hades will not overcome it (Matt 16:8).

Bibliography

Greater Mekong Subregion Secretariat, Asian Development Bank

2017 “About the Greater Mekong Subregion” (Retrieved May 29)

Kolb, Robert & Timothy J. Wengert
2000 *The Book of Concord*. Fortress: Minneapolis Lutheran World Federation (DMD)

2004 *Mission-in-Context*

Noter

1. In its landmark publication, *Mission-in-Context*, in 2004, LWF (DMD) provided its missional *modus operandi* and

charted the course of its programmatic works on this concept of *Missio dei*. It carries the subtitles of “transformation, reconciliation, empowerment” that show the emancipatory understanding of mission. For more reading, refer to the second main section on “The Theology of Mission”.

2. Lutheran Church in Myanmar who became member of LWF in 2010; was originally a Mizo Baptist church.
3. Advocacy is subsumed under *diakonia* from this point onwards.

Revd Dr William Chang, is moderator of Mekong Mission Forum, pastor of Lutheran Church of Australia and former Area Secretary of Asia, LWF

Protestantisk kristendom i Japan

Af Christian Morimoto Hermansen

Ud fra sit indgående kendskab til Japan og landets historie beskriver Christian Morimoto Hermansen i denne artikel Japans religiøse historie og landskab. Kristendommen har her fået en blandet modtagelse, men er blevet brugt og accepteret, når og hvor det blev fundet fordelagtigt. Kirken i Japan har gennem tiden søgt at tilpasse sig til sin kulturelle, ofte konservative, kontekst. Det gælder også forfatterens egen arbejdsplads, det kristne Kwansei Gakuin, der i dag omfatter et universitet og en række skoler.

I denne artikel vil jeg give en statusrapport for kirke og mission i Japan i det 21. århundrede. Mine betragtninger bygger på 16 års liv i Japan, heraf 13 som missionær ved et mellemstort universitet i Vest-Japan, akademisk arbejde med Japans historie og religioner, samt 30 års samkvem med Japans Evangelisk Lutherske Kirke. Fokus er på de to steder: kirken og skolen. Først dog et vue over de vilkår, som de virker under.

Privatisering i Japans religiøse landskab

I det 21. århundrede er religion en privatsag i Japan. Direkte adspurgt svarer de fleste, at de ikke er religiøse. Men når en naturkatastrofe rammer et sted i landet, ser vi altid billeder af mennesker, bøjet i bøn. I templer og helligdomme er det let at finde nedskrevne bønner

for fred i hjemmet, helbredelse af sygdom eller succes i livet. Fra nær og fjern tiltrækker såkaldte power spots (kraft centre) besøgende, som mod betaling ønsker andel i kraften. Hen over året samler enkelte store religiøse fester millionvis af tilskuere og kommer på mediernes forsider, mens mange små lokale fester har svært ved at få folk nok til at gennemføre deres ritualer. Traditionelt har beskyttelse mod destruktive kræfter, fremme af fertilitet samt sikring af en bedre fremtid udgjort fundamentet for det religiøse liv og den korrekte opførelse i Japan.

I 1600-tallet gjorde myndighederne begravelser til de buddhistiske templers monopol, og det blev en kilde til fast indtægt, fordi de afdøde kunne hjælpes videre til en god reinkarnation, når de efterladte betalte templet for regel-

mæssige skriftlæsninger. I de seneste årtier har holdningen til disse fikspunkter forandret sig; flere vælger en billigere løsning, en pakke hvor alt er betalt én gang for alle, hvorved båndet mellem familier og templer bliver svagere eller kappes. Historisk set har det, vi kalder religion, været præget af et bytteforhold mellem den, der søgte hjælp, og den der på en sandheds vegne udbød hjælpen. Det har aldrig været flertallet, som hengav sig til årelange studier af tekster og deres fortolkninger.

Omvendt har det religiøse heller ikke været forbeholdt et intellektuelt præsteskab, for mange "udbydere" har opnået deres indsigt gennem askese og åbenbaringer. Lokale ritualer er ofte bygget op ved at koordinere en landsbys eller et kvarters familier, der hver især har arvet deres del af totaliteten.

I 1868 var der systemskifte i Japan, den såkaldte Meiji Restauration. Målet for de nye magthavere var at danne en nationalstat som de europæiske, og til den ende bestræbte regeringen sig for at strømline borgernes kulturelle identitet ved at skabe nationale traditioner. Det afstedkom en stadig mere intens dyrkelse af kejseren som landsfader og guddommelige beskytter, hvem alle sande japanere måtte tjene, om nødvendigt med livet som indsats. Landets religioner enten støttede kejseren eller

blev forfulgt som forrædere. Efter afslutningen på 2. verdenskrigs i august 1945 besatte de allierede Japan. De lagde et skarpt skel mellem det offentlige og religionerne, så religion blev et helt privat anliggende. Den eneste forbindelse til det offentlige er skattefriheden for religiøse organisationer, og det er næsten en formsag at blive anerkendt som sådan. Siden 1945 er Japan blevet et topmoderne land. Som i Danmark er fødsel og død rykket fra hjemmet til institutioner med professionelle plejere, og religionerne har tabt terræn på begge felter.

Endnu får de fleste en buddhistpræst til at forestå et ritual ved døden, og uanset religion kan den initiativrige præst stadigvæk finde mennesker, der ønsker en samtale eller forbøn.

Og power spots kan sælge rejser. Selvom religiøsitet har et stærkt økonomisk element er der en del japanere, som ikke bare vil lægge en mønt eller overføre et beløb. De føler det rigtigere at yde for at forstå og bruger derfor også andre ressourcer end penge. For eksempel to eller flere dage på prøvelser i bjerge under vejledning af en *yamabushi* (bjergasket) for at opnå selverkendelse. Det er i denne blandede virkelighed de kristne kirker har eksisteret / eksisterer og været/er i mission.

Kristendommens blandede modtagelse

Jesuitten Francisco Xavier var den første kristne missionær, der nåede Japan da han landede på den sydligste ø, Kyushu, i 1549. Japan befandt sig midt i en 100-års krig mellem et utal af fyrstendømmer, og for fyrsterne var Xavier og de portugisiske købmænd adgangen til skydevåben og anden teknologi. Derfor blev de kristne godt modtaget. Vinderen af krigen, Toyotomi Hideyoshi, forbød i midlertid missionærer i 1587, da han frygtede en spansk invasion. Fra 1620'erne blev al kristendom forbudt, og de lokale kristne først fordrevet og siden henrettet, hvis ikke de opgav deres tro (læs for eksempel Shusaku ENDOs *Tavshed* eller *Samurai*). Det var blandt andet for at udrydde kristendommen, at medlemskab af et buddhistisk tempel blev en pligt, og at templerne fik monopol på begravelser. Mellem 1640 og 1853 begrænsede Japan sine udenlandske relationer til Holland, Korea og Ryukyu Kongedømmet, og kun via Nagasaki havn eller to udvalgte lensherrer. I 1853 tiltvang USA sig adgang til landet og etablerede diplomatiske- og handels-traktater. Europæiske magter fulgte efter, Danmark i 1867. Traktaterne var ulige og i de vestlige magters favør. De første protestantiske missionærer kom i 1859, men frem til 1872 var det forbudt at missionere

blandt japanerne, for kristendom var forbudt, og kristne japanere blev straffet hårdt. Missionærene brugte tiden til at lære japansk, til at oversætte Bibelen og til at undervise i de meget efterspurgte sprog engelsk, tysk og fransk. Nogle var læger. De vestlige magters nedladende holdning til Japan og de ulige traktater ansporede Japan til at modernisere sig, og derfor blev der indført religionsfrihed, samtidig med at kejserkulten blev bygget op. De første lutherske missionærer, amerikanere, begyndte deres arbejde i Saga Præfektur på Kyushu i 1892. I 1899 sluttede det første danske missionærpar sig til dem efter et lille års sprogstudium i Tokyo. I de følgende godt 40 år var Andrea og Jens Mikael Thøgersen Winther med til at opbygge Japans Evangelisk Lutherske Kirke. I J.M.T. Winthers breve, dagbøger og offentlige skrifter ser vi den blandede modtagelse, kristendommen blev mødt med over tid; nogle gange meget velkommen, til andre tider mistænkt for ikke at være i Japans interesse. Menneskeligt følte han sig mest vel mødt. Kirkens mellemskole for drenge i Kumamoto havde god søgning i mod-sætning til dens teologiske seminar.

Generelt er kirkens initiativer blevet accepteret og brugt, når de har virket relevante i folks hverdag, det være sig med adgang til teknologi, undervisning eller medicin, men derfra til bekendelse

og dåb er vejen lang, smal og lidet befærdet. Tre gange har Japan haft større kirkevækst: i sidste halvdel af 1500-tallet, umiddelbart efter 1872 og igen mellem 1945 og 1970. Winther var også med i tredje omgang. I 1941 valgte han at flytte til USA med Andrea, hvor hun døde i 1948. Året efter rejste han til Japan igen på egen regning og risiko, eftersom ingen ville sende en mand på 75. Han besluttede sig til at blive og arbejde til sin død, og det nød Norsk Luthersk Mission godt af i 20 år. Mod kost og logi, var Winther med til at opbygge en bibelskole og et seminar for *Nishi Nihon Fukuin Ruuteru Kyokai* (Japans Evangelisk Lutherske Kirke, Vest) i Kobe, til han døde i 1970. 1950'ernes Japan var præget af en voldsom befolknings-eksplosion. Kirken jeg kommer i, begyndte med en børnehave. Det dækkede et stort behov og gav missionæren mange kontakter, hvoraf en del blev til en menighed. Man finder mange tilsvarende menigheder rundt om i landet.

Kontekstualisering til japansk konservatisme

En god ven, svensker og professor i Japanstudier, sagde engang: "Der er kun én nation, der er mere konservativ end Sverige, og det er Japan". Sandt er det, at de fleste japanere stemmer konservativt. Religionsforskere har længe identificeret respekt for forfædre og

tilbedelse af deres ånder som et dominerende træk i japanernes religiøsitet. Alteret i hjemmet med mindetavler for de afdøde, familiegrave, og helligdomme dedikeret til særlige mennesker bevidner trækket på forskellig vis. Japanerne deler trækket med kineserne, og det har været en udfordring for kristne missionærer gennem tiderne. Tilbage i 15-16 hundredetallet fandt jesuitterne respekten forenelig med Moselovens 4. bud om at "ære din far og mor". Men hovedparten af kirkerne har forlangt, at dåbskandidater tog afstand fra praksisen og fysisk demonstrerede deres beslutning ved at afskaffe forfædrealteret, hvis de havde et. Også i dag kan forventningen om at blive passet af familiens ældste søn være en anstødssten, når to ønsker at gifte sig, og han er ældste søn i en ikke-kristen familie, for hans forældre vil da bekymre sig for deres fremtid efter døden. Tanker om livet efter døden er ikke fremmed for kristne. Kurume Lutherske Kirke, hvis menighed blev opbygget af Winther i samarbejde med pastor Yonemura fra 1901, fik sin nuværende kirkebygning i 1918. Flere elementer minder om en dansk kirke, blandt andet kirkeklokken, knæfaldet og urnepladsen lige nedenfor alteret. Nyere kirker har typisk ingen af delene, men i de senere år har blandt andre "min" indrettet et rum til urneopbevarelse. De lutherske kirker i

Kyoto, Osaka og Kobe har længe haft en fællesgrav, men der er flere timers kørsel til den, og menigheden bliver ældre, så for nogle år siden besluttede man sig til at lave det nye tilbud. Det gør det lettere for pårørende at komme forbi og "hilse på", eller holde en andagt på dødsdagen. Det sidste er en variant af buddhisternes skik med at dedikere en sutralæsning på bestemte årsdage eller på hver månedsdag for en persons død.

Traditionerne i forhold til de afdøde forhindrer ikke nødvendigvis nytænkning eller reformation, men styrker en konservatisme, som ofte dæmper den slags. Nytænkning og reformation er ikke helt det samme. Reformation kan være konservativ, når målet er at genskabe en *ideel* oprindelighed, hvilket japanske ledere har forsøgt sig med flere gange i historien. I midten af juli 2017, deltog jeg i en reformationsgudstjeneste, arrangeret af tre lutherske kirkeforgreninger i den vestlige del af hovedøen Honshu. Liturgien inddrog så vidt muligt Luther. Foruden hans lange Fadervor sang vi hans endnu længere trosbekendelse. Det var fint i den konkrete anledning, skønt langt hovedparten af os ellers så godt syngende cirka 300 deltagere havde det svært med trosbekendelsens renæssancetonalitet. Det fremgik, at trosbekendelsen er en af tilføjelserne, vi vil finde i kirkens nye

salmebog, som man arbejder på at udgive i anledning af reformationen. Vi sang ingen nye salmer. Den dag satsede man altså mere på 500 år gammel lyd end på ny. Den nye salmebog indeholder forhåbentlig også nye toner, for jeg tror ikke klassisk Luther i renæssancedragt er nok til at ånde nyt liv i kirken eller tiltrække nye sjæle. Og dem er der brug for, hvis menighederne skal leve videre.

Kristen uddannelse truet på sin identitet

"Mastery for Service" (Mestre til tjeneste) er mottoet for Kwansei Gakuin (KG). KG blev grundlagt som et akademi af amerikanske metodistiske missionærer i Kobe i 1889. Hensigten var at uddanne præster og kristne lægfolk, og derfor lavede man den teologiske linje og en almen med fokus på handel. Fra en spæd start består Kwansei Gakuin nu af en børnehave, en grundskole, en mellemskole, et gymnasium og et universitet med 11 fakulteter fordelt på tre campuser. Dertil af et par internationale skoler i Osaka, som blev optaget i familien, men ikke er kristne i udgangspunktet. I alt er vi henved 25.000 mennesker – ansatte, studerende og elever – med et dagligt virke på KG. På alle niveauer og på hvert fakultet, bortset fra de internationale skoler, er der ansat en præst til at un-

dervise en obligatorisk introduktion til kristendom. Hver dag er der andagt, og deltagelse er obligatorisk undtagen på universitetet. Nogle fakulteter har, som mit, en missionær til at assistere fakultetspræsten og til at bidrage til arrangementer med fokus på kristendom på universitetet. Mit fakultet optager 700 om året, hvoraf højt regnet 4 procent, er kristne mens 10-20 procent har haft kontakt med en eller anden form for kristendom, før de begynder hos os. Ifølge det japanske undervisningsministerium var der i 2015 779 universiteter, heraf 604 private, samt 346 to-års universiteter, heraf 328 private. Cirka 80 af de private universiteter er funderet på kristendom. De tilsvarende tal for almene gymnasier er 4939, 1320 og cirka 200, og for mellemskoler 10484, 774 og cirka 170. I 2015 kom cirka 73 procent af alle universitetssøgende ind på et privat universitet. Her er det vigtigt at forstå, at hovedparten gør det i forventning om, at det giver dem en større chance for at få et sikkert arbejde, når de afslutter efter 2 eller 4 år, og at det ofte er mindre vigtigt for arbejdsgiveren, *hvad* en ansøger har studeret, end *hvor* hun har gjort det. Hvor det er studentereksamen, der afgør hvilket studium man kan komme ind på i Danmark, har hvert enkelt universitetsfakultet sin egen adgangseksamen, så ansøgerens fremtid afgøres af, hvor den klares, for

er man én gang kommet ind, skal der meget til før man ikke kommer ud med et bachelorafgangsbevis i hånden. Kun et fåtal fortsætter på kandidatniveau.

Lige nu er der tre store udfordringer for Kwansei Gakuin. Japans demografiske forandring er den første. Det 20. århundredes befolkningsekspllosion resulterede i lidt mere end 128 mio. japanere i 2010. Derefter er den lav fødselsrate siden 1980'erne slået igennem, så der i år er lidt over 127 mio., og prognoserne for 2050 er cirka 100 mio. Naturligvis mærkes forandringen først i de yngste årgange. I 2000 var 18,4 mio. under 14 år, mens der i 2020 vil være 14,5 mio. I de samme tyve år er der åbnet flere universiteter, og alle universiteter har oprettet flere nye fakulteter i håb om at tiltrække flere studerende. KG er ingen undtagelse. I modsætning til for eksempel amerikanske universiteter har de private japanske typisk ikke store fundatser at trække på. De studerendes indbetalinger og undervisningsministeriets støtte per studerende er, hvad man har at gøre godt med. Adgangseksamensgebyrerne har været en kilde til overskud: For 30 år siden kunne der være op mod 10000 ansøgere til de 400 pladser på mit fakultet, og alle betalte cirka 2000 kroner i optagelsesprøvegebyr. Nu har vi cirka 3000 ansøgere til 700 pladser. Da mange søger ind på flere steder og vælger det mest prestigefulde

fyldte de får adgang til, sikres det, at alle pladser fyldes op, ved at halvdelen dækkes ad anden vej end den direkte optagelsesprøve. Logisk nok falder niveauet blandt de studerende.

Den anden udfordring er undervisningsministeriets ønske om kontrol. Indtil nu er det op til den studerende at vælge, hvor mange timer hun eller han vil følge, men der er tegn på, at ministeriet fremover vil sætte grænser. Sker det, kan det true den obligatoriske kristendomsundervisning. Og længere nede i fødekæden har ministeriet allerede indført obligatorisk undervisning i etik og moral i mellemskolen. Da en mellemskoleelev kun kan have x antal obligatoriske timer, betyder det, at vores mellemskoleelever nu skal tilvælge introduktion til kristendom. Indtil videre fungerer det vist godt, men presset er der.

Den tredje udfordring er at fastholde skolens kristne identitet på et mere seriøst niveau end skåltalernes. Nogle kollegaer synes, at et teologisk fakultet med mange professorer og få studerende er en dårlig forretning. Og der er dem, der mener, det kan være lige meget om rektor er kristen eller ej, hvis han (endnu aldrig en hun) bare er en god leder. Endnu står det i statutterne, at rektor skal være kristen, men hvor længe kan det forsvares? Er det ikke en

diskrimination af flertallet af kollegaer, der ikke er kristne? Systemet er til revision lige nu.

Der er stadig behov for mission

Det er altså vilkårene for kristendom og mission i Japan i 2017: At der er absolut religions- og trosfrihed; at religion er privat; at de fleste religioner har en lang tradition for, at jo mere man betaler, dets mere virker det; at den igangværende samfundsforandring ikke har fået ret mange religioner, heller ikke kristne, til at tænke anderledes, selvom der så åbenlyst er behov for nye tilgange. De første to anførte forhold er helt i modsætning til Luthers virkelighed. De sidste to minder mere om den. Derfor, og fordi også Japan stadig har syge, ensomme og fattige, er der behov for mission og kirke også i fremtiden.

Den engelske økonom Kate Raworth har argumenteret for at forandre billedet af økonomisk succes fra en uendeligt voksende vækstrate til en doughnut (kage med hul i midten). Denne doughnut illustrerer *råderummet* mellem et menneskeværdigt eksistensminimum og planetens grænser for vækst, hvis alle mennesker skal have en fair del og ressourcerne bruges regenerativt (jf. Raworth *Doughnut Economics* 2017). Kirken er med til at formidle den globale virkelighed i Japan, og den har en tradition for at italesætte

uretfærdighed = menneskets syndige natur. Der er brug for begge dele også fremover for at retlede Japans brug af ressourcer og samfundsindretning, hvis vi skal leve i doughnut-økonomien. Hvis de bliver kombineret med en systematisk fremadskuende tilgang til de pågående forandringer, så Japan kan blive

en model på en blødere landing, når befolkningstallet skrumper, og gamle over 65 de næste mange årtier kommer til at udgøre en større del, da tror jeg flere vil indse, hvor livgivende Guds rige er.

Christian Morimoto Hermansen, cand. mag. i japansk og praktisk formidling, ph.d. på afhandling om tiggerlaug i Osaka i Japan 1600-1868. Missionær og underviser på Kwanseï Gakuin Universitet i Nishinomija, samt associeret missionær hos Areopagos. Forsker p.t. i dansk kristen mission i Japan 1898-1998

Luthersk mission i et synkretistisk Peru

Af Roar Kloster Steffensen

De spanske erobrere kunne tvangskristne peruvianerne, men dermed ændrede de ikke deres religiøse verdensbillede. Kulturen i Peru er derfor præget af en synkretisme mellem katolsk tro og en traditionel andinsk virkelighedsopfattelse. Ind i denne kultur viser de reformatoriske hovedanliggender om nåden, troen og Kristus alene sig at være aktuelt relevante.

De var optaget af guld og Gud

Kristendommen kom til Peru med de spanske *conquistadorer* i 1532. Spanierne havde groft sagt to dagsordner, da Pizarro og hans håndgangne mænd kom til inkaernes rige: Guld og Gud. De ledte efter – og fandt på mange måder – det mytiske land El Dorado (det gyldne land), hvor der skulle være guld overalt. Målet var at berige sig selv og den spanske trone, hvilket i den grad lykkedes gennem en 300 års besættelsesperiode. Samtidig var man drevet af stor forpligtelse overfor kirken og den kristne tro, der – om nødvendigt med tvang – skulle udbredes til de vilde hedninger. Spanierne kristnede Peru med sværdet, man fik bygget kirker og indsat præster, og messerne blev læst og sakramenterne forvaltet.

Den katolske missionsstrategi kan vel bedst betegnes som inkulturation. Det vil sige, at man ved at plante kirken

med dens virksomme midler og med præsteskabet ville få evangeliet til at trænge igennem og flette sig sammen med den stedlige kultur ad åre. Det er også sket i Latinamerika, som på mange områder har fået en kristen kultur. Men samtidig med, at kulturen forandredes, blev evangeliet og budskabet også forandret. Evangeliet blev udsat for tilpasning (akkomodation), for nok kan man med tvang og magt ændre menneskers ydre religiøse udtryk, men det er langt vanskeligere at ændre deres verdensbillede.

Verdensbilledet lever videre i den nye tro

Sådan var det også i Peru, da spanierne kom med kristendommen. Nok blev indianerne tvunget til kirken og til at deltage i kristne processioner, men det var i bund og grund stadig deres egne guder og ånder, de tilbad. Om man skulle

til templet eller i kirken, var ikke det vigtigste. Om det hed Moder Jord eller Jomfru Maria, var ikke det afgørende. Man blev ved med at have et billede af verden, der svarede til den andinske tro på solen og Moder Jord og på åndernes kraft og tilstedeværelse.

At katolicismen i Latinamerika har haft meget fokus på skærsild, bod, fromhedsgerninger, helgendyrkelse og Maria-veneration, har også præget menneskers religiøse verdensbillede. Det generelle gudsbillede er præget af en opfattelse af Gud som den fjerne og vrede Gud, der skal tilfredsstilles gennem bod og menneskers eller helgeners gode gerninger. En Gud, man kun kan nærme sig gennem bøn til helgener og Maria. Dette ligger også i forlængelse af det verdenssyn, som inkaerne kendte til, nemlig at det krævede ofre at tilfredsstille guddommen, om det så var Pachamama (Moder Jord) eller solen. For at vinde guddommenes opmærksomhed og velsignelse måtte der ofres og tilbedes, men om det var nok til at vende skæbnen eller afvende ulykken, kunne man ikke vide. Denne forestilling om Gud har også præget peruaneres opfattelse af den kristne Gud, og bods- og fromhedsgerninger, anråbelser af helgener og bøn gennem Maria har på mange måder haft samme funktion som den gamle religions ofringer og tilbedelse.

Usikkerheden i forhold til tilfredsstillelsen af guddommen har skabt en kultur, der er præget af frygt. Man frygter sygdom, uheld og ulykker og for naturens luner, dårlig høst og så videre. Samtidig findes der en udbredt skæbnetro, som betyder, at peruanere ofte tror, at uheld, sygdom og ulykker sker på grund af egne fejl, fald og skyld. De lever derfor med skyld og frygt for, at guddommen eller skæbnen skal straffe én for alle ens fejl og mangler.

Denne frygtkultur blev ikke udryddet med evangeliets komme og med kristningen af Peru. Nu vendes frygten mod Gud, og også for mange moderne peruanere ligger frygten for straf på rygraden. Det har også betydet, at kirken har haft en stor magt over folk, idet mange har søgt kirken og deltaget i messen og så videre af frygt for uheld eller anden straf. Både på grund af katolsk embedsteologi og præstens rolle som bods-pålægger og på grund af en folkelig tro på religiøse mellemænd er de katolske præster blevet tillagt stor autoritet og er også blevet anset for at være instrumenter til afvendelse af uheld og elendighed. Generelt set har den katolske kirke og dens præster ikke formået at bringe peruanerne det frigørende evangelium om frelsen af nåde alene ved tro på Kristus.

Der findes naturligvis ægte Kristus-tro-

ende katolikker blandt peruanerne, men den katolske kirkes frelsesforståelse og frelsesformidling ligger et godt stykke fra den lutherske, og, vil jeg også påstå, fra den bibelske og evangeliske forståelse af frelsen. Den katolske forståelse af nåden er, at nåden er en kraft, Gud indgyder den troende, så vi får hjælp og kraft og styrke til at leve efter Guds vilje. Dermed bliver ordene "frelst af nåde" ikke så frigørende, som de bliver i den lutherske forkyndelse. For frelsen forudsætter stadigvæk menneskets indsats. Usikkerheden og frygten ligger i, at man aldrig kan vide, hvornår vi har gjort nok, hvornår vi har optjent nok merit til at korte tiden i skærsilden ned og få del i frelsen.

Tanken om "kirkens skat", i form af helgenernes overskydende gerninger, fastholder også mange i en afhængighed af og i en form for tilbedelse eller påkaldelse af de afdøde helgener, som spiller en stor rolle for peruanske katolikker. Det griber måske ikke så meget ind i frelsesspørgsmålet, men det går meget godt hånd i hånd med den skæbnetro, som man kender fra den andinske kultur, hvor man skal påkalde de højere magter for at undgå ulykke og sygdom og uheld. Helgenerne bliver brugt som en slags folkelige amuletter, der skal sørge for regn og godt høstudbytte, beskytte mod trafikulykker og sikre godt udbytte i butikken.

De mange helgener og Jomfru Maria spiller en stor rolle, ikke kun som forbilleder, men også som nogle, der kan gå i forbøn hos Gud for mennesker og dermed som en slags mellemed og formidlere mellem Gud og mennesker. Mange peruanere retter deres forventninger og tillid til en Mariafigur eller en helgen og håber på deres velsignelse og indgriben i det daglige liv. Det er for mig at se meget svært at skelne den helt enorme dyrkelse og inderlige påkaldelse af Maria, som findes her, fra ren og skær afgudsdyrkelse.

Ofringer under korset

Et meget tydeligt eksempel på, at den folkelige katolske tro i Peru bliver til synkretisme mere end en kontekstuel og inkulturel kristendom, er *Cristo Blanco*. På toppen af et bjerg i byen Juliaca ikke langt fra Titicacasøen i 3800 meters højde findes den store hvide Kristusfigur, Cristo Blanco, der breder sine arme ud over byen. Bjerget tillægges en særlig kraft, for her bor stærke bjergånder, apuer. Cristo Blanco står på toppen af bjerget, fordi de stærkeste apuer ifølge den andinske folketro bor på toppen af bjergene. Derfor bliver Cristo Blanco for rigtig mange blot den stærke apu, og dermed en slags mægtig amulet. Man brænder lys af og bringer den blomster, ofrer cocoblade og alkohol med mere for at sikre sig medgang og lykke.

Lige neden for Cristo Blanco kan man se en masse askedynger. Det er ofringer til *Pachamama* (Moder Jord) af cocoblade, alkohol med mere, som folk brænder af som en betaling, som bøn om lykke og helbredelse, i håb om at *Pachamama* vil forbarme sig. Ved årets begyndelse kommer mange hele familier op ad bjerget sammen med en ceremonimester, der leder familien i disse ofringer. På denne måde beder man under Cristo Blancos kraft til *Pachamama* om velsignelse over året, der ligger foran. Man ser ikke nogen modsætning mellem den stor Kristus-figur og ofringer til Moder Jord, og denne udbredte praksis viser meget tydeligt, hvordan man her blander bjergånder og overtro sammen med kristendommen.

Nogle af askedyngerne neden for Cristo Blanco er rester efter en slags woodoo-tradition. Man kan tage en ting, der tilhører en fjende, eller en man ønsker, det skal gå dårligt, og så bringe det til en klog kone eller ceremonimester. Denne vil så lave et bål og lede offerceremonien og påkaldelsen af apuerne og bede om forbandelse over denne person.

På vej op mod Cristo Blanco står en del store kors, nogle står i byggede nicher. Disse kors er genstand for tilbedelse, og hvert år fejres korsenes fest. Man tillægger selve korset en speciel kraft,

der kan hjælpe mennesker og bringe dem velsignelse. Det er ikke Kristus på korset, man fejrer og tilbeder, men kraften i korset, som igen er forbundet med apuernes magt. Den katolske præst deltager ved korsenes fest og lyser velsignelse fra korset over folk. Der ved kommer kirken til at stå som garant for denne synkretisme. Det sker også på andre områder. Hvert år er der massevis af processioner, hvor særligt Maria-statuer og forskellige Jesus-billeder bæres rundt i gaderne og ude på landet for at velsigne byerne og høsten, for at bede om regn og så videre

Den lutherske teologi rummer relevante modsvar

Ind i den religiøse og kulturelle kontekst, der findes i Peru, vil jeg gerne pege på nogle særlige områder af den lutherske og reformatoriske teologi, som er afgørende for missionen i Peru:

a) Det kan forekomme helt banalt at skrive det, men det, jeg først og fremmest vil nævne, er den grundlæggende lutherske/reformatoriske genopdagelse: Det frie evangelium om retfærdiggørelsen af tro alene. For det er netop forkyndelsen af og undervisningen i, at frelsen ikke afhænger af vores gerninger, fromhed eller bodsøvelser, men alene af Kristus, der sætter mennesker fri. Også i Peru. Mange peruanere er vokset op med et billede af Gud som

den vrede, straffende Gud, som vi skal formilde gennem vores liv; det vil sige, at mennesket selv og dets gerninger hele tiden står inde i afgørelsens rum, hvor forholdet til Gud gøres op. Men når evangeliet om retfærdiggørelsen af tro forkyndes, så flyttes alt andet end Kristus og troen på ham ud af dette rum, og det skaber frihed og et helt nyt forhold til Gud.

Jeg har hos en del peruanere set, hvordan denne frihed er blevet misbrugt til åndelig dovenskab eller som en tilladelse til synd, som Paulus netop advarer imod i Gal. 5,13. Det er dog ikke et særligt peruansk/latinamerikansk problem, at vi let misbruger den gode frihed, evangeliet giver os. Det er et generelt træk ved den menneskelige natur og som sådan ikke kulturbestemt.

b) Den lutherske og bibelske lære om sammenhængen mellem tro og gerninger har også stor betydning. Luthers stærke vægtlægning på, at vi som kristne vandrer i gode gerninger for næstens skyld, er enormt vigtig. Den viser, at troen ikke er noget statisk og dødt, men en levende relation til Gud gennem Kristus, der sætter frugt og giver sig udslag i det daglige liv med næsten. Denne sammenhæng kan være svær at få øje på for peruanere med deres blandings-katolske baggrund. Luther anklagede afladspraksissen for at gøre

synden og livet i efterfølgelse af Jesus ualvorligt, fordi mennesker ikke blev kaldet til sandt opgør og omvendelse, men i stedet fik en mulighed for at betale sig fra sine fejltrin. På samme måde kan man med rette se på den synkretiske praksis i Peru med at skulle ofre eller gøre bestemte gerninger (fremsigge Ave Maria, gå til messe og så videre) som betaling for sine fejl og fald. Derfor er talen om troen som en levende relation til Gud vigtig, fordi den viser, at troen er dynamisk og sætter frugt og fører til opgør og omvendelse til gavn for en selv og for næsten.

Dette giver sig for eksempel udslag i et opgør med den macho-kultur, der præger hele den latinamerikanske verden. Det er et udslag af evangeliets forkyndelse og af evangeliets virke ind i en mands liv, at han ikke kan slå sin kone, være utro eller drikke lønnen op. Det er ellers en helt normalt og nærmest accepteret adfærd. Også blandt evangeliske kristne er macho-kulturen stadig fremherskende. Derfor er den lutherske forkyndelse af sammenhængen mellem tro og gerninger, det levede liv, et vigtigt korrektiv til dette negative indslag i kulturen.

c) En anden reformatorisk hovedsætning, som er særlig vigtig i den peruanske kontekst, er læren om *Kristus alene*. For i en kultur, hvor Jomfru Maria, hel-

gener og præsteskrabet på mange måde udgør uundværlige mellemmand mellem mennesket og Gud, så bliver denne lære helt afgørende. Det er noget af det, peruanerne selv tager meget til sig, når de bliver evangelisk kristne. Mange tager stærkt afstand fra billeddyrkelsen og Maria-venerationen, som findes i kulturen og kalder det slet og ret afgudsdyrkelse. På samme måde bliver dette også til et opgør med den synkretisme, der findes i kulturen. I evangeliets lys ser man, hvor stort et slaveri det er, at leve i frygt for både Moder Jord og den fjerne Gud, og hvordan alle ofringer og påkaldelser kun gør frygten og trældommen større.

For mange er det en ny opdagelse, at vi kan komme til Gud gennem Kristus alene, uden at vi skal omkring alle mulige mellemmand. Det er en ny erfaring, at vi kan nærme os Gud, uden at vi behøver en religiøs ceremonimester til at foretage ofringer for at formilde guddommen; at vi uden frygt må stå foran Guds trone for Kristi skyld.

d) Luthers vægtlægning på det almindelige præstedømme er også en væsentlig ressource ind i en peruansk kontekst, hvor man fra det katolske embedssyn har været vant til at betragte præsten som mellemmand mellem Gud og mennesker. Ved sin indvielse til at forrette sakramenterne havde præ-

sten del i en særlig hellig udrustning, som ikke var almindelige mennesker til del. Den lutherske lære afskaffer ikke embedet, men flytter fokus fra præsterollen til menigheden. At den enkelte kristne har lige så fri adgang til Gud som præsten, er ofte en ny tanke for mange peruanere, der får kontakt med de evangeliske og lutherske kirker, som også lægger vægt på, at hver kristen har en nådegave og derfor et kald til at tjene. Tjeneste i såvel kirke som samfund er ikke kun noget, der hører de professionelle og særligt hellige til, for der er som sådan ingen forskel på præst og lægmand.

e) Endeligt vil jeg nævne, at den luthersk/reformatoriske teologi også har haft indvirkning på menneskers syn på diakoni og involvering i samfundet. De syge, handicappede og fattige er ofte meget marginaliserede i det peruanske samfund, fordi det traditionelt opfattes som Guds straf, hvis man får et sygt eller handicappet barn, ligesom fattigdom og dårlige kår ofte vil blive tolket som noget skæbnebestemt. Her har den lutherske mission bidraget til et nyt og anderledes syn, idet man bevidst har arbejdet blandt de underprivilegerede og marginaliserede grupper. Man har vist kærlighed i praksis til dem, som samfundet så ned på. Man har som missionsorganisation involveret sig i samfundsforbedrende projekter, for ek-

sempel vandingsystemer i Andesbjergene og skoler i fattige byområder. På denne måde har missionen været med til at modellere en integreret missionel indsats, som viser at evangeliet og retfærdiggørelsen af tro ikke kun skal proklameres, men også demonstreres.

Afrunding

Meget mere kunne inddrages, men pladsen tillader ikke mere end dette overfladiske blik på det peruanske sam-

fund og dets møde med den luthersk/reformatoriske teologi og praksis. Der er stadig lang vej før den frigørende reformatoriske lære om retfærdiggørelse af tro og om friheden i Kristus for alvor slår rod i den peruanske kultur. Der er på den anden side også et stort arbejde at gøre endnu for den lutherske mission og kirke i forhold til at lære den peruanske kultur bedre at kende og for alvor omsætte sit budskab kontekstuel i den peruanske kultur.

Roar Kloster Steffensen, f. 1973, cand.theol. Præst i Hedensted Valgmenighed og projektmissionær for Luthersk Mission i Peru. Har tidligere været udsendt som missionær til Peru og været leder af Bibellæser-Ringen i Danmark. Har bl.a. fået "Tú eres el Cristo", en kommentar til Matthæusevangeliet, udgivet på den Evangelisk Lutherske Kirke – Peru's forlag, Siembra.

Nåden alene skal stadig forkyndes – Mission Afrika

Af Peter Fischer-Nielsen

Reformationsjubilæet har tvunget os til at reflektere over vores forhold til Luther. Som danskere, som kristne – og nu også som missionsorganisation. Det er naturligt, at Dansk Missionsråd med dette nummer af Ny Mission sætter fokus på forholdet mellem reformation og mission. Samtidig er det ikke en let opgave. Ligesom det er svært at sige lige præcist hvilke dele af nutidens danske samfund vi skal takke reformationen for, er det vanskeligt klart at sige, hvor og hvor meget Luther egentlig er på spil, når vi driver mission i dag. Navnlig fordi Luther ikke selv var så optaget af ydre eller international mission og ikke begav sig ud i at skrive eller mene ret meget – hvis overhovedet noget – om den sag.

Mission Afrika har været på banen i godt 100 ud af de 500 reformationsår, som vi fejrer i år. Som folkekirkelig missionsorganisation har vi gennem alle årene arbejdet inden for en klar luthersk teologisk ramme og er blevet bakket op af et bagland primært, men ikke udelukkende, bestående af danske folkekirkekristne. Mange af vores internationale partnere er også lutherske. Kristi Lutherske Kirke i Nigeria har vi selv været med til at etablere gennem den missionsindsats, der tog sin begyndelse med udsendelsen af de første missionærer i 1913. Det førte siden til etableringen af en selvstændig kirke, der i dag tæller omkring to millioner medlemmer, og hvis ærkebiskop,

Musa Panti Filibus, i maj 2017 blev valgt som ny præsident for Det Lutherske Verdensforbund. Det siger en del om udviklingen i den globale kirke, at det nu er en kirkeleder fra den gamle missionsmark, der skal sætte kursen for hele den lutherske familie i de kommende år. Bevægelsen i den globale kirke går ikke længere bare fra Vesten til resten, men fra alle til alle og ikke mindst fra syd til nord.

Mission Afrikas arbejde folder sig i dag ud i tæt samarbejde med lutherske kirker, økumeniske organisationer og et enkelt anglikansk stift. Alle partnere er forskellige, men vi oplever ikke, at partnernes teologiske profil betyder

alverden for vores projekter og aktiviteter. Vi deler en holistisk missionsprofil med alle vore partnere: Evangeliet skal forkyndes i både ord og handling til omvendelse, tro, fremtid og håb for alle mennesker. I praksis kan dette komme til udtryk på mange forskellige måder hos vores partnere, og vores fælles prioriteringer afhænger af de konkrete behov hos partneren og i deres kontekst. Dog oplever vi på det institutionelle plan, at vores lutherske partnere lettere kan relatere til hinanden, eksempelvis via deres medlemskab af Det Lutherske Verdensforbund, som vi jo også via folkekirken har adgang til. Dette familieskab betyder også, at vi har mulighed for at bringe vores lutherske partnere sammen med henblik på at hente inspiration hos hinanden.

Hvor meget af det, som vi laver sammen med vores partnere, er så luthersk? Vi må erkende, at tiden på bestyrelsesmøder og partnermøder ikke går med at tjekke vores aktiviteter efter i sømmene med en luthersk målestok. Der er også meget få Luther-referencer i vores love og visionsdokumenter. I vores love hedder det blot, at vi er et "folkekirkeligt missionselskab" og senere, at vi ønsker at deltage i Guds mission "ud fra et evangelisk luthersk ståsted". Det er heller ikke udfoldet synderligt i vores visionsdokumenter. I dokumentet "Tro som ringe i vandet" fra 2012, står der,

at "Mission Afrika ser sig selv som et redskab for mission ud fra en folkekirkelig sammenhæng", og i vores senere dokument "Vision 2020", er end ikke folkekirken eksklusivt nævnt, men der er i stedet bredere henvisninger til "kirker" og "menigheder". Alligevel er der masser af reformatoriske mærkesager, der optager Mission Afrikas arbejde på den ene eller anden måde, og selvom vi ikke har et blåt Luther-stempel, som vi påfører nye projekter efter grundig granskning af deres lutherske karakter, spøger Luther og hans kompagnoner nok alligevel mere i baggrunden, end vi er klar over. De sidder der som en solid dansk, folkekirkelig rygmarvsforømmelse og er med til at præge vores holdninger på godt og måske også ind imellem på ondt.

Luthers i særklasse vigtigste erkendelse var, at Guds nåde er gratis. Frelsen kommer ikke i stand i kraft af egne gerninger, præstationer eller køb af afladsbreve, men i kraft af Jesu forsoningsdød på korset. Nåden er en gratis gave, som vi må gribe med troens tillid. Måske er det også det budskab, som vi skal være allergladest for, at vi har været med til at bringe til Afrika. Det kan synes indlysende for os, at det er dette budskab, der skal undervises i på bibelskoler og præsteseminarier, og som bør gennemsyre evangelisternes og præsternes forkyndelse. Men man skal

ikke have opholdt sig lang tid i Afrika, før man opdager, at nåden og frelsen fortsat er til salg mange steder. Det er ikke afladsbreve, der sælges, men løfter om fremgang og en bedre tilværelse befriet fra fattigdom og nød, der frister de ofte fattige befolkninger, og som også til tider kan friste gode lutheranere til at skifte hold. Derfor er det fortsat vigtigt, at vi sammen med vores partnere holder fast i, at nåden er helt og ganske gratis.

Luthers revolutionerende genopdagelse af nåden betyder også, at vi kan skære en række mellemlid væk mellem Gud og os. Hverken helgener, afladsbrevssælgere, præster eller skriftefædre kan bringe os tættere på Guds nåde. Min tro er alene et forhold mellem mig og Gud. Det betyder også, at det bliver vigtigt at satse på lægfolket. Almindelige mennesker skal have adgang til Bibelen og mulighed for at forstå den. Og skal de kunne det, må de først lære at læse. Et øget fokus på skolegang og uddannelse kan altså også siges at være en vigtig gevinst af reformationen. Det er næppe tilfældigt, at Mission Afrika har et stærkt engagement på disse områder. Det ligger dybt i os – nok både som børn af oplysningstiden og af Luther – at skolegang og uddannelse er vigtigt. I år har vi været med til at etablere fem skoler i Den Centralafrikanske Republik, i Mali lærer kvinder at læse

og skrive, samtidig med at de etablerer gedeproduktion, og i Sierra Leone er mennesker, der knap har kunnet tyde ordene i deres Bibel, blevet uddannet til lægledere i deres menigheder.

Kommunikation er også et led i dette fokus på lægfolket. Luther brugte selv det seneste nye kommunikationsmiddel, Gutenbergs trykpresse, til at mangfoldiggøre reformatoriske pamfletter, salmer og katekismer blandt helt almindelige mennesker, som lige som han skulle have mulighed for at begejstres over hans nådefulde opdagelse. Også i Mission Afrikas arbejde har der altid været fokus på kommunikation. Kunne evangelisternes ben ikke gå hurtigt nok, blev der samlet ind til motorcykler. Og i erkendelse af, at selv de kvikkeste evangelister ikke kan nå hele vejen rundt, har vi løbende kastet os over nye kommunikationsmetoder, der kan sprede evangeliet hurtigere og til flere. I Nigeria har vi været engageret i radio-mission.

Hos flere af vores partnere har vi introduceret "mobile ministry", der gør brug af de muligheder, der ligger i smartphone-baseret kommunikation. I mange landsbyer er Jesus-filmen blevet vist på bærbare filmfremvisere. Og via vores engagement i den kristne satellit-tv-station SAT-7 er vi med til at bringe evangeliet direkte ind i stuerne hos

millioner af mennesker i Mellemøsten og Nordafrika. Luther ville have været begejstret!

Måske er der også en luthersk dimension i vores diakonale engagement. Luther var ikke individualist, selvom han lagde vægt på at forklare troen som det enkelte menneskes forhold til Gud. Nej, opdagelsen af Guds nåde gør netop, at vi, i stedet for frygtsomt at skulle løbe til skriftestolen i tide og utide i bekymring over vores egen frelse, kan vende os udad mod verden og der tjene Gud og vores medmennesker. På samme måde er man heller ikke individualist i forhold til kirken. Man er en del af en menighed, og da man i forhold til Gud er lige så meget værd som præsten på prædikestolen, har man naturligvis også en rolle at spille i menigheden. Hvor Luther ville have menigheden til at synge salmer, er vi i samarbejdet med vores internationale partnere mere optaget af at undersøge, hvordan kirken og menighedens fællesskab kan gøre en positiv forskel i forhold til konkrete udfordringer i lokalsamfundet. Kirken skal ikke være et kloster, men skal spille en aktiv rolle i samfundet. Her kommer vi måske til at rode lidt rundt i Luthers to regimenter, men det var jo heller ikke i Afrika, at den idé blev opfundet.

Det er i øvrigt ikke bare i Afrika, at det myndige lægfolk skal bringes i spil.

Også i Danmark er det vigtigt, at det ikke kun er de professionelle eksperter og os, der får vores gode løn, der er engageret i missionsarbejdet. Mission er noget, som vi alle er kaldet til at tage del i, og noget, som giver liv og identitet til den enkelte kristne og til menigheden. I Mission Afrika er frivillighed et fokusområde i disse år, ikke fordi det er nyt, at missionsarbejdet afhænger af frivilliges engagement, men fordi vi hele tiden har behov for at finde nye måder at gøre frivillighed på, og fordi vi hele tiden er nødt til at redefinere de frivilliges opgaver og roller. Engang var det kredsene, der bar missionsarbejdet. I dag er der ikke mange kredse tilbage, men frivilligheden finder nye veje i for eksempel genbrugsbutikker, projektgrupper, udvalg og menigheder.

Afslutningsvis kan man spørge, om alt det, der ovenfor er nævnt, ikke også kunne være udtryk for alt muligt andet end lutherdom. Også muslimer bygger skoler. Også Danida synes, at kvinder skal lære at læse. Også Jehovas Vidner tager aktivt nye kommunikationskanaler i brug. Også idrætsforeninger satser i disse år på at udvikle frivillighed. Det er rigtigt, og det ligesom i alle andre organisationer og institutioner også i Mission Afrika er svært at sige, hvornår noget er en Luther-indflydelse, og hvornår det skyldes alt muligt andet. Det ville i hvert fald kræve en nøjere granskning

af vores arbejde og vores historie. Men lige netop i forhold til Luthers teologiske kernebudskab, at nåden kan vi kun modtage som en gave, skulle det gerne være tydeligt, at Mission Afrika er lu-

thersk. Skulle vi ikke få udrettet andet i Afrika, og hvor vi ellers arbejder, har vi allerede gjort rigeligt, hvis det lykkes for os at gøre det budskab kendt.

Peter Fischer-Nielsen er generalsekretær i Mission Afrika, cand.mag. i religionssociologi og arabisk og ph.d. i teologi på en afhandling om folkekirkens kommunikation.

Reformationen lever stadig – Promissio

Af Frede Ruby Østergård

I 2017 fejrer vi reformationen verden over, og der er i sandhed noget at fejre. Ved reformationen blev budskabet om frelse af nåde alene ved troen alene genopdaget, og det er stadig det mest grundlæggende og afgørende et menneske kan høre og erfare. Det budskab og den kristendomsforståelse holder vi stadig fokus på i Promissio – det er det budskab, som giver os retning og skubber os videre i arbejdet.

Med jævne mellemrum må enhver organisation forsøge at stille skarpt på formålet, så det bliver tydeligt, om organisationens arbejde faktisk er rettet mod formålet, og herefter vurdere, hvor vejen mod opfyldelsen af formålet ligger i fremtiden – evaluering og vision.

Da vi fornyligt var i gang med denne proces i Promissio, endte vi med at sætte processen på pause, for vi havde brug for at gennemdrøfte og genformulere vores missionssyn. Resultatet blev et papir med "Bibelteologiske basistanker om mission" (som kan findes på Promissio.dk), en opstramning af formålsparagraffen i vedtægterne og et fornyet missionsstatement, som nu lyder "Evangeliet over grænser – sammen med vores partnere". Det var netop på grund af missionsstatementet – forstået som en kort og klar sætning, som udtrykker

en organisations eksistensberettigelse – vi havde brug for at skabe klarhed over, hvad vi mener, når vi siger 'evangeliet' i en evangelisk-luthersk organisation.

Guds mission med Kristus alene som udgangspunkt

Vi slår fast, at vi ser missionsopgaven som værende Guds mission. Og Kristus er både den første, der blev sendt i tjeneste i Guds mission, og den eneste, der måtte gå den afgørende vej via Golgata til påskemorgen og himmelfart. Kun ved Jesu fødsel, liv, død og opstandelse kan et menneske få genetableret en relation til Gud og få håbet om at kunne leve et sted, hvor alt er godt. Med andre ord spiller de lutherske nøgleudtryk *Kristus alene, Nåden alene og Troen alene* en stor rolle i Promissios missions-syn.

Disse lutherske mærkesager har sat

evangelisk-lutherske i gang med at udbrede evangeliet til alle kroge i verden.

Sendt til mennesker i denne verden

Når vi tager fat på tjenesten i Guds mission, så må vi lægge mærke til, at synden både har personlige konsekvenser og konsekvenser i naturen, i samfundsstrukturer og i alle forhold mellem mennesker og nationer. Når vi skal udbrede evangeliet må vi tage højde for, at det er hele mennesker, som skal modtage evangeliet – vi må arbejde både på det åndelige, fysiske og psykiske plan. For at kunne rumme hele spektret siger vi med inspiration i Lausannes Cape Town-erklæring (særligt pkt. 10), at Guds mission består i både proklamation og demonstration af evangeliet. Kirken er kaldet til at tage del i tjeneste for både at evangelisere/forkynde/oplære og at udøve socialt engagement.

Proklamation og demonstration er to slag af samme hjerte

Disse to sider af Guds mission ses ikke som to adskilte aktiviteter men som to slag af samme hjerte, der udfylder og supplerer hinanden. Forkyndelsen af evangeliet har samfundsmæssige og tjenestemæssige konsekvenser, fordi Jesus kalder det hele menneskes hele liv til omvendelse fra synd og ulydighed til efterfølgelse i kærlighed, hvilket har

betydning for alle områder af menneskers liv. Samtidig bærer kirkens sociale engagement et vidnesbyrd med sig om Guds kærlighed og Jesu livsforvandlende nåde til faldne og lidende mennesker. Som Cape Town-erklæringen siger: "Hvis vi ignorerer verden, forråder vi Guds ord, der sender os ud for at tjene verden. Hvis vi ignorerer Guds ord, har vi ikke noget at bringe til verden".

Sendt i mission

Som Gud har sendt sin søn, sådan kalder og sender han alle troende i sin mission for at udbrede budskabet om frelse i Kristus, gå i gode gerninger og række Guds kærlighed til næsten – både nær og fjern. Nogle er sendt til naboen, andre er sendt til en anden del af verden med dette budskab.

Vi har forsøgt at gøre dette tydeligt i Promissios formålsparagraf:

"Promissio vil bringe evangeliet over nationale, kulturelle og religiøse grænser for at mennesker får et livsforvandlende møde med Jesus Kristus.

- Det sker gennem forkyndelse, undervisning og opbyggelse af ledelse.

- Det sker gennem omsorgs- og hjælpearbejde og opbygning af partnernes kapacitet".

Evangeliet skal bringes ud, og vi – som

kirke – må krydse både nationale, kulturelle og religiøse grænser for at alle mennesker får mulighed for at få del i evangeliet. I den mest essentielle form – som vi har lært af reformatorerne – skal evangeliet bæres ind over en persons individuelle grænse, for mennesket kan ikke selv tage det. Samtidig kan vi heller ikke gå hele vejen ind med det – kun Helligånden kan give den endelige overlevering af evangeliet til et menneske. Kun Helligånden kan give det livsforvandlende møde med Jesus Kristus.

Som jeg skrev ovenfor, må vi formidle evangeliet med både proklamation og demonstration, hvis indhold vi forsøger at udtrykke i formålsparagraffen med de to underpunkter.

Reformationen lever stadig

Som overskriften siger, så lever reformationen stadig i Promissio, og den grundlæggende kristendomsforståelse, vi fik fra reformationen, har stadig drivkraft i sig. Den største udfordring ved at stå ved den evangelisk-lutherske

kristendomsforståelse kommer nok fra fremgangsteologien og fra liberalteologien. For eksempel vil kirken i Etiopien gerne, at vi hjælper med til at sørge for undervisning i korsteologi, da de i byerne konstant er udfordret af fremgangsteologien. Vi må holde fast i, at vi skal bringe evangeliet videre – at vi er sendt i tjeneste med budskabet om frelse af nåde alene ved troen alene.

Skriften alene

Som en lille krølle på halen, så har Luthers nøgleudtryk Skriften alene også altid været en væsentlig ingrediens i Promissios liv, hvilket på en god, sund og ligetil måde forbinder os til vores kristne brødre og søstre, uanset hvor på kloden de befinder sig, og uanset hvilke kulturelle forskelle vi har til hinanden. Det vil for eksempel sige, at det ikke skal være vores traditioner fra Danmark, som afgør, hvad der er sundt og rigtigt – det er Skriften.

Frede Ruby Østergård, f. 1974, uddannet som teolog i Aarhus, er generalsekretær i Promissio (tidligere Dansk Etiopier Mission) og tidligere generalsekretær i Sømandsmissionen. Han er formand for menighedsrådet i valgmenigheden Bykirken i Favrskov og næstformand i Blå Kors Danmark.

Reformatorsk kristendom og Brødremenighedens mission

Af Jørgen Bøytler

I Danmark forstår vi langt på vej reformatorsk kristendom som luthersk kristendom. Brødremenigheden var oprindelig en tidlig reformatorsk bevægelse i Europa, begyndende i det 15. århundrede. I 1700-tallet blev Brødremenigheden revitaliseret, og mission kom til at spille en helt afgørende rolle for kirken. Brødrekirkens mission hentede sin energi og inspiration i reformatorsk, herunder i høj grad i luthersk, kristendom.

Begyndelser

Brødremenighedens kristendomsforståelse er i høj grad reformatorsk og i vid udstrækning luthersk; den er uløseligt knyttet til mission; og den er økumenisk i den forstand, at andre kirkers kristendomsforståelse anerkendes.

Når Luthers teseopslag i 1517 markeres, er det med god grund. For Brødremenigheden markerer det dog ikke en begyndelse, men snarere en videreførelse af en allerede påbegyndt reformation, nu blot i et nyt område, nemlig Tyskland. Begyndelsen fandt sted i Bøhmen og Mæhren i 1457.

210 år efter Luthers teseopslag fandt der en ny begyndelse sted for Brødremenigheden. Denne gang var international mission en yderst vigtig komponent. Brødrekirken kan med god ret siges at skyldes sin nutidige eksistens til

mission. Uden mission blandt u-nåede folkeslag, er det tvivlsomt, om der havde eksisteret en Brødrekirke i dag. 'Den fornyede Brødrekirke' udviklede sig som et udtryk for oplysningstiden med stærke impulser fra pietismen.

Den oprindelige og den fornyede Brødrekirke

I 1500-tallets Bøhmen og Mæhren var der politisk og religiøs uro – to sider af samme sag. Området, der ligger i det nuværende Tjekkiet, var præget af sammenstød mellem den herskende romersk-katolske kirke og magthaverne på den ene side og folk med nye tanker, kritik af magthaverne og frihedstrang på den anden side. Jan Hus var blevet brændt som kætter på det store kirkemøde i Konstans i 1415. Hus havde undervist og prædikeret i Prag, mod den katolske kirkes misbrug af magt og teo-

logi. I kølvandet på Hus' henrettelse opstod forskellige bevægelser. En af dem tog sin begyndelse med en lille gruppe mennesker, der slog sig ned i landsbyen Kunwald i det nordlige Bøhmen, hvor de i 1457 skabte et samfund, der byggede på kristne principper. De kaldte sig "*Unitas Fratrum*", "Brødrenes fællesskab".

Da de ikke kunne anerkendes som en kristen gruppe inden for den katolske kirke, så gruppen sig ret hurtigt nødsaget til at danne en af de første kirker i Europa uden for den katolske kirke. Kirken vandt udbredelse, og man mener, at 150.000 mennesker tilsluttede sig. Efterhånden så flere reformationsbevægelser dagens lys. Reformatorer som Calvin, Zwingli, Erasmus af Rotterdam og den, der var tættest på brødrene, Martin Luther, var nogle af de vigtigste. *Unitas Fratrum* udgav Bibelen, salmebøger og katekismer på deres modersmål og havde indgående kontakt med Luther. Den første del af Brødrekirkens historie slutter i første halvdel af 1600-tallet. Lige fra begyndelsen var *Unitas Fratrum* jævnlige udsat for forfølgelse, til tider levede man dog i fred. 30-årskrigen (1618-48) satte et punktum for denne oprindelige Brødrekirke. Medlemmerne var enten tvunget til at blive katolikker eller til at flygte, eller de blev simpelthen henrettet. Den oprindelige Brødrekirke havde de fleste

af reformationernes kendetegn og må betragtes som både en forløber for og en deltager i den europæiske reformationsproces.

Den fornyede Brødrekirke blev officielt stiftet den 13. august 1727 i Herrnhut i Sachsen i Tyskland under ledelse af Grev Ludvig von Zinzendorf. Den udviklede sig til en protestantisk kirke med både luthersk og reformert baggrund. Den fornyede Brødrekirke er mere kendt i Danmark, end den oprindelige Brødrekirke er. Man finder dog baggrunden for det, der i dag kaldes den verdensomspændende Brødrekirke, i både den oprindelige og den fornyede Brødrekirke, og begge perioder bidrager til at forme Brødrekirkens universale selvforståelse og dens missionsforståelse.

Fem år efter Brødrekirkens officielle stiftelse i Herrnhut begyndte mission at spille, hvad der skulle vise sig at være en helt afgørende rolle. De første missionærer, Brødrekirken sendte ud, rejste til De Dansk-Vestindiske Øer i 1732. I 1733 rejste missionærer til Grønland. Siden har Brødrekirken bredt sig i Europa, Nordamerika, Caribien, Central- og Sydamerika og Afrika og lidt på det indiske subkontinent. Herrnhuterne etablerede Det københavnske Brødresocietet i 1739 og udsendte i de følgende årtier talrige lægfolk ("emissærer"), som holdt "gudelige forsamlinger". Brødremenig-

heden grundlagde og byggede byen Christiansfeld og fik status af en evangelisk-luthersk frimenighed, den første i Danmark. Mission var en fuldstændig integreret del af kirken. Brødremenighedens Danske Mission (BDM) er i dag et folkekirkeligt missionselskab.

De teologiske grundelementer

Bibelen, *den hellige Skrifts*, betydning i Brødremenigheden kræver opmærksomhed, også i sammenhæng med mission og i sammenhæng med kirkens reformatoriske udgangspunkt. Ifølge Brødremenigheden er Skriften, hvad den treenige Gud har brugt som et middel for sin åbenbaring. Den hellige Skrift er den eneste standard for lære og tro. Brødremenigheden anser "ordet om korset" for at være Skriftens centrum, og Brødremenighedens teologi er kristo-centrisk, altså klart fokuseret på Kristus. Brødremenigheden har ikke en såkaldt biblicistisk forståelse af Bibelen, og alligevel eksisterer der en fast overbevisning om, at Skriften indeholder alt, der er behov for til frelse. De bekendelsesskrifter, som Brødremenigheden anerkender, omfatter de oldkirkelige, den augsburgske, den anglikanske og flere andre bekendelsesskrifter, og de formulerer en vidtgående bibelsk bekendelse. Trosbekendelser skal til enhver tid prøves i lyset af Skriften og kan som sådan ikke være i modsætning til

Skriften. Det billede, som findes i Bibelen, afspejler virkeligheden, og dette billede reflekteres i bekendelsesskrifterne. Skriften har ikke andet system end Kristus, hvilket betyder, at det ikke er muligt at finde et filosofisk, langt mindre et teologisk system i Bibelen.

"Hjertereligionen" er basis i al kristen religion. Hjertereligionen er et udtryk formuleret af Zinzendorf, som udtrykker det forhold, at et kristent menneske er et menneske, der har Kristus i hjertet. I alle kirkesamfund findes der mennesker, som tilhører hjertereligionen. Hvem disse mennesker er, ved kun Gud. Det betyder, at mennesker kan tilslutte sig forskellige kristne trosretninger, der alle kan betragtes som legitime kulturelle og religiøse udtryk for kristendommen. Man kan også sige, at hjertereligionen er kristendom uafhængigt af kirken som institution. Med denne nedtoning af kirkens betydning som institution er vejen til de grundlæggende reformatoriske tanker, til den økumeniske tanke og til en universal kirkelig selvforståelse ikke lang. Det oprindelige Brødreneunited angiver i sin teologi en model for at forstå forholdet mellem relation og tilbedelse på den ene side. På den anden side beskrives det systematisk teologiske anliggende, konceptet om man vil, nemlig at man opdeler de teologiske og kirkelige anliggender i tre kategorier:

- a) de essentielle, det vil sige de uomgængeligt vigtige ting
- b) de instrumentelle, nemlig de ting, der får det til at fungere
- c) diverse, forskellige andre forhold

Det er udtrykt således i den nyere formulering: "I det essentielle, enhed; i det ikke-essentielle, frihed; i alting kærlighed".

Den verdensomspændende Brødrekirke er ikke et forbund af kirker, men én kirke med en række provinser. Brødrekirkerne i forskellige dele af verden danner en række liturgiske udtryk og måder at organisere sig på. Men selv om "relation og tilbedelse" er en grundlæggende ide i Brødremenighedens teologi, er der en række strukturelle, liturgiske og institutionelle udtryk, der danner den ramme, som Brødremenigheden lever i. Disse udtryk udviklede sig i overensstemmelse med "hjertereligionen". Denne ramme har været med til at forme missionskirkerne rundt om i verden, hvor netop den liturgiske gudstjeneste, som jo ikke kun kan tilskrives reformationen, men går tilbage til den romerske messe, er et vigtigt kendetegn. Dog svækkes det liturgiske udtryk mange steder i øjeblikket, hvor mere karismatiskprægede gudstjenesteformer breder sig.

Luther skulle på et tidspunkt have sagt:

"Hvad vi har i læren, det har Brødrene i livet". Bekendelsesskrifterne har ikke haft den samme konstituerende rolle for Brødrekirken, som de fik for den lutherske. Dette forhold tydeliggøres i opdelingen af den tidlige menighed i Herrnhut i tre såkaldte troper (efter græsk: *tropos*, "måde" eller "gruppe"). De tre var: den lutherske, den reformerte og den mæhriske trope. Man var i den trope, man stammede fra. Det betød, at den danske Brødremenighed blev en del af den lutherske trope, og Brødremenigheden i Christiansfeld blev en evangelisk-luthersk frimenighed, Danmarks første. Det betyder altså også, at flere af de europæiske reformationer har haft indflydelse på Brødrekirken.

Økumenisk identitet fra begyndelsen

Grundlæggende indtager Brødremenigheden en pragmatisk holdning og har derfor en høj grad af accept af andre kristne trosretninger. Man kan derfor tillade sig at bruge begrebet "økumenisk" om Brødrekirken allerede i det 15. og 16. århundrede, idet Brødrene betragtede sig selv som brobyggere mellem de reformatriske bevægelser. Brødremenigheden udviklede sig med udgangspunkt i Herrnhut i første halvdel af 1700-tallet fra at være en bevægelse til at blive en kirke, hovedsagelig

efter ønske fra efterkommerne af den oprindelige Brødrekirke i Bøhmen og Mæhren, der havde bosat sig i Herrnhut. Udviklingen fra "bevægelse" til "kirke" ses gentaget i reformationsprocesserne, ofte imod reformatorenes vilje. I Brødremenighedens tilfælde skete det første gang for den oprindelige Brødrekirke og så igen nogle år efter, at den fornyede Brødrekirke var blevet stiftet. Dybest set er det også sket, hvor missionsarbejde over tid har resulteret i en selvstændig kirke.

Grundlæggerne af det, der fra begyndelsen blot var et lille kristent samfund i landsbyen Kunwald i de bøhmiske bjerge i 1457, havde oprindeligt ingen intentioner om at skabe en ny kirke, men omstændighederne tvang dem til at gøre det. Andre protestantiske bevægelser udviklede sig også senere til kirker. I Den fornyede Brødremenigheds tilfælde er denne udvikling bemærkelsesværdig, fordi den betød en omlægning af den del af kirkens teologiske fundament, der forholdt sig til begrebet "kirke".

Resultatet var et delvis kompromis med princippet om at være *ecclesiola in ecclesia* (en lille kirke indenfor kirken). Ifølge Zinzendorf findes der ingen konfession eller kirke, der alene kan påberåbe sig at besidde hele sandheden, men der findes væsentlige dele

af sandheden i alle konfessioner. Konsekvensen var, at Brødremenigheden måtte vedgå, at den også præsenterede en del af sandheden, men ikke hele sandheden, på samme måde som andre trosretninger. Udfordringen har været og er at eksistere både som et kirkesamfund og samtidig tage begrebet hjertereligion for pålydende.

Set i missionssammenhæng har der været fordele ved at være en bevægelse frem for et kirkesamfund. Det har blandt andet givet mulighed for at arbejde ind i forskellige andre reformatoriske kirker. Samtidig har det forhold, at Brødremenigheden dannede kirke, givet mulighed for at grundlægge kirker i missionsområder, der i dag har mange medlemmer.

Der er sket et ret dramatisk skifte især i nogle af de nye Brødrekirker, idet den økumeniske grundholdning svækkes i missionsområderne, og mange af Brødrekirkens medlemmer identificerer sig stærkt med Brødremenigheden som et kirkesamfund. Forståelsen af, at Brødrekirken er én blandt mange kirker, er selvsagt en viden, som findes i flere af de nye Brødrekirker, men følelsesmæssigt og i forhold til identitet bliver det meget vigtigt, at man netop tilhører Brødrekirken. Generelt er de nyere missionskirker i syd inden for den verdensomspændende Brødrekirke mere

teologisk konservative, udtrykt ved et mere fundamentalistisk bibelsyn, i nogle tilfælde en modstræbende eller manglende anerkendelse af kvindelige præster, en stærk både teologisk men også kulturelt betinget afvisning af homofili, en højere grad af hierarkisk tænkning, som blandt andet influerer forståelsen af præstens rolle. I det hele taget er der i de nye missionskirker en tiltagende ortodoksi og en bevægelse tilbage mod mere synlige fromhedsudtryk og -remedier og mod et stærkere moralkodeks.

Missionsteologiske principper i lyset af reformationen

Grev Zinzendorf var som nævnt en meget vigtig pioner og inspirator for den fornyede Brødrekirke. Det var langt på vej Zinzendorfs syn for vigtigheden af mission, der formede kirken. Han formulerede nogle missionsprincipper, der er overraskende moderne:

- i. Forkynd evangeliet på en åben og tolerant måde
- ii. Omvend uden at presse
- iii. Respektér kulturen
- iv. Beskriv frelseren så levende som muligt
- v. Vær klar over, at hedningerne kender til Guds eksistens

- vi. Rør hellere ved de enkelte sjæle fremfor at køre store evangeliserende kampagner
- vii. Afvent Helligåndens arbejde
- viii. Vær tålmodig
- ix. Brug ikke herrnhutisk, altså en europæisk, målestok
- x. Involvér menigheden
- xi. Arbejd blandt de glemte og marginaliserede
- xii. Evangelisering er at vidne om ens egen forståelse af forholdet til frelseren gennem bøn, lytten, tale, og omsorg

Zinzendorf var opvokset som lutheraner og blev også ordineret som luthersk præst. Missionsprincipperne er stadig i en vis udstrækning gældende i nutidig Brødremenigheds mission: Evangeliet skal forkyndes forståeligt, tilhørerne skal kunne fatte evangeliet, evangeliet er for den enkelte, og menigheden har en afgørende rolle.

Det er alt sammen genkendelige reformatoriske principper. Zinzendorf og den fornyede Brødrekirke var børn af oplysningstiden, og det reformatoriske udgangspunkt i Brødremenighedens missionsprincipper er således kædet sammen med oplysningsidéer.

Konklusion

Brødrekirken har på verdensplan oplevet en kraftig numerisk vækst de sidste 50 år. Kolonitidens afslutning i Østafrika har haft indflydelse og givet nye provinser incitament til at forkynde evangeliet og opbygge kirker, og det har betydet kirkevækst. Det har været og er indlysende for mange i Brødremenigheden, at evangeliet skal forkyndes til alverden. Uddannelse og Sola scrip-

tura - (Skriften alene) princippet er stadig vigtigt i missionsområderne.

Den reformatoriske kristendomsforståelse i Brødremenighedens mission fornægter sig ikke. Den viser sig i ekklesio-logien, kirkeforståelsen, gudstjenestens liturgiske form, embedsforståelsen, Skriftforståelsen og anerkendelsen af det almindelige præstedømme.

---

*Jørgen Bøytler, cand. theol, ph.d., f. 1957. Administrativ leder af den Verdensomspændende Brødrekirke (UBA) og præst i Brødremenigheden i Christiansfeld. Tidl. missionær i Tanzania 1983-1995. Formand for BDM og DMRU. Forfatter til *Ecclesiology and Culture in the Moravian Church*, Århus 2009, og *Gribe og begribe: Brødremenighedens liv og tradition*, Christiansfeld 2015*

Hvad toregimentelæren har adskilt, må integreret mission sammenføje

Af Andreas Østerlund Nielsen

Integreret mission tænkningen fremhæver helheden i Guds mission i verden. Den moderne lutherske toregimentelære er imidlertid blevet brugt til at bringe falske opsplitninger ind i forståelsen af verden og af frelsens hensigt og endemål. Det er dog også muligt at pege på træk hos Luther selv, der afspejler et helhedsperspektiv, og som derfor kan understøtte og kvalificere tænkningen om integreret mission.

Indledning

Integreret mission-tænkningen anlægger et helhedsperspektiv på det, som Gud vil og gør i verden, Guds mission. Det sker med front mod den vestlige kulturs dualisme mellem ånd og materie og tilhørende adskillelse af religiøst og sekulært. Disse opsplitninger bliver imidlertid af andre forsvaret med henvisning til den lutherske toregimentelære. Jeg vil derfor i denne artikel præsentere noget af den kritik, der er blevet rejst mod toregimentelæren fra et helhedsperspektiv.

Derudover vil jeg også pege på elementer hos Luther selv, som kan understøtte en integreret mission-tænkning.

Integreret mission handler på helheden

En af de centrale skikkelser, som i glo-

bal evangelikal sammenhæng udfolder en integreret mission-tænkning, er den engelske teolog Christopher J. Wright (hovedforfatter til Lausannebevægelsens Cape Town-erklæring fra 2010). Ifølge C.J. Wright er Guds mission at "bringe alle ting i himlen og på jorden ind i enhed under Kristus, idet de forsones ved blodet på hans kors" (2013, 191). Kirkens og kristnes mission må have samme bredde, og mission inkluderer således uden adskillelse at bygge kirke, at tjene samfundet og at have omsorg for det skabte (192). Denne helhed forudsætter Kristi aktuelle herredømme over hele skaberværket, men den forudsætter også genløsning af hele skaberværket:

Integral mission means discerning, proclaiming, and living out, the biblical truth that the gospel is

God's good news, through the cross and resurrection of Jesus Christ, for individual persons, and for society, and for creation. All three are broken and suffering because of sin; all three are included in the redeeming love and mission of God; all three must be part of the comprehensive mission of God's people. (193)

C.J. Wright skelner således ikke her mellem forsyn og frelse. De hører udeleligt sammen i Guds ene kærlighed og mission. Wright finder på grundlag af sit bibelteologiske arbejde, at evangeliet taler til og kan transformere enhver del af menneskelivet, der er ramt af synd; altså også samfundsforhold (2010, 273).

Den indflydelsesrige engelske teolog N.T. Wright har løbende været i et tilsvarende opgør med dualistiske og spiritualiserende syn på betydningen af Jesu liv, død og opstandelse. N.T. Wrights kritik sammenfattes af Stephen Kurt på følgende måde: "In its reading of the New Testament, the Christian Church needs to shed the dualist lens introduced by the Gnostics (and reinforced by the Enlightenment) that seeks to detach matters of faith and 'spirituality' from the physical world in which we live" (Kurt 2011, 64). Det lader sig nemlig vanskeligt gøre at aflæse en sådan distinktion, og endnu mindre en adskil-

lelse, mellem to forskellige Guds virkemåder i Jesu møde med mennesker.

Konklusionen er dermed, at Guds frelse omfatter genløsning af hele skaberværket, herunder forsoning og evigt liv til mennesket som en helhed, der inkluderer relationer, ånd, sjæl og krop. Derfor er Guds mission i verden (*missio Dei*) også den rette samlebetegnelse for alt, hvad den treenige Gud gør i verden, herunder at opretholde alt liv på jorden, at forsone og at fremme det gode og hæmme det onde. Heraf følger, at livet som kristen, som en del af kirken, består i med hele sin person, sit liv og sine relationer at være blevet gjort delagtig i Guds integrerede mission.

Toregimentelæren opsplitter helheden

I en drøftelse af den lutherske skelnen mellem åndeligt og verdsligt må man se på både Luthers egne udsagn og på deres virkningshistorie i den moderne toregimentelære (et udtryk Luther ikke selv brugte). Én af de vigtigste nyere amerikanske lutherske teologer, Carl E. Braaten, afviser således at forsøge – som det ofte sker – at redde Luthers egen tænkning ved at forstå dens dystre virkningshistorie som et misbrug af denne (1977, 58). Den moderne toregimentelære anvendes da også stadig som et "luthersk" argument i drøftelser af tro, mission og samfundsforhold. Jeg

vil derfor i det følgende præsentere kritik af den lutherske tænkning om åndeligt og verdsligt (herefter benævnt toregimentelæren) uden at drøfte forskelle mellem Luther selv og virkningshistorien. Det vil ske i fem punkter: dualisme, frelse, eskatologi (læren om de sidste tider), samfundsforhold og arbejde.

En falsk og to sande dualismer

Carl E. Braatens kritik går ikke mindst på, at toregimentelæren indebærer en falsk dualisme:

We believe that the traditional two-kingdoms scheme has fostered the wrong kind of dualism. In that scheme the eschatological kingdom of grace secures the salvation of the individual both here and hereafter, but at the high price of being cut off from the substance of political and social life. (1977, 62)

Denne dualisme hæmmer lutheranere i at agere på det strukturelle og politiske plan. Braaten anser den for et kætteri, som truer evangeliets integritet (2007, 152). Han præciserer dog samtidig, at fred og rettigheder aldrig kan mediere det ene nødvendige, frelsen som gave, retfærdigheden over for Gud.

Luthers teologi rummer ifølge Braaten også to sande dualismer. Den første er mellem to riger, som er i konflikt: Guds

rige og Satans rige. Det er ikke blot en 'åndelig' kamp, men en kamp som pågår i verdenshistorien og angår livet i den skabte verden. Den anden sande dualisme er mellem Guds to måder at handle i verden på: Gud arbejder med verdslige midler for menneskers historiske befrielse, og Gud lover gennem forkyndelse og sakramentsforvaltning evigt liv. Hermed understreger Luther, ifølge Braaten, at Gud virker universelt i hele skaberværket (Braaten 2007, 162).

Reduceret frelse

Toregimentelærens falske dualisme berører ifølge Braaten forståelsen af frelsen: "[The] holistic concept of mission has been hampered by a dualistic model of the kingdom of God which separates the doctrine of salvation from the doctrine of creation. The history of salvation has been isolated from the history of the world" (1977, 57). Frelsen angår ifølge Braaten ikke blot et indre eller hinsidigt aspekt af tilværelsen, men hele den skabte verden og verdenshistorien.

Den implicite frelsesforståelse i toregimentelæren har også et stærkt individualistisk drag. Den amerikanske teolog Craig L. Nesson, der søger at rehabiliterer toregimentelæren med henblik på at understøtte kristnes politiske engagement, skriver således: "If, however, the gospel of Jesus Christ offers sal-

vation not only to individuals but also to the entire creation (cf. the Hebrew idea of shalom), then it would appear the gospel itself insists on expression not only in the lives of individuals but also in political life" (1989, 266). Toregimentelæren indebærer således en reduktion af frelsen til det indre, hinsidige og individuelle.

Problematiske eskatologi

Den falske dualisme hænger også, ifølge Braaten, sammen med en i lutherdommen udbredt problematisk eskatologi. Der er ganske rigtigt forskel på det endelige eskatologiske, fremtidige Gudsrige og den foreløbige nuværende legemliggørelse af Gudsriget i historien. Denne forskel har imidlertid i toregimentelæren ført til falske modstillinger mellem indre og ydre, nutidigt og hinsidigt, individuelt og kollektivt. Frelsens berøring af livet i hele dets totalitet og alle dets dimensioner bliver således anset for ren futurisk (Braaten 1977, 60-61). Toregimentelæren forbi-går dermed Gudsriget som en eskatologisk allerede/ændu ikke virkelighed i verden.

Konservativisme kan føre til passivitet

Luther var socialt og politisk konservativ. Han accepterede sin tids rådende politiske system, men forventede, at

magthaverne skulle og ville opfylde deres verdslige kald fra Gud til at sikre kirken frihed til sit åndelige kald til at forkynde evangeliet. Dette syn kan ikke overføres til kristne, der lever i religiøse stater eller militære diktaturer med undertrykkelse af befolkningsgrupper og forfølgelse af kristne. Toregimentelæren vil i så fald blive en begrundelse for passivitet i situationer, som kalder på, at kirken løfter sin profetiske røst og modsiger uretfærdighed og undertrykkelse (Stumme 1983).

Luther kunne appellere til sin verdslige øvrighed på grundlag af sit eget og deres fælles tro og fælles teistiske verdensbillede. Den præmis er ikke længe-re til stede. Det kristne verdensbillede deles i dag ikke af det sekulært-pluralistiske politiske system. Vi kan også derfor vanskeligt anvende Luthers politiske tænkning på nutidige politiske forhold eller overføre Luthers vejledning af kirken til vores tid (Nessan 1989).

Kaldsforståelse mangler bibelsk grundlag

Luther slog i sin kritik af munkevæsenet fast, at alle kristne har et dobbelt kald, og at ethvert arbejde kan være et kald. Alle har det samme åndelige kald til at træde ind i Guds Rige og forskellige ydre, verdslige kald til at tjene Gud i verden indenfor sin stand. For en kristen hviler arbejde altså på et kald fra

Gud. For Luther er alt menneskeligt virke en del af samme Gudgivne helhed. Samtidig skelner han mellem den åndelige modtagelse af frelsen og det ydre liv i verden. Den jugoslavisk-amerikanske teolog Miroslav Volf anerkender helhedsperspektivet i Luthers tale om kald og stand (Volf 1991, 105-106). Han viser imidlertid, at den mangler bibelsk grundlag og har et konservativt præg, som umuliggør for eksempel protest mod umenneskelige arbejdsvilkår (Se også Braaten 1977, 61). Volf peger i stedet på karisma (nåde gave) som det bibelske begreb for kristnes opgave i verden både i og udenfor kirken (1991, 110-113).

Opsummering

Den her præsenterede kritik går altså på, at toregimentelæren bygger på en grundlæggende falsk dualisme mellem åndeligt og verdsligt. Reduktionen af frelse til at vedrøre det individuelle, indre og hinsidige udelukker, at det strukturelle og sociale niveau for indværende er berørt af genløsningen.

Den problematiske eskatologi savner en realistisk beskrivelse af den allerede /endnu-ikke virkelighed, som kirken lever i. Luthers tanker om magthaverne som verdslig myndighed under Gud og arbejde som et kald fra Gud rummer et helhedssyn på tilværelsen, men samtidig afspejler de en konservatisme, som

hæmmer kirkens involvering til fordel for de svageste.

Luther forudsatte helheden

På trods af ovenstående kritik og problematikkerne i toregimentelæren er det alligevel muligt at pege på træk hos Luther selv, i hans teologi og virke, som afspejler et helhedsperspektiv. Det er elementer i en luthersk teologi, som kan understøtte en integreret missionstænkning. Jeg vil her kort opregne seks sådanne elementer og antyde deres relevans for integreret mission i dag:

1. Luther besad en præ-sekulær, holistisk virkelighedsopfattelse. Det må være en integreret del af enhver tale om integreret mission, at kirken er stedet, hvor kristne formes til at tage for givet, at Gud er Herre over og virker i hele skaberværket.
2. Luther holdt sig på den baggrund ikke tilbage for at ytre sig om samfundsstyret og at vejlede kristne, som besad politisk magt. Det er fortsat et ufravigeligt aspekt af integreret mission.
3. Luther ville rehabilitere det almindelige menneskeliv og arbejde som en tjeneste for Gud. Det er der stadig behov for at gøre.
4. Luthers johannæiske syn på verden

som skabt god men i oprør mod Gud står som en advarsel mod de utopiske forventninger om transformation af hele samfundet med Gudsrigets værdier, som til tider præger integreret mission (Nielsen 2012, 68-85).

5. Luthers opgør med romerkirkens stræben efter verdslig magt tjener som en advarsel mod at søge at fremme Guds mission ved hjælp af politisk, økonomisk eller intellektuel magt.
6. Luthers distinktioner minder om kompleksiteten i både Bibelens beskrivelse og menneskers erfaring af tilværelsen som Guds skabninger. Det er en advarsel mod at forenkle tilværelsen i forsøget på at tegne et helhedsbillede og mod at idealisere mennesket og dets muligheder for at skabe optimisme og motivation.

Flere af de elementer, som jeg her har trukket frem, var ikke særlige anliggender for Luther, men var del af de forudsætninger, som han delte med de fleste andre teologer på sin tid. Hans opgør med kirkens klerikale hierarki rummer dog også selvstændige træk af et teologisk helhedsperspektiv.

Opsummering og perspektiv

Luthers udfordring i hans tid er i en vis

forstand den modsatte af vores i dag. Luther så et behov for at gøre tydeligere distinktioner indenfor en given helhedsopfattelse, som havde ført til misbrug og sammenblanding af kirkens liv i Guds mission med en verdslig trang til rigdom og magt. Luthers reaktion udartede efterhånden i den moderne toregimentelære og en uheldsvanger opsplnitning, hvor kirken lader troen marginalisere til det private, individuelle og indre. Den udfordring, som integreret mission-tænkning har taget op (særligt i en vestlig kontekst), er at genopdage helheden i det, Gud vil og gør i verden.

Det er fortsat nødvendigt at forholde sig kritisk til toregimentelæren for teologisk og bibelsk at godtgøre dette helhedsperspektiv. Samtidig minder Luthers tanker og anliggender os om de potentielle farer ved et helhedsperspektiv og om nødvendigheden af at gøre de rette distinktioner indenfor helheden.

I lyset af ovenstående vil jeg afslutningsvis pege på nogle helheder henholdsvis distinktioner, som jeg finder er vigtige at understrege for en integreret mission-tænkning i dag. Følgende helheder er afgørende:

- Kristne må aktivt lade sig forme til en teistisk (a-sekular) tilværelsesforståelse, herunder en fundamen-

tal tillid til Guds almagt og virke i skaberværket

- Guds frelse omfatter hele skaberværket gennem forsoning af mennesker med Gud
- Kirken må fremme et relationelt helhedssyn på mennesket, der modsiger individualismen og integrerer ånd, sjæl og krop

Indenfor disse helheder må der anlægges nogle distinktioner:

- Gudsriget og frelsen er allerede brudt ind i verden, men er endnu ikke fuldendt.
- Gud er Herre over hele skaberværket; samtidig er verden skabt god men i oprør mod Gud.
- Mennesket kan kun tage imod Guds frelse i Jesus Kristus ved at tro evangeliet.

Litteratur

Braaten, Carl E

1977 *The Flaming Center: A Theology of the Christian Mission*. Philadelphia: Fortress Press.

2007 *Principles of Lutheran Theology*, anden udgave. Minneapolis: Fortress Press.

Kurt, Stephen

2011 *Tom Wright for Everyone: Putting the theology of N.T. Wright into practice in the local Church*. London: SPCK

Nessan, Craig L.

1989 "Liberation Theologies Critique of Luther's Two Kingdoms Doctrine" i: *Currents in Theology and Mission*, nr. 16.

Nielsen, Andreas Østerlund

2012 *Missional Transformation: A Constructive Discussion Applying the Theologies of the Mission as Transformation Movement and Stanley Hauerwas*. Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.

Stumme, John R.

1983 "Luther's Doctrine of the Two Kingdoms in the Context of Liberation Theology" i: *Word & World* 3, nr. 4.

Wright, Christopher J.H.

2010 *The Mission of God's People: A Biblical Theology of the Church's Mission*. Grand Rapids, MI: Zondervan.

Wright, Christopher J.H.

2013 "Holistisk mission og missionsbefalingen: Missionens fem kendetegn". *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 40 (3-4)

Noter

1. Artiklen bygger på to tidligere udgivne artikler: "Helhed og distinktioner hos Luther og i holistisk mission" i *Dansk Tidsskrift for Teologi og Kirke* 41, nr. 1 (2014), 54-66 og "Kritikken af toregimentelæren i nyere amerikansk teologi: Refleksioner for en kirke i integreret mission" i *Kirke og øvrighed i et pluralistisk samfund*, redigeret af Jeppe Bach Nikolajsen, Fredricia: Kolon, 2017. Tekstafsnit gengivet her med tilladelse fra redaktøren.

Andreas Østerlund Nielsen, cand.theol., ph.d., f. 1971, arbejder som teologisk konsulent og er medstifter af teologi-bureauet Helsyn. Han leder DMR's Forum for Integreret Mission og er redaktør for Ny Mission.

Er det ikke på tide med en ny reformation?

Af Mark W. Lewis

Reformation er ikke blot en fortidig hændelse men en vedvarende tilstand for kirken. Tiden forandrer sig nemlig, og verden er kommet langt siden reformationen. Spørgsmålet er, til hvor stor hjælp den reformation, vi nu fejrer, er i denne forbindelse. Missionsteologers begejstring for reformationens ringe syn for mission er i hvert fald begrænset. Det er også bemærkelsesværdigt, at reformationen ikke gjorde op med den konstantinske sammensmeltning af stat og kirke. Det er måske tiden at sælge ud af noget af reformationens (vrag)godset, for at følge i reformationens fodspor: at reformere i troskab mod en velfunderet udlægning af både Bibelen og kulturen.

Der er en subtil ironi i fejringen af reformationens 500-års jubilæum. Protestantiske kirker over hele kloden har fokuseret på den skelsættende dag, da Luthers "95 teser mod afladen" blev ophængt på døren til slotskirken i Wittenberg – en dag, der har forandret kirkens kurs gennem tidens gang og spillet en rolle i den vestlige verdens udvikling generelt. Men fejringen af denne fortidige hændelse uanset hvor skelsættende den har været, slører reformationens virkelige anliggende. Vores kirkeforståelse og teologi bliver afstumpet, hvis de er uløseligt sømmet fast til et enkelt øjeblik fra fortiden. En reformerende ånd handler tværtimod om en bestandig transformation, hvor

Gud udruster sin kirke til at være evangeliets vidner i lyset af samfundets største udfordringer. Karl Barths udtryk *Ecclēsia semper reformanda* ("kirken skal altid reformeres") står som en påmindelse om, at kirkens kald til fornyelse og forandring er vedvarende og kræver stadig genovervejelse og selvrefleksion (Hirsch 2016, 58). Det understreger kirkens uophørlige beskæftigelse med dialektikken mellem tro og kultur, hvor det evige Guds ord bliver inkarneret i foranderlige kulturelle sammenhænge, som nødvendiggør en fortsat reformatisk påvirkning i form af nye innovationer, mere fleksible strukturer og fornyede teologiske udtryk.

Verden er kommet langt siden reformationen

Reformations placering som en af de mest epokegørende begivenheder i det sidste årtusinde er sikker. Men ikke alle er enige i, at en bevægelse med udspiring i 1500-tallet kan vejlede kirken i den fremvoksende epoke. Verden er kommet langt siden kirkelige magthavere kunne manipulere befolkningens frygt og overtro til at understøtte Vatikanets imperium ved at købe sig selv eller andre ud af skærsilden. Kirkens position i samfundet i det nuværende årtusind kan ikke sammenlignes med Luthers verden for 500 år siden.

Den aftagende kristne indflydelse i den vestlige verden, fremskyndelse af sekulariseringsprocessen, radikal individualisering af troen (jf. Lüchau 2005, 31-58) og den religiøse pluralisme er blot flere af nutidens udfordringer for kirken, som stort set var ukendt i den sene middelalderkristendom.

Selv Danmark oplever virkningen af en seismisk kulturel overgang, hvor det traditionelt monokulturelle, monoetniske og monoreligiøse land er i hurtig forandring mod multikulturalismen (Mortensen 2005, 139). Denne nye virkelighed har særlige konsekvenser for kirkelivet, som allerede nu kræver nye inspirationskilder til at navigere sig frem i den spirende nye kontekst.

Begejstringen er lunken hos missiologerne

Fra missiologiens side har hyldesten til reformationen været knap så uhæmmet begejstret. Den moderne missiologis grundlægger, Gustav Warnack (1834-1910), blev tilsyneladende forbavset over Luthers tavshed om ydre mission og erklærede: "*We miss in the Reformers not only missionary action, but even the idea of missions, in the sense in which we understand them today*" (Bosch 1996, 244). J. Verkuyl gav på lignende måde udtryk for en missiologisk kritik af reformationen, hvor han fremhævede: "*It is incomprehensible that the Reformers and their contemporaries did not relate Jesus' promise in Matthew 28 to be present to the end of the age to the fulfillment of the missionary task, but it is undeniably true*" (Verkuyl 1978). Kritikken rummer træk fra katolicismens modreaktion til reformationen og afslører et ømt punkt i protestantismens tidlige udvikling.

Disse og lignende eksempler er naturligvis unuancerede, men den manglende beskæftigelse med mennesker og kulturer uden for den allerede kristeliggjorte verden er alligevel problematisk. Protestanterne var simpelthen ikke i væsentlig grad i berøring med verden uden for Europa, i hvert fald ikke før det store udbrud af missionæraktivitet et par århundreder efter Wittenberg (jf.

Pierson 2015). Andre reformatorer, for eksempel den lutherske teolog Johann Gerhard, viste sig at være kortsynede i deres vurderinger af missionsbefalingen ved at påstå, at Jesu befaling om at prædike evangeliet til alle folkslag opførte med apostlene (Neill 1990, 189). Det var uheldige udsagn, fordi de ubevidst var med til at bekræfte en af de mest sønderlemmende beskyldninger imod reformationen – nemlig at den var ligeglad med mission (Pierson 2000, 813). Spørgsmål om kirkens struktur og dogmatik var jo presserende, men den manglende interesse for det mere afgørende spørgsmål vedrørende missionsbefalingen har svækket reformationens storhed.

Selv om Luther ikke selv talte om ydre mission, kan man synes, at kritikken i nogen grad er anakronistisk. Det er ofte fristende, men i sidste ende uretfærdigt at dømme en generation i henhold til standarderne fra en anden generation. Vi kan ikke altid selv vælge vores kamp, og for Luther og de efterfølgende reformatorer var det nødvendigt at fokusere på åbenbaringen af, hvad Gud allerede har gjort for verden i Kristus, snarere end at lede kirken i mødet med den ikke-kristne verden

(Bosch 1996, 244). Den velanerkendte missionshistoriker biskop Stephen Neill sluttede sig til rækken af andre kritike-

re ved at fremføre, at reformationen gjorde "overordentlig lidt" for mission, men han gjorde det samtidig klart, at reformationens yderste kamp, primært i dens tidlige udvikling, handlede om at overleve (Neill 190, 187).

Glimt af mission i reformationen

Intern strid forhindrede muligheden for et mere udadrettet og missionalt fokus i reformationen. De radikale reformatorer udgjorde dog en enestående undtagelse. Anabaptisterne blev konfronteret med samme udfordringer, men deres betoning af mission var stærk. De blev ofte betegnet som fanatikere og blev forfulgt af både katolske og protestantiske magtsystemer, men deres bestræbelser sprang ud af andre kirkelige forudsætninger, som skabte friheden til at sprede deres udlægning af evangeliet uden politiske forpligtelser. I modsætning til lutheranerne, som oprettholdt det middelalderlige "territorium" eller sogne-koncept, hævdede Thomas Müntzer, Grev Zinzendorf med flere, at hele Tyskland var deres missionsmark (Pierson 2000, 814). Opgøret mod territorialitet vandt kraftigt genlyd senere i neo-protestantismens historie, da den engelske teolog og kirkefader for den metodistiske bevægelse, John Wesley (1703-1791), erklærede, "The world is my parish" – et slogan, som blev brugt til at udfordre den anglikanske kirke i

1700-tallet, og er brugt i dag som karakterisering af kirkens missionale drivkraft.

Alt i alt kan ugunstige omstændigheder bebrejdes for Luthers "overordentligt lille" beskæftigelse med mission, og alligevel var der frø indeholdt i hans teologiske udtalelser, der senere gav anledning til en fremtidig missional opblomstring. Mission fik ikke en direkte behandling i Luthers teologi, men evangelisation gennemsyrede hans tanker. Han påstod ofte, at kristne skulle dele evangeliet med dem, der ikke havde kendskab til det (Scherer 1998, 416). Det er måske mere legende end faktum, men Luther citeres for at have sagt: "Evangelisation betyder, at en tiger fortæller en anden tiger, hvor man finder mad". Hvis man kan omsætte bemærkningen til en missionsforståelse, bliver det nemmere at forstå det store potentiale for missiologiske bidrag i hans reformatoriske teologi.

Tidens gang og det svingende pendul

Men tiden står ikke stille, og den kulturelle situation, som fødte reformationen i 1500-tallet er ikke længere eksisterende. Reformatorernes manglende beskæftigelse med mission kan blive forklaret, men kirken i dag har ikke den samme undskyldning. I en forvirret verden, udfordret af massiv folkevandring

og fordrivelse, økonomiske uligheder, terror og forestående økologisk katastrofe, samt udfordringerne forbundet med globalisering, ufiltrerede sociale medier, politisk populisme, fremmedhad, kultursammenstød, aggressiv religionskritik, import af andre religiøse bevægelser, etiske dilemmaer og så videre, skal kirken omfavne sit missionale formål. Der er en unik mulighed for enhver form for kirke for at praktisere en dialektik mellem tro og kultur ved at kontekstualisere budskabet om Guds rige i hver sin sammenhæng, danne fællesskab og træde frem som en profetisk stemme i forhold til den fremvoksende nye virkelighed.

Den nye situation, som er i gang med at ændre dansk og europæisk kultur generelt, udgør et enorm spændingsfelt for kirken, især monopolkirker, der historisk set har fungeret som vogtere for en hegemonisk national identitet. Konflikten drejer sig om kirkens opfattelse af sin position i forhold til verden. Rodney Clapps bog *A Peculiar People* indleder med en historie fra den velkendte hollandske forfatter Henri Nouwen, som refererede til en dramatisk oplevelse som skibspræst. Mens han stod sammen med kaptajnen på kommandobroen på et krydstogtskib, faldt der en tyk tåge over havet, som betød at der var meget dårlig sigtbarhed. I en kritisk stund, mens kaptajnen

forsøgte at lytte til sonarstationsoperatøren for at navigere skibet blandt andre skibe i området, kom Nouwen til at støde ind i kaptajnen. Midt i tåge og angst begyndte kaptajnen at skælde præsten ud. Men, lige da Nouwen var klar til at løbe væk med følelser af skyld og inkompetence, kom kaptajnen over til ham og sagde: "Det vil være godt, hvis du bliver her. Det bliver måske den eneste gang, hvor jeg virkelig har behov for dig" (Clapp 1996, 16-17).

Clapp bruger historien som et billede på den etablerede kirkes forskydning i forhold til dens langvarige syntese med kulturen og samfundet. Den er blevet bagatelliseret, men samfundet har ikke klippet snoren helt. Kirkens aftagende indflydelse og den gradvise afmontering af kristendommen i den vestlige verden har en chokbølgeeffekt, som delvis kan forklare ønsket om at finde trøst og vejledning fra forstenede traditioner. Men ligesom et svingende pendul, befinder Kristi kirke sig i en situation, der begynder at have fælles træk med kristendommens situation i en anden missionale epoke – nemlig før den konstantinske syntese.

Kirkens og statens alliance, som blev indledt med kejser Konstantins beslutning om at afskaffe kristenforfølgelse og give kirken en statslig legitimering ved Milano-ediktet i 313 e.Kr., har helt

klart konsekvenser for forståelsen af reformationen. Det har også relevans for et missionalt syn på bruddet med den romersk-katolske kirke, omend en negativ relevans på grund af reformatornes føjelighed i forhold til dette politiske arrangement. Luther, Calvin, Zwingli med flere var skarpe i deres analyser af kirkens syndefald, og de var fremsynede ved at betegne den sande kirke som "det almindelige præstedømme". Men det er iøjnefaldende, at de i særdeleshed var optaget af de ødelæggende indflydelser fra det sjette og syvende århundrede, i stedet for fra det fjerde århundrede. De kunne angiveligt ikke forstå, at kilden til kirkens fejltrin – pavedømmet, pelagianisme, helgendyrkelse og sakramentalisme – har deres rødder i en historisk periode, hvor alliancen mellem kirken og verden underminerede kirkens ægte vidnesbyrd (Clapp 1996, 27). Europa blev efterhånden synonymt med kristendom, som betød geografisk territorium, politiske beslutninger og kulturarv frem for en dynamisk religiøs tilslutning (Walls 2014, 139). Da den kristne bevægelse blev forvandlet fra en forfulgt minoritet til en del af den forfølgende majoritet, blev kirkens DNA også forvandlet. Et kristenheds-paradigme blev født, mens kirkens missionale karakter blev svækket (Stone 2007). Det er tankevækkende at reformationen, i hvert fald i

dens tidligste manifestationer, ikke udsatte denne alliance for større kritik (Bosch 1996, 240).

Også reformationer forstener

Reformationen kan være en inspirationskilde i nutiden, men kan være mangelfuld, hvis teologer anser den som i sig selv en tilstrækkelig model for kristendom i den postmoderne kontekst. En vedvarende reformatorisk indstilling kan muligvis betyde et opgør med de institutionaliserede elementer fra den tidligere reformation. Vi har nu oplevet, hvordan oprøret mod kirkens autoritet kan føre til en radikal individualisering; konstruktionen med to regimenter kan føre til en svækkelse af det diakonale arbejde og en kristen etik; fremhævelse af retfærdiggørelse ved troen kan underminere helliggørelseslæren; og aktiveringen af reformatoriske impulser kan ende med uendelige splittelser. Noget, der starter som en god idé og en frisk løsning, kan ende med at blive forældet, forstenet og fordærvet. Luthers eget opgør med munkekirken er et godt eksempel. Igennem en stor del af middelalderen var munkebevægelserne med til at bevare en mere sandfærdig form for kristendom. Ørkenfædrene, franciskanere, dominikanere, med flere var ikke i deres oprindelige skikkelse forankret i politiske motiver og verdslige magtkampe, og de ud-

gjorde samtidigt et primært missionalt udtryk (Pierson 2000, 813; Clapp 1996, 27; Tickle 2008, 25). Men munkekirken, som plagede Luther, var besmittet af en streng askese og plaget af en autoritær brutalitet (Støvring 2016, 69). Med "det svingende pendul" kan en positiv kraft i tidens løb blive forvandlet til en møllesten om halsen.

Luthers reformation har også været katalysatoren for en del ting, der ikke længere er udbytterige for kirkens vidnesbyrd til verden i dag. Et kritisk problem med opgøret med pavelig kristendom for eksempel, var den misvisende tendens til at skabe splittelse blandt kristne i stedet for at se på lighederne og åbne for forsoning (Bosch 1996, 249). Reformatorerne var ofte så heftige i deres modstand mod den etablerede kirke, at de sanktionerede den modsatte ekstrem, som førte til årevis af blodsudgydelse bare for at afgøre, hvilken kristen fløj der skulle være den afgørende (Bosch 1996, 241). Luthers egen visne og kværlantiske tilbøjeligheder, som udover i hans store konflikt med katolicismen, er tydelig i hans strid mod Erasmus og Zwingli, samt hans foragt for jøder og bønder er et andet eksempel (Gritsch 1993; Støvring 2016, 72-77). I verden i dag, som i forvejen er så fragmenteret, burde det hævdes at en krigerisk betoning af rettænkende dogmatik ikke kan anses for at være

den mest gunstige missionale indfaldsvinkel.

På tide med et nyt... loppemarked?

Er det på tide med en ny reformation? Det er selvfølgelig et retorisk spørgsmål, som kun Gud kan bestemme. Men så længe Guds mission (*missio Dei*) kalder, udruster og udsender kirken til verden i hver generation, må der også være åbenhed for nye veje og impulser. Phyllis Tickle påstår i bogen *The Great Emergence*, at institutionel kristendom gennemgår store omvæltninger med cirka 500 års intervaller. Det er som om kirken føler sig nødsaget til at holde "et stort loppemarked" for at bryde fortidens mønstre og gøre plads til nye udtryk (Tickle 2008, 16). Tickles forudsætning er, at vi nu lever i sådan en tid. Når det sker, resulterer det i tre konsekvenser: For det første fremkommer der en mere energisk og vital form for kristendom. For det andet vil det organiserede udtryk for kristendom blive rekonstitueret, så en mere ægte og mindre forstenede version af dens tidligere selv kommer frem. Og for det tredje kommer den fornyede kirke til at have en dynamisk drivkraft, der resulterer i eksponential vækst og udbredelse på tværs af geografiske og demografiske grænser (2008, 16-17).

Tidens tegn antyder, at Tickle har fat i

noget vigtigt. Kristendommen – i hvert fald den konstantinske udlægning af den – har for længst nået et mætningspunkt og er nu i gang med at krakelere. Og det sker, mens kristendommens epicenter nu er flyttet syd for ækvator. Kirken har i den vestlige verden mistet sin centrale og indflydelsesrige plads i samfundet og udgør mere og mere en minoritet, også på steder hvor den tidligere har haft en betydelig højere status (Nikolajsen 2015, 11). Den ekklesiale hegemoni er gradvist blevet opløst og erstattet med en fremherskende pluralisme, selv om der stadigvæk er en del teologer, der nægter at indse det (137). Gamle vaner og tankemønstre er svære at bryde!

Velfunderet udlægning af Bibelen og kulturen

Men en afslutning er som regel en overgang til en ny begyndelse. Vi finder eksempler i Bibelen på reformation, som da kong Hizkija og Josias fandt gamle bogruller, som satte fornyelse i gang under Judas kongedømme; eller da apostlene blev fyldt med Helligånden og iværksatte kirkens fødsel. Og hos skikkelser fra kirkens historie – Gregor, Augustinus, Thomas Aquinas, Luther, Calvin og Wesley, som var med til at genfortolke den kristne åbenbaring og omforme kirkens formål i særligt udfordrende tider. Vores teologiske opgave i

nutiden består stadigvæk i velfunderet bibelsk og kulturel eksegese. Når vi oplever, at mennesker bliver vækket til åndelig fornyelse, at gudstjenestefejring og menighedens fælleskab bliver mere engagerende, at teologisk forkyndelse skaber bredere forståelse for den treenige Guds aktivitet, og at kirkens struktur baner vejen for kristen dannelse, så er det gode tegn på, at Guds rige er kommet os nær. Vi glemmer heller ikke den missiologiske dimension, som fastholder, at kirkens vitalitet i nutiden hænger sammen med dens udførelse af missionsbefalingen på tværs af alle grænser. Jesu afskedsord til disciplene i Johannesevangeliet står som påmindelse for kirken i dag: "Som faderen har udsendt mig, så sender jeg også jer" (Joh 20,21). Det er et passende udsendelsesord for os alle, især når vi overvejer evangeliets fortsatte relevans i den evigt forandrende verden.

Ecclesia semper reformanda!

Litteratur

Bosch, David

1996 *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission, 10th edition*. Maryknoll, New York: Orbis Books.

Clapp, Rodney

1996 *A Peculiar People: The Church as Culture in a Post-Christian Society*. Downers Grove Illinois: Inter Varsity Press.

Gritsch, Eric W.

1993 "Was Luther Anti-Semitic?" *Christianity Today*, issue 39. Internet adgang på: <http://www.christianitytoday.com/history/issues/issue-39/was-luther-anti-semitic.html>

Hirsch, Alan

2016 *The Forgotten Ways: Reactivating Apostolic Movements*. Grand Rapids, Michigan: Brazos Press.

Kristensen, Camilla Søgaard

2017 "Reformationen: Martin Luther ville ikke bryde med Rom". *Videnskab.dk*, 5. januar 2017. <http://videnskab.dk/kultur-samfund/reformationen-martin-luther-ville-ikke-bryde-med-rom>

Lindberg, Carter

1988 *Martin Luther. Justified by Grace*. Nashville, Tennessee: Graded Press.

Lüchau, Peter

2005 "Danskernes gudstro siden 1940'erne: Sekularisering eller individualisering?" *Gudstro i Danmark*. Højsgaard, Morten og Hans Raun Iversen, red. København: Forlaget ANIA, s. 31-58.

McGuire, Brian Patrick

2015 "Adskillelsen af Luthers to regimenter har aldrig fungeret". Debat i *Kristeligt dagblad*, 14. oktober 2015. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/adskillelsen-af-luthers-regimenter-har-aldrig-fungeret>.

Mortensen, Viggo

2005 *Kristendommen under forvandling: Pluralismen som udfordring til teologi og kirke i Danmark*. Århus: Univers.

Neill, Stephen

1990 *A History of Christian Missions*. London: Penguin Books Ltd.

- Nikolajsen, Jeppe Bach, red.
2015 *Missional kirke i et pluralistisk samfund*. Fredericia: Forlagsgruppen Lohse.
- Pierson, Paul
2000 "The Reformation and Mission". In *Evangelical Dictionary of World Missions*. Scott A. Moreau, editor. Harold Netland and Charles Van Engen, associate editors. Grand Rapids, Michigan: Baker Books.
2015 "Why Did the 1800's Explode with Missions?" *Christianity Today*, issue 36, 26. november 2015. <http://www.christianitytoday.com/history/issues/issue-36/why-did-1800s-explode-with-missions.html>
- Scherer, James A.
1998 "Martin Luther". In *Biographical Dictionary of Christian Missions*. Gerald H. Anderson, editor. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans Publishing Co.
- Stone, Bryan
2007 *Evangelism After Christendom: The Theology and Practice of Christian Witness*. Grand Rapids, Michigan: Brazos Press.
- Støvring, Steffen
2016 *Luther: Et bekymringsfrit hjerte*. København: Akademisk Forlag.
- Tickle, Phyllis
2008 *The Great Emergence*. Grand Rapids, Michigan: Baker Books
- Verkuyl, Johannes
1978 *Contemporary Missiology: An Introduction*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans.

Mark W. Lewis, f. 1958, B.A. fra Guilford College, M.Div. fra Duke University og Ph.d. i interkulturelle studier fra Asbury Theological Seminary, er præst i Strandby Metodistkirke. Han er Metodistkirkens missionssekretær, repræsentant i adskillige økumeniske udvalg og lærer på Metodistkirkens paneuropæiske præsteseminarium, E-academy.

En ny reformation af mission?

Af *Viggo Mortensen*

Der er altid brug for reformation i et samspil mellem Guds ord og tidens udfordringer. Den lutherske tro og tradition rummer stærke ressourcer til dette samspil. De kan komme i spil i mødet med de globale omvæltninger, vi står midt i. Mission er kirkens fremtid.

Er der brug for en reformation af den lutherske missionsteologi og det lutherske missionsvirke? Sådan spørger redaktøren. Jamen, selvfølgelig! De reformatoriske kirker har altid været bevidste om, at reformationen skulle fortsættes. Ellers forstener den i død ortodoksi og videregiver ikke den reformatoriske ånd. Kirken må altid undersøge sig selv for, om den er tro overfor det oprindelige budskab. Så *semper reformanda* ("altid reformerende") er grundlæggende og gælder til enhver tid. Det handler imidlertid ikke om at være til fals for ethvert modelune, men om at vide sig i overensstemmelse med Guds ord i mødet med tidens nye udfordringer. Og dem er der nok af, dengang som nu.

Reformationer kommer sammen med andre samfundsomvæltninger

Den lutherske reformation, der satte sig igennem i 1500-tallet, var led i et større opbrud inden for alle områder af sam-

fundet. Der voksede en *ny politik* frem som følge af opbruddet i den senmiddelalderlige kontekst. Vi så begyndelsen på en *ny økonomi* med fremkomsten af den handelskapitalisme, som Luther hadede. Vi fik den nye *teknologi*, trykpressen, som Luther elskede, og som han hæmningsløst brugte til at sprede reformationens gode budskab. Og der fremkom nye idéer inden for renaissancehumanismen, som har præget den vestlige verden indtil denne dag.

Vi står i dag i et tilsvarende radikalt opbrud fra en gammel verden, dens politik, økonomi, teknologi og idéer. Vi er gradvist ved at vænne os til en *ny politik*, hvor det ikke længere er idéer, principper og ideologier, der er styrende, men følelser og stemninger. Jeg kalder det facebook-isering af politikken. Vi stemmer med *like* knappen, og går med det, som vi lige i situationen 'synes-godt-om'. Derfor har vi diskussionen om *fake news* i det postfaktuelle samfund.

På samme tid får vi en ny økonomi. Den liberale økonomiske model synes at have sejret og sætter sig igennem som en disciplinering af den økonomiske adfærd både for institutioner og individer, hvilket vi som regel benævner konkurrencestaten. På tilsvarende vis er også den samfundsforandring, som vi oplever, drevet frem af en ny teknologi. Det drejer sig om internettet og alt hvad dertil hører, samt ændringer inden for mobilteknologien. Og selvfølgelig fører det også til nye idéer, som vi oplever det med modernisme og post-modernisme.

Min pointe med denne sammenstilling er, at vi lever i lige så turbulente tider, som Luther gjorde. Derfor oplever vi lige så omvæltende forandringer, som man gjorde på reformationstiden – også på det åndelige område. Derfor må vi imødesee, at vores adfærd skal reformeres; det gælder selvfølgelig også vores missionariske adfærd.

Skal lutheranere drive mission?

Luther gik ikke selv meget op i (ydre) mission. Han levede i en kristen enhedskultur, hvor befolkningen fulgte fyrstens tro. Derfor brugte han mest tid på at vejlede og overtale fyrsterne til at følge den nye og rette tro. For blev fyrsten reformatorisk ret troende, så blev befolkningen det også. Ved diverse fredsafslutninger blev det kodificeret i

og med det latinske udtryk *Cujus regio ejus religio*: Den der har regionen, bestemmer religionen.

Denne tænkning lagde grunden til den opfattelse, at der kan være en bestemt relation mellem religion og landområde, hvilket senere blev udfoldet i talen om kanonisk territorium. Havde man éngang vundet hævde over et givet territorium, så tilhørte det bestandig den konfession eller religion. Man kan stadig den dag i dag høre den opfattelse forsvaret, når nogle taler om, at muslimer hører hjemme i Arabien og kristne i Vesten.

Til forskellige tider er man gået ud fra, at missionens tid var forbi. På ortodoksens tid, i 1600 tallet, mente man således, at mission var noget, der hørte urkirken til. Nu hvor kristendommen var etableret i kristne lande, så var det regentens opgave at beskytte de kristne inden for landets grænse, men ikke at udbrede kristendommen derudover. Dette synspunkt ændredes imidlertid i og med pietismen. Den missionsbevægelse, der voksede op i kølvandet af dette åndelige røre, gjorde for alvor op med det princip. I kølvandet af opdagelsen af den nye verden opstod ønsket om at udbrede den kristne tro også til disse egne. I dag underbygges dette af den teknologiske udvikling og den generelle globalisering. Fri bevæge-

lighed for mennesker og budskaber er det gældende mantra. Derved bliver de gamle bånd mellem region og religion revet over. Også lutherske kristne vil og skal drive mission på tværs af grænser.

Mission er reformerende oversættelse

Danmark kan prale af, at det var herfra, at de første lutherske missionærer blev udsendt. De udsendte var godt nok ikke danske men tyske. De to herrnhutiske missionærer Ziegenbalg og Plütschau landede i den danske koloni Tranquebar i 1706, hvor de straks begyndte at lære det lokale sprog for at kunne oversætte Bibelen. Dette var begyndelsen til den lutherske verdensmission, og siden har denne procedure været standard i enhver missionsituation. Ja, mission er oversættelse. Og hver gang bibelen bliver oversat, får Gud et nyt navn, nemlig det navn gud har i den pågældende kultur. Inkarnationen er i sig selv en oversættelse; her bliver det guddommelige oversat til det menneskelige. Det får to vigtige konsekvenser. For det første er alle sprog og kulturer ligeværdige i henseende til at formidle Guds ord og sandhed. For det andet bliver oversættelsen til, ved at den almindelige sprogbruger bliver den egentlige ekspert. Således bliver oversættelsesprocessen en udveksling mellem forskellige kulturer, der giver

anledning til en genforhandling af bestående magtforhold.

Det samme skete på reformationstiden. Luthers største kulturhistoriske og humanistiske fortjeneste var hans oversættelse af Bibelen til tysk. Hans sproglige indsats har præget det tyske sprog til i dag. Dette arbejde med sproget og med oversættelsen lagde samtidig grunden til den videre oversættelse af det kristne evangelium ind i en ny samfundsmæssig situation. Reformationen er en oversættelsesbevægelse. Derfor dækker også den fortsatte reformation over en udvikling, hvor evangeliet bestandig inkarnerer sig i fortsat nye kontekster og antager nye former i mødet med de lokale kulturer.

Historien om lutherdommens verdensvide udbredelse begynder som sagt med etableringen af den dansk-halvenske mission og den danske konges udsendelse af missionærer til den danske koloni Tranquebar. Dermed følger denne udsendelse det typiske mønster. Først kommer eventyrerne og de opdagesrejsende, så kommer købmændene og siden soldaterne; og ofte med samme skib: missionærene. Den kristne mission blev fra sin begyndelse viklet ind i kolonialismen og de vestlige magters imperiale eventyr.

På missionsmarken fulgte man som regel også de mønstre man kendte hjem-

mefra. Så resultatet af den lutherske missionsindsats var ofte etableringen af kirker, der virkede som kloner af de sendende kirker. Da de sendende kirker som oftest var om ikke statskirker, så i hvert fald i samklang med og understøttet af staten, søgte de nye kirker en lignende status som etablerede kirker, og det kom ofte til at hæmme deres udviklingsmuligheder. En mere fri åndsbaaren kristendomsfortolkning fandt langt større genklang i befolkningen, så de stærkt styrede konfessionelle kirker blev overhalet af uafhængige kirker, præget af en enkel Jesusforkyndelse og fremgangsteologi.

Efterhånden som de unge kirker frigør sig fra afhængigheden af de sendende kirker, opstår der imidlertid et behov for nye, tidssvarende reformationsfortællinger. For man vil ofte gerne fortsat bekende sig til den tradition, man er kommet af; men de former man fik budskabet overleveret i, de passer ikke. Da opdager man, at kristendommen ikke udbreder sig via rodkud men via frøspredning. Det kan godt være at frøet, evangeliet, den lille pakke DNA, er det samme. Men da jordbunden er forskellig, så sker der det over tid, at planten udvikler sig forskelligt. Det er tilfældet i dag, hvor der findes mere end 150 lutherske kirker over hele verden. De repræsenterer en rig mangfoldighed af kristendomstolkninger.

Lutherske kerneværdier reformerer nye kontekster

Mens jeg var ansat i Det lutherske Verdensforbund (i 1991-99) fik jeg på rejser mulighed for at besøge mange af de såkaldt unge lutherske kirker i det globale syd. Jeg gjorde mig til vane at spørge dem, jeg mødte, hvad der gjorde dem stolte af at være lutheranere, eller blot hvad de forbandt med "det lutherske". Svarene var uhyre forskellige. Mange gange var det nogle ydre skikke som for eksempel brugen af fælleskalk, som man udpegede som specielt lutherske. Selvfølgelig var mange også så velop lærte i den lutherske dogmatik, at de kunne nævne retfærdiggørelsen af tro og de fire *solī* (*sola fide*, troen alene, *sola gratia*, nåden alene, *solus Christus*, Kristus alene, *sola scriptura*, Skriften alene): At man retfærdiggøres af nåde alene ved troen på Kristus som bevidnet i Bibelen. Forståelsen af mennesket som samtidig synder og retfærdiggjort (*simul justus et peccator*) var også indgroet, ligesom opfattelsen af menneskets totale syndighed og dermed absolutte behov for nåden (lovens anden brug). Men de fleste steder lagde man også vægt på både lovens første men i særdeleshed lovens tredje brug. Det skal kunne kendes, at man er kristen; og mange af de lutherske kirker i syd praktiserer en form for kirketugt.

De to punkter, der så ubetinget var de

hyppigst nævnte og mest elskede, var imidlertid *kaldstanken og det almindelige præstedømme*. Og det er klart nok hvorfor. Begge tanker lægger vægt på den enkelte kristnes værdi i Guds hus-holdning og betoner lighedstanken, at alle er lige for Gud.

Lever man i undertrykkende forhold, så er der befrielse i talen om, at ethvert menneske er sat fri til at tjene Gud i kald og stand. Har man været tilsidesat i et religiøst hierarki, er det befriende at få at vide, at man tjener Gud i lige så høj grad ved at udføre sit daglige arbejde som ved at gøre specielle hellige handlinger. Den lighedstanke bliver en inspiration til at virke for større frihed og lighed, også i samfundsmæssig sammenhæng. Kampen for at rykke sig fri af magtens fangearme får evangelisk legitimitet. Således fik mange en evangelisk inspiration til at arbejde for frihed og samfundsforandring; og blev således stolte af at være lutheranere.

Ud af kritikken af en hierarkisk kristendomsform vokser idealet om en ligestillet og ligeværdig evangelisk forsamling af troende, hvor den enkeltes trosbevisning er den til enhver tid gældende norm: 'Her står jeg; jeg kan ikke andet'. Det kan godt være, at Luther ikke sagde det i Worms, men når udtrykket er hængt ved og er blevet et protestantisk slagord, så er det, fordi det så

klart udtrykker den uhyre vægt, der i den protestantiske opfattelse lægges på den enkeltes trosbevisning. Den kan i påkommende tilfælde udvikle sig til en revolutionær kraft. Den frie ånd eller bevidsthed er måske den vigtigste protestantiske arv.

Muligvis sagde Luther heller ikke det med, at man skulle 'plante et æbletræ i dag, selvom man vidste, at jorden gik under i morgen'. Alligevel indeholder også den sætning en afgørende evangelisk pointe, som enhver, der får den skæbne at leve under vanskelige vilkår, umiddelbart kan se værdien af. Således har forståelsen af det almindelige præstedømme været med til at styrke den kristne selvbevidsthed – ikke mindst hos kvinderne. For dermed fik de i kirken en ligestillet plads. Ligeledes førte den evangeliske radikale opfattelse af, at kun én er hellig, til et alment opgør med forestillingerne om rent og urent, der i en sammenhæng, hvor det urene er tabubelagt, virker enormt befriende.

Omvæltninger, der kalder på reformation

Som det fremgår, så ligger der efter min opfattelse et enormt potentiale i de reformatoriske grundtanker, hvis vi forstår at sætte dem i spil i forhold til den aktuelle missionsteologiske diskussion. Lad os tage nogle af de vigtigste temaer i øjesyn:

Opgøret med kolonitiden. Som vi så, blev den moderne kristne missionsbevægelse forbundet med Vestens koloniale og imperiale projekt. Så det er klart, at den historie må genskrives nu, hvor kolonialismen og imperialismen er endt på historiens mødding. Den postkoloniale kritik betoner, at det tager lang tid at få gjort op med kolonialismen. Den trækker lange spor både hos de koloniserede, men også hos kolonisatorerne. Mange af de krige og den uro og migration, som vi oplever nu, har deres grund i den koloniale fortid. Det postkoloniale opgør med denne fortid vil være med os en stund endnu.

Kristendommens tyngdepunkt forskubber sig fra Nord til det globale syd. I øjeblikket oplever kristendommen en eksplosiv vækst i det globale syd, først og fremmest i Afrika. Grunden til denne vækst blev ganske rigtigt lagt gennem missionærenes arbejde, men i dag er man langt mere opmærksom på den rolle, som de indfødte selv spillede for kristendommens udbredelse. Hvis en missionær omvendte 1000, så omvendte hver af de tusinde hundrede mere, nemlig deres familie, fordi det var familier, stammer, folk, der skiftede religion og gik over til den nye tro. At skifte tro i en afrikansk sammenhæng er ikke et spørgsmål om individuel religionsfrihed, men det er en fælleskabssag. Som følge af at de globale, religiøse

”tektoniske plader” forskyder sig, får vi en religiøs klimakrise. Det religiøse klima bliver som det almindelige klima voldsommere og mere omskifteligt. For når religionerne flytter sig, forandrer de sig. Vi vil derfor se en langt større mangfoldighed og pluralitet. Kan vi overhovedet i fremtiden genkende hinanden som kristne?

Oversættelse overskrider grænser. Vi er blevet mere opmærksomme på den rolle, som Bibelen har spillet for evangeliets udbredelse. Derfor kommer oversættelsen af Bibelen til de indfødte sprog i centrum. Jesus stiftede ikke en kirke, men han igangsatte en bevægelse, en oversættelsesbevægelse. Betydningen af, at mennesker hører evangeliet på deres modersmål, kan ikke overvurderes. Gud var allerede til stede i Afrika, men her fik de at høre en ny historie, nemlig historien om Jesus, som den blev fortalt i Bibelen. Og Afrika elsker Jesus, som den kenyanskfødte teolog John Mbiti siger. Med Afrikas modtagelse af evangeliet fik missionen også betydning for de sendende kirker. Man erfarede, at evangeliet kunne forstås og udlægges på andre måder, end ens egen. Det almindelige var, at når missionærene kom ud på ”missionsmarken”, så etablerede de en ”compound”, en missionsstation, hvor de indfødte kunne komme ind og få undervisning, modtage lægehjælp og

høre forkyndelsen. Men de lokale tog jo evangeliet med sig ud af missionsstationen og gav det nye og andre udtryk, farvet af den folkelighed og religiøsitet, som de allerede besad; og således forstod de budskabet på ny. Evangeliet overskred grænser, både de etniske, de racemæssige, de sproglige grænser og den sociale orden.

Derfor ser vi en *vækst i uafhængige kirker*, ofte præget af en fremgangsteologi. Er man syg, lover den helbredelse; er man fattig, lover den rigdom. Det kan vi let rynke på næsen ad, og i flere tilfælde fremkalder det skuffelser, men i mange andre situationer virker det. Det kan minde os om, at religion skal være godt for noget, om den skal virke. Det er en afgørende udfordring til forkyndelsen i de kirker, der selv synes, de har deres på det tørre.

I øjeblikket er det *demografien, der ændrer den kristne mission*. Det er, siger den amerikanske historiker Philip Jenkins, i virkeligheden fødselsraten, der bestemmer religionernes udbredelse. Hvis kvinderne i et givet land får mindre end 2,1 barn, går befolkningen tilbage og bliver ældre, og så mindskes også den religiøse deltagelse. Hvis de får mere end 2,1 barn, går befolkningstallet frem, og befolkningen bliver yngre, hvilket leder til ustabilitet, der igen fører til vækst i religion. Jo større socialt

fremskridt, jo lavere fertilitetsrate og jo mindre religion. Det har været historien i Vesten.

Migrationen fører til vældige befolkningsændringer. Er det en chance eller mulighed for at revitalisere den kristne mission? Står valget mellem at åbne sig eller indkapsle sig? Religion bliver mere aktuel, når man er i en udsat situation, som migranterne er. En del af de afrikanske migranter tilhører de uafhængige kirker, der er besjælet af en stærk missionsiver. De er således opsat på at bringe kristendommen tilbage til Europa, det kontinent de har fået evangeliet fra, men som de nu ser som afkristnet. Nogle engagerer sig derfor i en "returmission" (*Reverse Mission*). Da den kan opleves meget fremmed, har nogle omdøbt fænomenet til *Revenge Mission* (hævnmision). I fremtiden bliver Europa det store missionskontinent for alle verdens religioner med islam som den mest fremherskende. Kristenommen blev født i Asien og Afrika. Så migrerede den på grund af den entreprenante missionær Paulus til Europa og derfra med kolonisateurerne videre ud i verden. Men nu er den vendt hjem igen, og derfra på vej tilbage til Europa én gang til.

Hedningerne er uddøde. Da den moderne kristne missionsbevægelse begyndte, gik man til hedningerne, sagde

man; det vil sige, dem man mente, ikke havde nogen – eller havde en forkert – tro. De havde dog en tro, men den omtalte de bare ikke for missionærene, men beholdt den og dyrkede den, når missionærene var gået i seng, og det var blevet mørkt. I lang tid var det missionens erklærede mål at nå de unåede folkeslag, men dem er der ikke flere af. Hedningene er uddøde, så nu missionerer man overfor mennesker af anden tro, og det er en anderledes vanskelig opgave, for så fisker man i en andens dam. I klassisk islam er der dødsstraf for at forlade troen. Derfor kommer det til konflikt, hvor kristendom og islam støder sammen, sådan som det sker i Mellemøsten og i landene omkring den 10. nordlige breddegrad. I fremtiden vil der derfor blive behov for langt mere solidaritet mellem de kristne.

Mission er kirkens fremtid

I Vesten har vi sekulariseret kirken, og som følge heraf står de etablerede kirker i Europa til tilbagegang. Sammenhængende hermed er ordet og fæno-

menet mission kommet i vanry. Men uden mission dør kirken. Fremtiden tilhører derfor missionsskabte kirker, der lever af den energi og det engagement, som de, der føler sig grebet, kan præstere. Vi vil se en blanding, hvad angår kirkeformer. En mangfoldighed af fremtrædelsesformer, bundet sammen i transnationale netværk. Gamle kampe bliver uaktuelle, og nye alliancer opstår. Konfronteret med tilbagegangen kan vi lade som ingen ting og gøre, som vi plejer, og dø. Eller vi kan fortvivle og måske tro på, at først når vi er helt i bund, kan noget nyt vokse op. Eller vi kan begive os ind i laboratoriet for at prøve nyt.

I den proces kan den evangeliske arv, vi bærer med os fra reformationen, være retningsvisende. Et kristenmenneske er fri herre over alle ting; den sande gudstjeneste er den, der øves i det daglige; alle er lige for Vorherre. Sætter de tanker sig igennem, så kan de endnu engang føre til en reformation af mission, både dens teori og praksis.

---

*Viggo Mortensen bestred indtil sin pensionering i 2012 et professorat i missionsteologi på Aarhus Universitet. Som leder af Center for multireligiøse Studier og Det danske Pluralismeprojekt beskæftigede han sig med forskning i religiøs pluralisme, lokalt og globalt. Hans missionsteologi er udtrykt i bogen *Hvad hjertet er fuldt af* fra 2012. 1991-99 var han direktør for studieafdelingen i Det Lutherske Verdensforbund. I dag bor han på Ærø, interesserer sig for landbokultur og engagerer sig i bevægelsen *Oprør fra Udkanten*.*

Har reformationen en fremtid? Om unge, mission og reformationen

Af Kent Grinderslev Rasmussen

Forskellige generationer ser grundlæggende meget forskelligt på centrale emner i relation til det kristne liv og den kristne lære og herunder også på reformationen. Forskellighed mellem generationerne kan potentielt skabe uforståenhed, frustration og i værste fald splid mellem dem. Men sådan behøver det ikke at være. Ved at se på årsagerne til forskellighederne, kan vi styrke forståelsen og kommunikationen og dermed måske undgå, at den næste generation af kirke- og organisationsledere hælder barnet ud med badevandet.

Indledning

Har den lutherske reformation en fremtid hos den yngre generation? Det er et stort og komplekst spørgsmål, som vi på tærsklen til fremtiden kun kan gisne om. Men selvom vi ikke kan sige noget sikkert om fremtiden, er det alligevel vigtigt, at vi stiller disse spørgsmål, og så vidt muligt er intentionelle omkring, hvordan vi kommunikerer til, og dermed også udruster, den yngre generation til at være en del af den globale mission.

Inden vi går i gang...

Den artikel, du skal til at læse, vil uundgåeligt være præget af en række urimelige generaliseringer. Det er praktisk talt umuligt at sige noget om os som

ynge generation i dag, og nogle unge vil derfor ikke kunne se sig selv i denne artikel. Dog er der nogle klare tendenser i den unge generation, som er afgørende for den måde, som den ældre generation, med deres vigtige erfaring og visdom, skal kommunikere med den yngre generation.

Det er også vigtigt for mig at pointere, at denne artikel ikke har et polemisk formål ved at vurdere eller kritisere hverken reformationen eller bestemte generationer, men kun forsøger at beskrive de faktiske forhold, i håbet om at det vil fremme forståelse og ønsket om at udveksle viden og erfaring.

Min personlige erfaring med emnet stammer fra den folkekirkelige "højre-

fløj" og senere Lausannebevægelsen. Det er ud fra dette perspektiv, jeg vil beskrive min generation, men jeg er overbevist om, at det jeg beskriver her, er sigende for størstedelen af generationen, hvilket jeg også har fået bekræftet i mange snakke om emnet, som jeg har haft som forberedelse til at skrive denne artikel.

"Ungdommen nu til dags"

Før vi kan se på unges syn på forholdet mellem reformationen og global mission, er det nødvendigt først at sige noget generelt om unge kristne i dag, og om hvad der adskiller dem fra tidligere generationer af kristne i Danmark.

Som det sikkert er gældende for alle generationer førhen, er den yngre generation af kristne også kraftigt præget af sin tid. Selvom vi står på mål for overbevisninger, som en stor del af vores jævnaldrende stiller sig uforstående overfor, og vi derfor også adskiller os fra vores egen generation, så er vi også påvirket af nogle generelle tendenser i samfundet. Disse tendenser får store konsekvenser for vores syn på vores egen og andre kirkelige traditioner og på mission.

Jeg vil gerne fremhæve tre strømninger, som tydeligt præger den yngre generation af kristne, og som er med til at definere, hvordan vi unge ser på vores

tro i relation til omverdenen. (1) Den første strømning er globaliseringen, som er kendetegnet ved den store udveksling af blandt andet viden, tanker, idéer og generel forbundenhed mellem mennesker, lande og verdensdele. (2) Hertil kommer den anden strømning: relativisme, som i de seneste årtier generelt har gjort det upopulært og næsten farligt at fastholde en overbevisning om, at der findes én sandhed, og endnu mere upopulært at fastholde, at man selv ved, hvad sandheden er. (3) Den tredje strømning er frygten for ekstremisme. Siden terrorangrebet i USA i 2001 har der været fokus på terrorisme, og i denne diskurs er særligt religiøs ekstremisme blevet identificeret som Vestens store fjende. Denne modstand mod religiøs ekstremisme, krydret med den offentlige sekularisering og den ny-ateistiske bølge, har fået den betydning, at unge kristne i dag er tilbageholdende med at udtrykke konservative holdninger eksempelvis imod abort, kirkelig vielse af to af samme køn etc. Dette er selvom indholdet af de konservative holdninger ikke er sammenlignelige med religiøs terrorisme i øvrigt.

Et sammensurium af disse strømninger i vores samfund har fået unge kristne i Danmark til i højere grad end tidligere at se på det samlende og enhedsskabende i den kristne tro. I den seneste tid er det blevet tydeligt, at der i Ve-

sten findes på den ene side reaktionære kræfter, der ønsker at bygge mure, og mere progressive kræfter, der ønsker at bygge broer. Det er mit indtryk, at unge kristne i dag har en grundlæggende positiv og progressiv tilgang til verden. Selvom de langt fra køber alle budskaber, som den progressive bølge forsøger at sælge, så er de grundlæggende overbevist om, at det kristne budskab er et budskab om kærlighed, der skal stå i diametral modstand til hadske og reaktionære kræfter, som i dag stikker deres hoved frem i forskellige skikkelser. Det kristne budskab er for unge stærkt fokuseret på kærlighed, og selvom det i den evangelikale fløj ikke er reduceret hertil, så kommer budskabet om kærlighed til udtryk, ved at unge kristne vil strække sig langt for at bygge bro og række ud til alle mennesker. Unge kristne vil repræsentere en positiv og næstekærlig kristendom, som deres jævnaldrende og samfundet ser positivt på.

En refor-hvad-for-noget?

For at kunne undersøge, hvilken rolle reformationen kan spille for unge i relation til global mission, bliver vi også nødt til at undersøge, hvordan unge forholder sig til reformationen generelt. Overordnet set er reformationen og det særskilt lutherske af flere grunde en presset størrelse blandt unge kristne i dag.

Først og fremmest er der en faldende interesse for det dogmatiske i den yngre generation. Dette står i kontrast til den dogmatiske kirkekamp, som tidligere generationer har udkæmpet. Det er selvfølgelig muligt, at disse dogmatiske spørgsmål igen vil få stigende betydning i takt med, at den yngre generation vil få ledende positioner i kirker og organisationer, men på nuværende tidspunkt fylder dogmatik overraskende lidt hos de fleste unge. Derimod er det i højere grad, hvad jeg vil kalde fællesskabers "udtryk", der afgør, hvor unge ønsker at have deres kirkelige fællesskab. I Aarhus, hvor jeg bor, er der mange forskellige kirker, og det er i langt højere grad det erfaringsbaserede, der afgør, hvilket fællesskab de ønsker at tage del i. Det erfaringsbaserede er eksempelvis salmerne eller sangenes stil, fællesskabets imødekommenhed, de fysiske rammer og ikke mindst karmatiske erfaringers plads i fællesskabet. En blanding af alle disse parametre afgør, hvor man føler sig hjemme og derfor vælger at indgå i det kristne fællesskab. Det er mit indtryk, at det dogmatiske, som snakken om reformationen for mange unge er ensbetydende med, er mindre vigtigt for unge i dag. Et tydeligt eksempel på denne nedtoning af det dogmatiske er de mange nye non-denominationale kirker, som vinder stor tilslutning især i USA. Selv-

om begrebet ikke har bredt sig betydeligt i det danske kirkelandskab endnu, så rejser mange danske unge kristne for eksempel på DTS-ophold, og de færreste har betænkeligheder ved, at skolen ikke tilhører den kirketradition, som de er opvokset i. Ligesom i valget af kirkefællesskab træder dogmatiske overvejelser i baggrunden for det erfaringsbaserede.

Kompleksiteten og uenigheden inden for den lutherske kirke i Danmark er også en stor udfordring for unge i dag. I det danske kirkelandskab findes der kirker og præster fra hver sin ende af det teologiske spektrum fra det yderste venstre til det yderste højre, der alle vil påberåbe sig at være sande lutherske – at det er dem, der står på sikker luthersk grund. Denne uenighed mellem de kirkelige fløje, over hvad der egentlig er luthersk, gør det lutherske utroværdigt og diffust for unge. For hvordan kan man stolt kalde sig luthersk, når andre, som står for noget helt andet, uanset om det er mod højre eller venstre, kalder sig det samme? Når det lutherske prædikat bliver for diffust og udvisket, så mister det sin værdi, og unge ønsker ikke længere at bruge det om sig selv. Det er formentlig ikke noget, der gør sig gældende udelukkende for det lutherske, men det er særdeles kendetegnende for det lutherske i Danmark i øjeblikket.

Når alt dette er sagt, så skal man dog ikke undervurdere, hvor stor betydning reformationen har haft for det danske samfund og også har for unge danske kristne i dag. At unge i høj grad både bevidst og ubevidst bærer den lutherske reformation videre i sig, skal der ikke herske tvivl om. Selvom de fleste unge vil have svært ved at forklare Luthers begrundelser for barnedåb og ikke har en anelse om, hvad konsubstantiationslæren er for en fisk, så løber *troen alene, nåden alene, Skriften alene* og særligt *Kristus alene* frit igennem deres årer. De fleste unge kristne i dag kender ikke den teologiske baggrund for deres grundlæggende holdninger, men fastholder alligevel meget af det centrale fra reformationen. Der er således ikke nødvendigvis tale om et opgør med den lutherske tradition eller en opfattelse af, at Luther tog fejl, men snarere tale om træthed eller ligegyldighed over for det dogmatiske og herunder særskilt lutherske.

Betydningen for den globale mission

So far so good. Spørgsmålet er nu: Hvad betyder de unges manglende interesse for det dogmatiske og deres egen tradition for deres delagtighed i global mission?

Som pointeret har Luther og hans medreformatorers arbejde på ingen måder

været spildt – heller ikke i et globalt missionsperspektiv. Mange unge kristne brænder for, at mennesker i hele verden skal høre evangeliet om den ene sande Gud, som fornedrede sig selv til menneske og døde på et kors og opløfter ethvert menneske til at stå retfærdigt for Ham ved Hans nåde. Reformationens grundlæggende byggesten ligger dybt i unge kristne, og de samme gode nyheder om Guds nåde og kærlighed, som drev Luther, har mennesker brug for at høre i dag.

Dog er den primære tendens, at unge rejser ud på kortere eller længere missionsrejser uden et bevidst ønske om at fremme deres egen kirkelige tradition, herunder det lutherske, eller om blot at bruge det som udgangspunkt for deres missionale indsats. Unge kristne, der i dag rejser ud i en missionsopgave, har en ydmyg tilgang til deres opgave og egen bagage, som stemmer overens med de tendenser, som er beskrevet ovenfor. Unge ønsker at se på, hvad der forener kirketraditionerne, frem for hvad der adskiller os, og dette gælder både i forhold til andre evangeliske kirketraditioner og endda bredere endnu. Og når skel og stridigheder mellem kirkeretninger eller fraktioner mindskes, og kirken står mere som en enhed, så er muligheden for at vidne om den ene sande Gud og Hans søn også bedre.

Lausannebevægelsen afholdt i august 2016 en konference i Jakarta for unge ledere med overskriften *United in the Great Story* ("Forenet i den store fortælling"), og som deltager var det mit klare indtryk, at alle deltagere ønskede at lade sig forene under det større formål at møde mennesker med evangeliet om Jesus. For alle deltagere var der noget større end kirketradition, som forenede os alle – nemlig, at vi tilhører Jesus, og vi ønsker at *alle* må møde Ham. Jeg er overbevidst om, at denne konference er et udmærket udtryk for den kommende missionsvirkelighed i den globale verden. Her var mission i hovedsædet og dogmatiske nuancer lagt i baggrunden.

I relation til global mission og min egen lutherske baggrund har jeg personligt oplevet, at det først var, da jeg tog del i den globale mission og mødte andre kirketraditioner, at jeg blev nysgerrig på min egen tradition, som jeg altid havde taget for givet. Da jeg mødte kristne med andre dogmatiske synsvinkler, blev jeg udfordret på min egen teologi, og jeg blev nødt til at undersøge min egen kirkelige og teologiske tradition nærmere. Global mission har således potentiale til at være det sted, som kan vække interessen for ens egen tradition og give mulighed for at blive klogere på ens egen baggrund.

To vigtige ting du kan gøre...

Hvad kan de (I) kirkelige og organisatoriske ledere og den ældre generation i det hele taget så helt konkret gøre for, at vi unge ikke hælder barnet ud med badevandet? Helt grundlæggende mener jeg, at der er to grundsætninger: (1) Unge vil have autenticitet frem for autoritet, og (2) unge har brug for udrustning frem for oprustning.

Egentlig ser jeg ikke et opgør med autoriteter blandt unge eller et snarligt oprør mod kirkens ledere. Når unge vil have autenticitet frem for autoritet, er det ikke en modstand mod autoritet, men et spørgsmål om, hvordan ledere og den ældre generation når ind til unge og flytter os i vores verdensforståelse. Det, vi unge har brug for, er autentiske ledere, som tør vandre sammen med os og bringe sig selv og sit liv i spil. Derved kan vi bringe os selv i spil og udvikle os og udvide vores forståelse og horisont og potentielt se eksempelvis reformationens vigtighed, styrker og sandhed klarere.

I relation til den globaliserede virkelighed og unges stærke ønske om at være forbundet med andre kirketraditioner og mennesker helt generelt, er der brug for, at vi bliver udrustet til at stå i komplekse sammenhænge, som den tværkirkelige missionsvirkelighed er. Mod-sætningen til udrustning er oprustning.

At opruste og "bygge mure" rundt om sin egen lære for at kæmpe for "sine" ved at værne dem mod "vranglære" er ikke en tidssvarende tilgang. Hvis man vil holde unge fra eksponering af andre forståelser, så kommer man utvivlsomt selv til at fremstå utroværdig. Derimod har vi brug for at blive udrustet, fordi unge vil bygge broer. Vi bliver udrustet ved at *diskutere* og *debattere* forskellige forståelser, som gør os bevidste om, hvad vi selv mener, og i lige så høj grad, hvad vi ikke mener, og hvorfor den forskel er vigtig. At den kommende generation af kirke- og organisationsledere og missionærer bliver udrustet til at være en del af den komplekse verden og forstå sin egen og andres tradition og verdenssyn er altafgørende for, at mennesker må høre budskabet om Kristus som Guds søn og frelser.

Det, som jeg prøver at sige, er...

Reformationen og global mission er for unge to adskilte størrelser, på godt og ondt. Unge er på grund af tidens strømninger optaget af meget andet end reformationen, og de vil hellere se på det, vi har tilfælles, end på det, der adskiller os, hvilket reformationen og dogmatik i det hele taget har ry for at gøre. Hertil er missionen om at fortælle om Guds kærlighed og Hans søns død på korset langt vigtigere, og til det har vi brug for at bygge bro mellem kirketraditioner-

ne og mennesker i det hele taget. Dog er reformationens centrale budskaber ikke gået tabt i os unge, men er i højere grad givne sandheder, som definerer vores tro og livsanskuelse. Men for ikke at ende med at hælde barnet ud med badevandet har vi brug for autentiske ledere, som tør vandre med os, og brug for at blive udrustet til at stå i missionsmarkens kompleksitet. Hvem vil du række ud til og vandre sammen med?

Noter

1. DTS står for Disciple Training School (Discipeltræningskole) og bliver organiseret af Youth With a Mission (Unge med opgave). Skolerne er non-denominational og findes i mange lande rundt omkring i hele verden. Et ophold består typisk af tre måneders undervisning med efterfølgende tre måneders rejse, hvor man evangeliserer og hjælper lokale kristne.

Kent Grinderslev Rasmussen, f. 1989, bor i Aarhus sammen med sin kone Rikke og deres søn Aske. Kent er cand.theol. fra Menighedsfakultetet og Aarhus Universitet, ungdomssekretær hos Israelsmissionens Unge og formand for Aarhus Bykirke. Kent var desuden i 2016 deltager ved Lausannebevægelsens Young Leaders' Gathering i Jakarta og frivillig ved Lausannebevægelsens verdenssamling i Cape Town 2010.

Om Ny Mission

Ny Mission er en skriftserie, der udgives af Dansk Missionsråd og udkommer med to numre om året.

Tidligere udgivelser i serien:

1. Kulturkristendom og kirke – 1999
2. Gudstjeneste og mission – 2001
3. Globalisering og mission – 2001
4. Samarbejde i mission – 2003
5. Mission og etik – 2003
6. Kirke i mission – 2004
7. Religionsteologi – 2004
8. Missionær i det 21. århundrede – 2005
9. Mission og dialog – 2005
10. Mission og penge – 2006
11. Anerkendelse i mission – efter Muhammedkrisen – 2006
12. Diakoni og udvikling i kirke og mission – 2007
13. "The Next Christendom" – udfordringer fra syd – 2007
14. Teologisk (ud)dannelse i en missional kirke – 2008
15. Evangelisering – missionens fokus – 2008
16. Klimakrisen – hvad ved vi, hvad tror vi, og hvad gør vi – 2009
17. Edinburgh 1910 – 100 år efter. Fra autoritet til autencitet i mission? – 2009
18. Mund og mæle til marginaliserede – Advocacy i kirke og mission – 2010
19. Den pentekostale bevægelse – 2010
20. For således elskede Gud verden – 2011

21. Discipelskab i kirke og mission – 2011
22. Religion og udvikling – 2012
23. Partnerskab i mission – 2012
24. Den mangfoldige kirke: Menighedsformer i Danmark – 2013
25. Grænsegængere. Missionærer, kultur og den moderne verden – 2013
26. Menighedsformer og mission. Den mangfoldige kirke 2 – 2014
27. Religionsfrihed og religionsforfølgelse – 2014
28. Bæredygtigt volontørarbejde – 2015
29. Kristent vidnesbyrd i en multireligiøs verden – 2015
30. "Jeg var fremmed, og I tog jer af mig.
Flygtningekrisen og kirkens ansvar – 2016
31. Migration og mission – 2016
32. Godt nyt for verden
– Kirkens mission og FN's verdensmål for en bæredygtig udvikling – 2017

Reformatorsk kristendom i et globalt-missionalt perspektiv

Det globale perspektiv er helt uomgængeligt, når der i dag – og i et jubilæumsår – drøftes reformation og lutherdom i Danmark. Forsidebilledet af den nigerianske ærkebiskop Musa Panti Filibus, der overtager præsidentskabet for Det Lutherske Verdensforbund, illustrerer således, at protestantisk kristendom ikke længere er et europæisk eller vestligt, men et globalt fænomen med flertallet af sine kirkemedlemmer bosiddende i det globale syd.

Artiklerne i denne bogs første halvdel udfordrer en dansk kirke- og missionskontekst med nutidig, global reformatorsk, herunder særligt luthersk, kristendomsforståelse fra missionsorganisationernes arbejdsområder og hos deres internationale partnere. Dernæst bliver der i bogens anden halvdel reflekteret over forholdet mellem kristen mission og reformatorsk/luthersk kristendom i dag. Den gennemgående problemstilling for alle artiklerne er: Hvilke særlige ressourcer ligger der i nutidige reformatorske/lutherske kristendomsforståelser og kirker til at indgå i Guds mission i vores globale verden?

Bogen føjer vigtige nye facetter til reformationsfejringen i Danmark og viser den fortsatte relevans og levedygtighed af nogle af reformationens mærkesager, måske ikke mindst de fire soli, men også friheden til kontekstuel teologi. Ikke uansvarligt, historieløst eller ukritisk tilpasset samtiden, men som en kristendom og kirke, der fortsat lever i stadig reformation i et dynamisk samspil mellem Guds ord og tidens udfordringer.

**Abonnement på Ny Mission
eller enkeltnumre kan bestilles hos:**

Dansk Missionsråd

Peter Bangsvej 1D • 2000 Frederiksberg
Telefon 3916 2777 • E-mail: dmr@dmr.org

dansk missionsråd
danish mission council